

Tagduda Tazzayrit Tamagdayt Tayerfant
Aylif n Uselmed Unnig d Unadi Ussnan
Tasdawit Abderrahmane Mira n Bgayet

Tamazdeyt n Tsekliwin d tutlayin
Tasga n Tutlayt d Yidles n Tmaziyt

Tazrawt n Master

Tayult n tesnilest

Tafurekt : Tutlayt, Asmeskel d Usmagnu

Asentel

**Aserwes amsislan-asnimeslan gar snat n
tmeslayin n tantala Taqbaylit
(Ayt Smael & Adekkar)**

Syur :

- RAHMOUNI Zina

-REBBANI Ouarda

Inesyuma :

Aselway : SAID Miria

Anemhal : AISSOU Ourida

Amekyad : IGGUI Saliha

S Imendad n :

Massa : AISSOU Ourida.

Aseggas asdawan
2023/2024

Asnemmer

- ❖ Tanemmirt tameqqrant i tmidwa-ntey, massa AISSOU OURIDA, nettat i yellan yer tama-ntey d afus n tallelt i ay-d-tefka deg tazwara almi d taggara n leqdic-ntey.
- ❖ Tanemmirt akk i yiselmaden n tesga n tutlayt d yidles n Tmaziyt n tseddawit Abderrahman Mira, i ay-yeslemden seg ukeččum-ntey yer tseddawit almi d taggara n umahil aseddawan seg 2019 almi 2024.
- ❖ Tanemmirt akk i win ney i tin i ay-d-yefkan afus n tallelt, ama s leqreb amas lebeed.
- ❖ Tanemmirt d tameqqrant i yimsulya i yer d-negmer ammud, imi ay-d-fkan afus n lemeiwna s wayen zemmren.

Zina d Warda

Abuddu

Ad buddey leqdic-a :

- ❖ I baba d yemma ezizen.
- ❖ I gma Walid, akked yessetma Salima d mmi-s, Sonia d dderya-s, Anissa d yellis, Nawal, Hadda.
- ❖ I twacult n baba eemmi akked emumti.
- ❖ I twacult n yemma i xwalti d dderya n xali.
- ❖ I rruḥ n Zizi d Nanna n uxxam, Zizi d Nana n xwali, xali.
- ❖ I twacult-iw tis snat yal yiwen s yisem-is aladya Itri.
- ❖ I yemduk-al-iw d temduk-al-iw ama d wid akked yriy deg tseddawit Warda, Naëima, Samira, Hayat, Assma, Mbarka ama d wid berra n tseddawit Lina.

Zina

Abuddu

Ad buddey leqdic-a :

- ❖ I baba d yemma ezizen
- ❖ I wayetma ezizen Loucif, Lounis, Sid Ali, akked yessetma ezizen Yassmin, Sonia.
- ❖ I setti Faḍma d Setti zwina.
- ❖ I twacult n yemma, xwali yal yiwen s yisem-is aladya xalti d yemma tis snat.
- ❖ I twacult n baba, emumi d emumti yal yiwen s yisem-is.
- ❖ I temduk-al-iw anda ma llant ama i tid akked yriy deg tseddawit aladya, Zina, Naesima, Samira, Hayat, Assma. Ama d temduk-al-berra i tseddawit aladya Kenza, Massilia, Noura, Assia, nacira, Maya, Karima.

Warda

Agbur

Agbur

Tazwart tamatut	10
Tamukrist.....	11
Iswan.....	11
Turdiwin	11

Iferdisen n tesnarrayt

Tazwart	14
1. Asissen n usentel	14
2. Afran n usentel.....	14
3. Afran n temnađin d usissen-nsent	14
4. Asissen n yimsulya	16
5. Tarrayt n tegmert n wammud	18
6. Tarrayt n tezrawt.....	18

Aglam d userwes amsislant-asnimeslant n Tmeslayt Ayt Smael d Udekkar

Tazwart	21
---------------	----

Ixef amezwaru :Tamsisliit tagsusrant

Tazwart	24
1. Tabadut n temsisliit tagsusrant	24
1.1. Tiyra.....	24
1.2. Tirgalin	26
1.2.1. Ilmend n tyara n ususru-nsent (agama n ugsusru)	27
1.2.1.1. Taggayin d tzenzayin.....	27
1.2.1.2. Tizegnaggayin	31
1.2.1.3. Tufayin.....	34
1.2.1.4. Tigenculwiyin.....	36
1.2.1.5. Tirgalin timeyriyin d tsusamin	38
1.2.1.6. Tinezranin	40
1.2.1.7. Timidisin.....	41

2.2.1.8. Tismamayin	42
1.2.2. Abeddel ilmed n wadeg n ugsusru-nsent.....	43
1.2.2.1. Abeddel n wadeg n kra n tergalin gar snat n tmeslayin-a :.....	43
1.3. Tizegniya.....	45
Tagrayt.....	47

Ixef wis sin :Tamsislit tuddsant

Tazwart	50
1.tabadut n temsislit tuddsant	50
1.1. Tamsertit	50
1.1.1. Tamsertit tummidt	51
1.1.1.1. Tamsertit tanesdat.....	51
1.1.1.2. Tamsertit tanedfirt	53
1.1.1.3. Tamsertit tamyayt.....	55
1.1.2. Tamsertit tarummidt	56
1.1.2.1. Tamsertit s tufayt.....	56
1.1.2.2. Tamsertit s tmeyrit.....	58
1.1.2 .3.Tamsertit s tsusmi.....	59
1.1.2.4. Tamsertit s wadeg n ugsusru	60
1.2. Tuttya akked uḍram	61
1.2.1. Tuttya.....	61
1.2.2. Aḍram	61
1.3.Timlilit n teyra.....	62
1.3.1.Ayelluy	63
1.3.2.Timerna.....	63
1.3.3.Abeddel.....	63
Tagrayt.....	64

Ixef wis kraḍ : Tasnimeslit

Tazwart	66
1. Tabadut n tesnimeslit.....	66
1.2. Imeslic	66
1.3. Imeslic d yimesli.....	67
1.4. Imeslic d tmeskalt	67

1.5. Imeslic d ujerrid imsemgired.....	68
1.6. Asenfel.....	69
1.7. Tayuga taddayt n tenmegla.....	69
1.8. Anagraw asnimeslan.....	69
1.8.1. Anagraw n teyra.....	69
1.8.2. Anagraw n tergalin	71
1.8.3. Anagraw n tzejniyra.....	85
Tagrayt.....	88
Tagrayt tamatut.....	90
Adlismuy	93
Tijentaḍ n umawal	97
Ammud.....	100
Tafelwit n ugemmay amsislan n tmaziyt.....	115

Isegzal

Atg : ar taggara.

Md : amedya.

Hngd : Henged.

Sb : asebter.

Eltm : elitum.

Izamulen

[...] : tamsislit.

/.../ : tasnimeslit.

« ... » : tasuqilt.

/ : ulac.

* : tijentađ n umawal.

→ : amek i yettbeddil yimesli.

Tazwart tamatut

Tazwart tamatut

Deg tmeddurt-nney n wass-a nettmeslay, nessemras ugar n snat n tutlayin nnig n tutlayt-nney tayemmat, tutlayt tettemhaz, tettehni skud yettnehi ugama akken ad tqaḍee ayen ara d-yernun d timussniwin.

Tutlayt n Tmaziyt d yiwet n tutlayt gar tutlayin tigamanin, tewwi-d abrid-is seg timawit, syin akin tekcem yer wannar n tira deg taggara n tasut tis XIX (19). Teddes yef waṭas n tantaliwin gar-asent tacawit, tumzabt, tamahayt, tacehhit, tarifit, tazennatin, taqbaylit...atg.

Taqbaylit d tin i d-yufraren s waṭas yef tantaliwin-nniḍen imi tuy amḍiq meqqren deg tmurt n Lezzayer, acku agdud aqbayli d win i yettnehi deg tmeslayt-is aladya deg wayir n Bgayet akked Tizi Wezzu, maca timnaḍin-a tmeslayt-nsent ur telli ara d timezdit, mgaradent seg temnaḍt yer tayed, seg uswir inmetti yer wayed, d ayen i yeḡḡan imnadiyen d yisdawanen ad gen leqdicat d tezrawin akken ad d-seknen ayen yemtawan d wayen yemgaraden gar tmeslayin-a, deg yiswiren yemgaraden ama d amawal, tasnalya, taseddast, tamsisli akked tesnimeslit.

Leqdicat d tezrawin timezwura, llan-d yef ugram n tmeslayin s ussuffey n tulmisiin n yal yiwet, gar-asen ad naf :

- Dallet (J-M.) ; 1982, agram n tmeslayt n At Mangellat (awalen, azar-nsen akked yinumak)
- Rabehi (A.) ; 1994 -1995, agram n tulmisiin n talya (amyag, isem, akked wawal) n tmeslayt Ayt Mhend n Weqqas (ayir n Bgayet).
- Baa (M.) ; Bounceur (L.) ; 2008, agram amsislan d usnimeslan n tmeslayt n At Tizi (ayir n Stif).

Syin akin llan-d leqdicat yef userwes, imi d tussna i walan tesa azal meqqren deg uskan n temgardiwin i yellan gar tmeslayin.

Ilmend n NEHALI DJ.(2005 :24) « *Deg tesnilest, aserwes d tamhelt i nesseqdac s waṭas, deg waṭas n tikkal war axemmem. Mačči d ayen ur nesei ara azal ma nga tazrawt taruradt* i wayen i yellan d agejdan i tezmer ad d-tawi. S tewzel, aserwes meḥsub yella yak deg tesnilest, yettneḥsab d tigawt ur nezmir ara ad nekkes*». ¹

Gar tezrawin i ixedmen yef userwes ad naf uggdent deg tantala taqbaylit, ur nezmir ad tent-id-nebder merra, amur ameqqran deg-sent wwint-d yef tesnalya akked umawal, gar-asent :

¹ -« En linguistique, la comparaison est une opération que l'on pratique couramment, et souvent sans y penser, il n'est pas inutile de procéder à une revue rapide des principales formes qu'elle peut prendre. En somme, la comparaison est presque partout en linguistique et elle paraît comme une pratique presque inévitable.»

- Madoui (k.) ; 1994, d aserwes gar sdis n tmeslayin n wayir n Bgayet (ama yef umawal aladya yef talya).

- Aissou (O.) ; 2021, d aserwes gar 19 n tmeslayin n wayir n Bgayet (tama n usammar n Bgayet), awal yella-d yef kra n yittewlen n yiswiren utlayanen merra (tamsislit, tasnalya, akked umawal).

Tazrawt-a d tin i icudden yer tayult n tesnilest, nefren snat n tmeslayin n tantala taqbaylit i d-yezgan deg wayir n Bgayet (Ayt Smaeël akked Udekkar), i deg ara neereḍ ad neg aserwes d tesleḍt tamsislant-tasnimeslant, akken ad d-nesken udmawen n umtawa akked wudmawen n umgired gar-asent.

Tamukrist

Imi tantala taqbaylit d tin yebḍan d timeslayin, yal tameslayt tesēa tulmisin i tt-yessemgaraden yef tiyaḍ, ama deg uswir amsislan-asnimeslan, asnalyan, aseddasan akked umawalan.

- Aserwes ara d-yilin gar snat n tmeslayin n wayir n Bgayet Ayt Smaeël akked Udekkar d win ara d-yefken amgired amsislan-asnimeslan ney ala ?

Iswan

Yal asentel yessefk ad yesēu iswan, yef waya tazrawt-a d tin i ibedden yef yiswan-a :

-Askan n tsenfal timsislan-tisnimeslanin i yellan gar snat n tmeslayin i yef tebbed tezrawt.

-Ad d-nessissen ayen yemtawan d wayen yemgaraden deg wayen yerzan asusru d tmesliwt n yimesla akked tudsa-n sen deg wawal.

- Asiweḍ yer yiswi n taggara agejdan, aneggaru-ya d tagmert d usdakkel n wayen akk i tezmer ad tesēu tantala taqbaylit, s usdikkel n tezrawt-ntey d tezrawin n yimnadiyen-nniḍen ara yessiwden yer ferru kra n temsal yerzan uguren id-nettmaggar, md : tamsalt n wugur n uẓar i yellan d akemmel d usemmed n leqdic n Basset.

Turdiwin

- Ahat skud myibeudent temnaḍin-a deg wadeg, skud tettzid temgarda n ususru gar tmeslayin-a.

- Imi i nqeddec yef temsislit-tesnimeslit i yellan gar snat n tmeslayin-a : tin n Ayt Smaeël akked tin n Udekkar, yezmer ad d-naf amgired d win i d-yellan deg temsislit s waṭas yef tesnimeslit.

- Imi nga ilmuden i d-yewwin yef temsislit-tesnimeslit deg yiseggasen yezrin, s wudem n tzerzestant, newwi-d s lexber s lemgirda yellan deg uswir-a n temsislit deg snat n tmeslayin-a imi d timeslayin-ntey.

Iferdisen n tesnarrayt

Tazwart

Deg uħric-a n tesnarrayt, ad neeređ ad d-nawi awal yef kra n yiferdisen i yef tbedd tezrawt-a, deg-s ad naf asissen n usentel d tmental n ufran-ines, d ufran n temnađin yef wacu yemmugg leqdic d usissen-nsent d yimsulya uyr d-negmer amud. Syin ad d-nemmeslay yef tarrayt n tegmert n wammud d tarrayt n tezrawt.

1. Asissen n usentel

Tazrawt-a d tin i yeqqnen yer tayult n tenilest, i yesean asentel aserwes gar snat n tmeslayin n tantala taqbaylit (Ayt smaael-Adekkar) deg uswir amsislan -asnimeslan.

2. Afran n usentel

Afran n usentel n tezrawt yella-d s lebyi-ntey akked kra n yiwellichen syur tanemhalt. Akken i nezra afran n kra n usentel ur d-yettili ara kan akka maca yettili-d s tmental, ihi gar tmental i ay-yeđđan ad t-nefren d ti :

- ✓ Anekcum-nney yer tesdawit akked tnezduyt i ay-yezdin yeđđa-yay nxuled inelmaden i d-yusan seg yal tama, nufa-d timeslayin-nney d tid yemgaraden s wađas aladya deg wayen yerzan asusru n wawalen, dya d tagi i d timentelt tmezwarut i ay-ijebden yer usentl-a.
- ✓ Akken i nezra ur temmugg ara yakan tezrawt ney leqdic yef snat n tmeslayin-a deg wayen yerzan aserwes deg uswir amsislan-asnimeslan, d tagnit i ay-yettunefken akken ad tent-nerr deg unnar n unadi-ntey.
- ✓ Ilmend n temsirin i nelmed deg tesdawit deg ulmud n temsislit akked usmeskel amsislan d usnimeslan, d ayen i ay-yeđđan ula d nkenti ad neg anadi ugar yef wayen yerzan annar-a n temsislit d tesnimeslit iwakken ad nernu tisenfal d timaynutin ara d-yilin d amedya ad t- nesselmed sya yer sdat.

3. Afran n temnađin d usissen-nsent ¹

Imi tamnađt n Ayt Smaael d tin i d-yezgan deg usammar imterref , ma yella tamnađt n Udekkar d tin i d-yezgan deg umalu n Bgayet, rnu yer waya timeslayin-a d tid yemxalafen d ayen i ay-yeđđan nefren timnađin-a mađđi d tiyađ.

Yal tamnađt yella-d deg-s ufran n krađ n tudrin, deg temnađt n Ayt Smaael nefren-d taddart n Tregragt, Aydir akked Ayt Eisiwt; deg temnađt n Udekkar nefren-d taddart n Elitum, Henged akked Kbuc. Tudrin-a d tin i d-yeskanayen s umata tameslayt n yal tamnađt.

¹ Isallen n temnađin d wid i d-newwi deg usnas n MAPS akked GOOGLE

3.1. Asissen n temnađt n Ayt Smaeel

Tamnađt n Ayt smaeeel d yiwet seg temnađin i yettafaren yer wasun n Derguina deg wayir n Bgayet, tayiwant-a zzint-as-d kra n tyiwanin d yidurar:

Seg usammar : tayiwant n Taskeryut.

Seg umalu : Tayiwant n Ayt Tizi.

Seg ugafa : Tayiwant n Tizi n Berber akked udrar n Fad.

Seg unzul : Tayiwant n Dree Lgayed akked udrar n Takuct.

Tayiwant-a tesa azal n 20 000 n yimezday tebeed yef wasun azal n 7,1 n tikilumitren, yef wayir azal 57,8 n yikilumitren. Tajumma-ines azal n 27,08 n km².

-Nefren deg-s krađ n tudrin :

3.1.1. Taregragt

D yiwet n taddart i yettikin yer uxxam n tyiwant n Ayt Smaeel tezga-d deg tlemmast, zzint-as-d kra n tudrin : seg ugafa Tala Etta, seg unzul Aydir, seg usammar Ayt Eisiwt, seg umalu Bu Mejber.

3.1.2. Aydir

D yiwet n taddart i ybeeden yef uxxam n tyiwant azal n yiwen n ukilumiter, tezzi-yas-d : seg ugafa Taregragt, seg unzul Rrif, seg usammar Ayt Eisiwt, seg umalu Ayt Eli Umhend.

3.1.3. Ayt Eisiwt

D taddart gar tudrin n Ayt Smaeel, tezzi-yas-d seg ugafa Tizwal, seg unzul Aneqquc, seg usammar Taregragt, seg umalu Aydir.

3.2. Asissen n temnađt n Udekkar

Tayiwant-a d tin yettikin yer wasun n Udekkar, deg wayir n Bgayet, imezday-is ssawalen i wmmas-is Tuqbal, tezga-d deg umalu n wayir n Bgayet tebeed yef uxxam n wayir s wazal n 59 n yikilumitren, tesa azal n 24 105 n yimezday. Tyiwanin i as-d-yezzin d :

•Agafa : tayiwant n Bni Ksila.

- Anzul : tayiwant n Ukfadu.
- Asammer : tayiwant n Tewrirt Iyil.
- Amalu : Ayir n Tizi Uzzu (Iɛkuren).

-Neffren-d deg-s kraɗ n tudrin anda i nerza negmer-d ammud, tudrin-a d ti :

3.2 .1. Elitum

D yiwet n taddart tamezzyant i yettikin yer tyiwant n Udekkar, tebeed yef uxxam n tyiwant azal n 8 n yikilumitren zzint-as-d tudrin seg yal tama, yezzi-as-d seg : ugafa : Tawrirt Iyil, unzul : Mecnuɛ, usammar : Tizi Ugni, umalu : Hɛllafa.

3.2.2. Henged

D yiwet n taddart i yettikin yer tyiwant n Udekkar, tebeed yef uxxam n tyiwant s wazal n 18 n yikilumitren, yezzi-yas-d seg :ugafa : Assif Lhemmam, unzul : At Malek, usammer : Tazrut, umalu : Lqirya.

3.2.3. Kbuc

D yiwet n taddart gar tudrin n tyiwant n Udekkar, tebeed yef uxxam n tyiwant s wazal n 3 n yikilumitren yezzi-yas-d seg : ugafa Tizi Ugni, seg unzul : Adekkar, seg usammar : Hɛllafa, seg umalu : Tuzzalin.

4. Asissen n yimsulya

Imsulya-ya d wid i ay-d-yefkan afus n tallelt imi yur-sen i d-tella tegmert n wammud, mmeslayen-d cwiɗ yef tudert n zzik d wamek i temgarad yef tudert n tura, gar-asen llant tlawin akked yergazen, tanuda-n sen gar 55 d 87 iseggasen. D wid ilulen, ɛacen, reclen deg temnaɗin-a d imezgiyen.

4.1. Ayt Smaɛel

Isem	Tanekwa	Tannuda	Tuzzuft	Ammud d twuri
A	R	60	D awtem	D axeddam
S	B	68	D tawtemt	D axeddam

CH	Y	58	D awtem	D tameɛtut n uxxam
Lħaġa.N	O	80	D tawtemt	D tameɛtut n uxxam
KH	I	66	D tameɛtut	D tameɛtun uxxam
N	A	79	D tameɛtut	D tameɛtut n uxxam
K	B	77	D awtem	D axeddam
L	R	60	D awtem	D axeddam

4.2. Adekkar

Isem	Tanekwa	Tanuda	Tuzzuft	Ammud d twuri
F	Z	87	D tawtemt	D tafellaħt
Z	KH	82	D tawtemt	D tafellaħt
M	Z	75	D tawtemt	D tameɛtut n uxxam
W	B	77	D tawtemt	D tafellaħt
Ĥ	R	55	D tawtemt	D taxeyyaħt
F	O	59	D tawtemt	D tameɛtut n uxxam
A	B	65	D awtem	D axeddam
N	R	64	D awtem	D axeddam

5. Tarrayt n tegmert n wammud

- Imi tazrawt-a terza aglam d userwes n snat n tmeslayin Ayt Smaeel akked Udekkar, yef waya isallen yerzan timeslayin-a d wid i d-newwi s tegmert n wammud, yef waya tarrayt i neɖfer deg-s d tin i icudden yer wannar i yebdan seg yimuras n tegrest i yettfen azal n 20 n wussan.

-Yal tamnaɖt, nerza yer kraɖ n tudrin, nebda nettnadi yef yimsulɣa, inasliyen i iħerrzen tameslayt, i yeddane cwit deg leemer, ara ay-d-ifken afus n tallelt d tektiwin i nuħwağ deg umahil-a. Imsulɣa-nney xedlen, gar-asen irgazen akked tlawin imi tameslayt d tin i izemmren ad temgired gar sin n yidisan.

-Syin akin nebda tasastant-a s tikci n usteqsi imildi i yellan d amatu (ħkum-ay-d yef temeict gar zik d tura ?), iwakken imsulɣa ad ssenfalin s lebyi-nsen imi iswi-ntey mačči d agbur n tririt-is, maca d amek yessusruy, anect-a d win i d-yellan s ttawil n usekles.

6. Tarrayt n tezrawt

- Deg tazwara nelha-d deg ujmae n yidlisen i icudden yer temsislit akked tesnimeslit imi d ayen ara ay-ieiwnen deg tbadutin ara nessemres deg tezri, rnu yer waya nessukk tiɖ yef tmeslayin d tantaliwin n tutlayt n tmaziyt i ilan assay akked tmeslayin i inefren, ama d idlisen, isegzawalen, tizrawin n majister, ductura, ula d timsirin.

- Neffey yer wannar negmer-d ammud n yidrisen yer yimsulɣa s ttawil n usekles s usawal, syin akin nura-t s tira tamsisiant iseqdacen yimaziyen (agemmay amsislan n Tmaziyt).

- Syin akin nefka-d iferdisen n tesnarrayt anda i d-nemmeslay yef usentel n tezrawt, nefka-d isallen yef temnaɖin i nefren akked yimsula uyur d-negmer ammud.

- Beɖtu n tezrawt :

- Deg tezrawt-a ad d-nessuffey kraɖ n yixfawen i yellan ddaw n uzwel i ten-yezdin : aglam d userwes amsislan d usnimeslan n snat n tmeslayin Ayt Smaeel-Adekkar, anda ara nezdi gar tezri akked tesledt.

- Ixef amezwaru d tamsislit tagsusrant : deg tazwara ad d-neglem imesla n yal tameslayt (imesla iman-nsen), syin akin ad asen-neg aserwes d tesledt tamsisiant.

- Ixef wis sin d tamsisliṭ tuḍḍant : ad neg aserwes d tesleḍt tamsislant i tuḍḍa n yimesla i yellan deg snat n tmeslayin-a, (ama d axel n yiwen n wawal ama gar sin n wawalen).
- Ixef wis kraḍ d tasnimesliṭ : ad d-nessuffey deg-s tiyugiwin taddayin n tenmegla i yellan deg snat n tmeslayin-a.
- Ad Nessekfu tazrawt-ntey s tegrayt tamatut deg-s igmaḍ uyur nessaweḍ deg tezrawt, ad d-nessedfer adlismuy akked tjeṇṇaḍ n umawal.

**Aglam d userwes
amsislan-asnimeslan
n Tmeslayt
Ayt sma el d Udekkar**

Tazwart

Tameslayt d tin yettemgiriden seg temnađt yer tayed seg uswir inmetti yer wayeđ. I wakken ad nemmeslay kra n tutlayt yessefk ad nili nezmer ad d-nessiley imesla yakk i yellan deg tutlayt-nni imesla-ya nezmer ad ten-nezrew ilmend n sin n yiswiren :

-Ilmend n tyara-nsen d ususru-nsen, aya yemmal-d **tamsislit**.

-Ilmend n twuri-nsen d axel n tutlayt, aya yemmal-d **tasnimeslit**.

Tamsislit d tesnimeslit banent-d i tikkelt tamezwarut yer yiberraniyen, d yiwen n urussi i wumi yettunefk yisem Nicolas .S.Trubetzkoi i d-yessufyen adlis-ines amenzu deg useggas n 1933.

Ilmend n MARCO R.(2000 :37) «*Ababat n temsislit akked tesnimeslit tansukant lasel-is d arussi isem-is tikwal yettusemma s Talmanit : Nikolaj.S.Trubetzkoy, tikwal-nniđen s Tefransist :Nicolas.S.Troubetzkoi, Adlis-ines amenzu, yeffey-d deg Lalman deg Prague deg useggas n 1933 "Grundzüge der phonologie "*»¹ .

ihi Tamsislit d tifurkect n tesnilest, d tussna izerrwen imesla i d-yettefyen seg tayect n umdan s useqdec n yigmamen n usiwel, tazrawt-ines terza asusru n yimesla akked tmesliwt-nsen war ma tmuqqel yer unamek d twuri-nsen .

Yef wakken i tt-id-yesbadu DUBOIS J.(2002 :361) « *Irem n temsislit d afurek n tesnilest izerwen iħricen imsislanen n tutlayt d tin yemgaraden yef tayulin-nniđen tasnalya, taseddast, amawal, akked tesnamka* »².

Tamsislit d tin yesean azal meqqren deg tutlayt yef waya ad naf atas n tutlayin i ixedmen tizrawin fell-as, ula d tutlayt n Tmaziyt d yiwet gar tutlayin-a imi atas n yimusnilsen i ygan leqdicat d tezrawin yef tayult-a, ad naf bdan-tt yef sin n leşnaf, tamsislit tagsusrat akked temsislit tuddsant.

Tasnimeslit d tifurkect n tesnilest, d tussna izerrwen imesla d yimeslicen ilmend n twuri-nsen d unamek-nsen d axel n tutlayt, anda ara naf deg-s tayugiwin taddayin n tenmegla.

¹ «Le père fondateur de la phonétique et de la phonologie structuralistes était d'origine russe lui aussi, ce qui fait que son nom est translitéré parfois à l'allemande : Nikolaj S.Trubetzkoy, parfois à la Française : Nicolas s.Troubetskoï .Son œuvre majeure, publiée en allemand, vit le jour à Prague en 1933 : *Grundzüge der phonologie*.»

² «Le terme de phonétique désigne la branche de la linguistique qui étudie la composante phonique de langage, par opposition aux autres domaines morphologie, syntaxe, lexicque et sémantique.»

Ilmend n wamek i tt-id yesbadu Dubois J.(2002 : 362) « *Tasnimeslit d tussna i izerrwen imesla n tutlayt ilmend n twuri-nsen deg unagraw n teywalt tasnimeslant. Tebna yef tesleđt n tayunin timsemgirad (imeslicen akked tayunizlit*)* »³

Ihi aħric-a d win ara d-yilin yef ugram d userwes amsislan d usnimeslan n snat n tmeslayin n tantala Taqbaylit (Tameslayt n Ayt Smaeel akked tmeslayt n Udekkar), rrru yer waya ad neered ad nsukk tiđ yef kra n tmeslayin d tantaliwin-nniđen n tutlayt n Tmaziyt.

Ad d-nessufey krađ n yixfawen :

- Ixef n temsislit tagsusrant.
- Ixef n temsislit tuddsant.
- Ixef n tesnimeslit.

³ « La phonologie est la science qui étudie les sons du langage du point de vue de leur fonction dans le système de communication linguistique. Elle se fonde sur l'analyse des unités discrètes (phonèmes et prosodèmes) »

Ixef amezwaru

Tamsislit tagsusrant

Tazwart

Agsusru d asagu i ay-d-yettaken tagnit akken ad d-nfares atas n yimesla n kra n tmeslayt, akken i nezra imesla n tantala taqbaylit d wid i bđan yimusnilsen yef sin n yinagrawen, anagraw n teyra akked unagraw argalan, akken ara naf dayen anagraw wis krađ, anagraw yizegniya. Ad nezrew ixef-a ilmend n ugama d wadeg n ugsusru n yimesla ara d-nessuffey deg tmeslayt n Ayt Smaæk akked tin n Udekkar, Ad nebdu s teyra syin akin ad d-nessedfer tirgalin akked yizegniya.

1. Tabadut n temsislit tagsusrant

Tzerrew asusru n yimesla, yal imesli iman-is d tanakti i d-yesbadu BUBOIS J.(2002 :361) yenna-d «*Tamsislit tagsusrant ney tafezyulujit tzerrew tiddin n yigmamen n usiwel mi ara d-ixeddi yizen*».¹

Tamsislit tagsusrant* tebđa yef krađ n yiferdisen : Tiyra, Tirgalin, Izegniya.

1.1. Tiyra

D tid i d-yettwasusun s teyrit, ttefyent-d seg tayect war ma mmugrent-d ugur deg ubrid n uzwu-nsent. Deg tutlayt n tmaziyt llant krđ (3) n teyra tigejdanin [a-u-i] akked teyri tilemt[e], s unamek -nniden d tagruma n teyri i yettilin d askim i yeqqnen tirgalin deg wawal akken ad yeseu anamek.

-Tiyra tiččuřanin lant amkan yerked (tazwara, talemast, taggara).

-Tiyri tilemt ur terkid ara*, tessishil asusru, ur tezmir ad tili deg taggara.

Ilmend n Mammeri M.(1991 : 18) yesbadu-d tiyra « *llant 3 n teyra di tmaziyt : a, i, u, yiwet d tis rebaa, ur tettunehsav ara d tiyri di tjerrumt, telha kan i wakken atteshel lmenteq ma yili mlalent ta tama n ta ugar n 2 n tergalin; degmi s qqaren tiyri ggilem (e)* ».

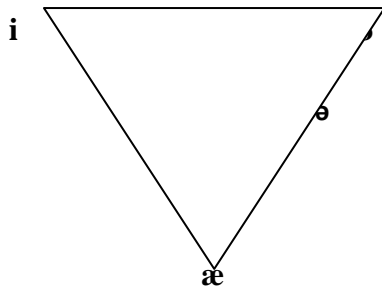
Yerna-d CHAKER S.(1991 : 111) yef teyri tilemt, yenna-d « D tiyri tasemmast d tarsnimeslant. Tban-d i wakken ur d-tettili ara tmendawt n wugar n snat n tergalin, tettwagdel seg tuntiqt timeldit. Werġin telli d timsemgiredt, acku ur tessei ara azal deg tesnimeslit.»²

Ilmend n Guerrab S.(2014 :51) « *Taqbaylit tayunt, tamaziyt s umata, tesa krađ n teyra, akked teyri tilemt.*

¹ «La phonétique articulatoire ou physiologique, qui étudie les mouvements des organes phonateurs lors de l'émission de message»

² « Est une voyelle centrale non-phonologique. Elle apparaît pour éviter la constitution de groupes de plus de deux consonnes et est interdite en syllabe ouverte. Elle n'est jamais distinctive et sera systématiquement supprimée dans les notations phonologiques »

D tiyra[i], [u], akked[a], tasezmelt-a, d tasezmelt n tnamit yur Leqbayel iwakken ad ssisehlen tigensas, acku iswi -ines amsislan deg tidet,[i] (tiyri qrib tanezdat, tizegnurgilt*, tarkernayt*), [u] (tiyri qrib tanezdat, tizegnurgilt, takernayt), [æ] (d tiyri tanezdat, tazegnimeldit, tarkernayt). Hatan ukerdis n teyra, anda i d-yeskanay ilem n teyri i yellan [ə] (tiyri talemast, tazegnimeldit) ur tesei ara azal deg temsislit, maca iswi-ines d asishel n tyuri. »³*

Tiyra n tmeslayt Ayt Smaeɛl akked Udekkar d tid ur nemgarad ara yef tmeslayin n tantaliwin n tutlayt n tmaziyt, ad naf tiyra [a], [u], [i] akked tiyri tilemt [e]. Amgired i d-yettilin s waṭas deg wayen yerzan tiyra gar snat n tmeslayin-a ad naf d timlellit n teyra.

	Tameslayt n Ayt Smaeɛl	Tameslayt n Udekkar
[a]	aman	aman
[a] ~ [i]	ttextaren	ttextiren
[a] ~ [u]	iggama, amaṭun	yegguma, amuḍin
[i]	izi	izi
[i] ~ [a]	izegṭef	azegḍuf
[i] ~ [u]	usi	usu
[u]	nruḥ	nruḥ
[u] ~ [a]	εuss	εass
[u] ~ [i]	amaṭun	amuḍin
[e]	zester	zester

³ « Le kabyle standard et le berbère en générale, comportent trois voyelles, plus une voyelle neutre, se sont les voyelles [i], [u], et [a]. Cette notation ,est la notation habituelle des berbérissants pour simplifier leur présentation .car leur vraie valeur phonétique est, respectivement, [i] (voyelle quasi-antérieur, pré-fermer, non-arrondie).[u] (voyelle quasi-postérieure,pré-fermée, arrondie), [æ] (voyelle altérieur, pré-ouverte, non-arrondie).Voici le triangle vocalique qu'elles représentent, en incluant le vide vocalique /ə/(voyelle centrale, mi-ouverte)qui n'a pas de valeur phonématique ,mais a pour but de faciliter le lecture. »

[e] ~ [a]	azemmur sker	azemmur skar
-----------	-----------------	-----------------

- Ilmend n yimediyaten i yellan deg tfelwit-a yef teyra yerzan snat n tmeslayin-a, ad naf d akken yella wayen i yettemcaban akken d ayen i yella wayen yemgaraden, amgired-a d ayen i wumi ssemman timlellit n teyra s unamek d abeddel i d-yettelin gar teyra d axel n yiwen n wawal, war ma ibeddel unamek n uneggaru-nni, ad naf yiwet n teyri tuyal deg umkan-is teyri-nni, timlellit n teyra d ayen i d-yettaken amgired d ameqqran deg ususu n wawalen aya d ayen i d-yettbinen deg snat n tmeslayin-a imi ayagi ihuza atas n wawalen .

- Akken dayen ara naf timlellit tettili ulama d axel n yiwet n tmeslayt aya yettbin-d mi ara d-yili ueddi seg wasuf yer usget ney seg yizri yer urmir ussid ney seg urmir ilaw yer urmir ibaw ... atg, ad d-nefk kra n yimediyaten :

Amuḍin → imuḍan, afenjal → ifenjula ...atg.

iddem → ittaddam, illa → ittili ...atg.

yexdem → ur yexdim, idda → ur iddi ...atg.

- Ma yella d tiyri tilemt ur terkid ara, tessishil asusu, ur tezmir ara ad tili deg taggara n wawal.

1.2. Tirgalin

Yal tutlayt tesa agemmay, yal agemmay yesa isekkilen, deg tutlayt n tmaziyt ney taqbaylit ad naf agemmay-ines yebda yef teyra akked tergalin, tirgalin rzant imesla i d-yessusruy umdan s wugur imi azwu yettaf-d ugur n lhers deg uzray.

Ilmend n LACEB M-O.(2007 :33) « *ma yella uzray n uzwu d ilelli, ad nsufey ihi yiwet n tsekka tamsusrut i wumi nettsemmi tiyra, maca ticki ara d-yeffey wuzwu yettaf-d lhers deg uswir n usagu d tirgalin ara d-yettwasusrun* ». ⁴

Tirgalin i yellan deg snat n tmeslayin i nefren Ayt Smaeel d Udekkar d tid ur nemgarad ara yef tergalin n tantaliwin-nni, n tutlayt n tmaziyt imi agemmay amsislan deg tmaziyt

⁴ -«Si le passage de l'air est relativement libre, il se produit alors un type articulatoire appelé voyelles. Mais si au cours de son passage, l'air rencontre une constriction à un niveau quelconque de résonateur, c'est un type de consonne qui se produit».

aseqdec-ines d yiwen, maca amgired yerza asusru n tergalin d axel n wawalen d wamek ittbeddilent seg tmeslayt yer tayed.

Ad naf asismel n tergalin yettili-d ilmend **n wamek i tent-id-nessusruy**, akked **wadeg n ugsusru-nsent**. D ayen ara nwali deg wayen yerzan tirgalin n snat tmeslayin-a ; Ama deg wayen yerzan tiherfiyin ama d tussda-nsent.

1.2.1. Ilmend n tyara n ususru-nsent (agama n ugsusru)

Agama n ugsusru d ayen i yeqqnen yer tfesna n urgali n tnaffa, s unamek amek i d-yetteffey ususru n tergalin d ayen ara nwali s yimediyaden deg snat n tmeslayin-a .

1.2.1.1. Taggayin d tizenzayin

Tirgalin taggayin d tid ur d-nettwasusru srid imi abrid n uzwu yetteqfal i kra n wakud, s unamek mi ara neereḍ ad nessusru tirgalin taggayin igmamen n usiwel ttentaḍen ur d-yetteffey ara ususru n wawal-ni alma nefreq-iten imir ad yeffey yimesli.

Md : targalt [d] nessusruy-itt-id mi ara nessers iles yef wuglan, ur d-yetteffey ara yimesli alma nekkes-d iles-nni yef wuglan.

Tirgalin taggayin yerzan snat n tmeslayin Ayt Smaeel d Udekkar ur mgaradent ara yef tid yellan deg tutlayt n tmaziyt s umata, taqbaylit ladya : [b] ,[t],[d],[g] ,[k].

Ma yella tirgalin taggayin ttwasusrunt-d s uqfal n yigmamen n usiwel i kra n wakud, tirgalin tizenzayin lḥes-nsent i teffey-d mi ara yili ulday udyiq gar yigmamen-a. Tizenzeyt d tin ara naf deg kra n tmeslayin d tantaliwin n tmaziyt am teqbaylit, tarifit akken dayen ara naf kra n tantaliwin -nniḍen ur tt-semrasent ara akka am tcelḥit, tatergit, tamaheyt ... atg, imi ad naf ssemrasent anagar tiggeyt.

D anamek-a i d-yessegza CHAKER S.(1995 :11) imi d-yenna «*Tizenzeyt d tumant* ur nesei ara akk azal n umgired, tettbin-d deg tmeslayin n teqbaylit, d ayen deg tid n wawras akked tmeslayin timaziyn n ugafa (tarifit,d kra n tamiwin n Lmerruk talemast)*»⁵

Deg wayen yerzan tarakalt n usemres n tergalin tizenzayin CHAKER S.(1995 :12) yerna-d «*tizenzeyt n taggayin:/b,t,d,k ,g/ttuyalent [b ,t ,d ,k,g]deg waṭas n tantaliwin(Awras, Lezzayer talemast, Lmerruc talemast)*»⁶.

⁵ -« La spirantisation est un phénomène qui n'a aucune pertinence distinctive, attestée dans les parles kabyles et ceux des Aurès et dans d'autres parles berbères du nord (rifain, Maroc central en partie)»

⁶ -«La spirantisation des occlusives: /b, t, d, k, g/ y deviennent respectivement [b̥, t̥, d̥, k̥, g̥]. Dans nombreux dialectes (Aurès, Algérie centrale, Maroc central »

Ilmend n waya ad negzu d akken tizenzeyt deg tuget n tantaliwin terzan semmus n tergalin i yellan d udem yettqabalen tirgalin taggayin ihi d ayen ara naf ula deg snat n tmaslayin-a ,tirgalin tizenzayin d ti :

-[b] ~ [b]

-[t] ~ [t]

-[d] ~ [d]

-[k] ~ [k]

-[g] ~ [g]

Tiherfiyin : Sumata, imesli aherfi d azenzay, am tuget n tmeslayin n tantala taqbaylit, d ayen ara d-mlen yimediyaten n tfelwit-a.

	Tameslayt n Ayt Smaeɛl	Tameslayt n Udekkar
[b]	/	Yettbaba
[b]	ibawen	ibawen
[b]~[b]	tabanta	tabanta ⁷
[t]	tamemt	Tamemt
[t]	merruyet	merruyet
[t]~[t]	aseftutes	aseftutes
[d]	sendu	endu
[d]	tezdem	tezdem
[d]~[d]	nezdey	nezdey
[d]~[d]	leqder	leqdar
[k]	akursi	Ukɥil
[k]	aksum	aksum
[k]~[k]	lkanun	lkanun
[g]	/	Agusim

⁷ Tabanta : d aglim n uqelwac, xeddmen-t cyel n uqendur, am wakken i t-id-yessegza Dallet J M.(1982 :30)deg usegzawal-is yenna-d « tabanta d aglim n yizimer war taduɗt-is »

[g]	agertil	agertil
[g]~[g]	irgazen	irgazen

-Ilmend n yimediyaten i yellan deg tfelwit-a, tiggeyt d tzenzeyt d tin yemgaraden gar snat n tmslayin-a, imi tantala taqbaylit d tin i yettunehsaben d tazenzeyt, ad ner tamawt-ntey s waṭas yer tiggeyt i d-nufa deg tmeslayin-a :

-Targalin tanuglin [t], [d] akked tergalit tanyant [k], ssemrasen-tent d taggayin deg kra n wawalen, ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel ama deg tin n Udekkar.

-Targalt taggayt tancucant [b] akked taggayt tanyant [g], ttusemrasent deg kra n wawalen d taggayin deg tmeslayt n udekkar, ma yella deg tmeslayt n Ayt Smaeel ssemrasen-tent d tizenzyin, aya d ayen i nwala deg yimediyaten i d-nefka deg tfelwit.

- Tirgalin tinuglanin tiherfiyin [t] d [d] mi ara ilint qqent srid sdat n tergalin [l] [n] [m] dima nettaf-itent d taggayin deg snat n tmeslayin-a, akken d ayen ara naf targalt [t] sdat n [s] dima d taggayt maca aya yerza tameslayt n Ayt Smaeel kan.

1)- tanuglant tasmusant [t] d taggayt :

a)-[t]sdat n [l] tmellalt, tadeggalt, tiyilt, taswalt...atg

b)-[t]sdat n [n] anta, yenta, tamacint, tabanta, qqelcent ...atg.

c)- [t]sdat n[m]taekemt, tamemt, tagelzimt, tamtunt ...atg.

d)- [t] sdat n [s] talemast, tabernust, tameddast (At Smaeel).

2)- Tanuglant timeyrit [d] d taggayt :

a)- [d] sdat n [l]

b)- [d]sdat n[n] anda, yenda, agenduz ...atg.

c)- [d]sdat n [m]tamda, tamduht, imdewwer... atg.

Attalen-a d wid yettaran imesla izenzayen d aggayen mi ara yili imesli d aherfi Ayagi d ayen ara naf yemtawa ula deg tmeslayt n Ayt Fraḥ(tantala Tacawit) akked tmeslayt n ayt mbarek(tantala taqbaylit) anda i d-yenna NEHALI D.(2005 :40) « imeslicen /t/d /d/ur nessid

ara, send imeslicen /l/,/m/,/n/ekked /s/ttuyalen d aggayen d ayen i d-yettbinen deg yimediyaten-agi, yeldi, hametna, yenta, yenda ».⁸

Ilmend n wayen i d-yenna Madoui Kh i nufa deg tezrawt n Guerrab S, yenna-d d akken targalt [t] sdat n tergalt [s] tettili dima d taggayt deg tmeslayin yakk n tantala taqbaylit, d ayen ara naf isehha deg tmeslayt n Ayt Smaeël imi targalt [t]sdat n tergalt[s] dima tettilid taggayt nefka-d imedyaten fell-as ufella ,maca ayagi d ayen ara naf yemgarad yak deg tmeslayt n udekkar imi ad naf kra wanda i tella tergalt [t]sdat n tergalt[s] tettili dima d tazenzayt md : tafunast,tastawt,tafɛdist ,tabernust ...atg,ihlilmend n waya maci timeslayin n tantala taqbaylit ak ssusruyen tanugelt [t] d ttgayt sdat n [s].

GUERRAB S.(2014 :60) « *ilmend n Madoui 1955 yesbedd-d ula d ilugan, i yettusemrasen deg tmeslayin yak n tantala taqbaylit, deg tezrawt-is amedya nezmer ad naf d akken /t/sdat n /s/ tettyima d taggayt deg tmeslayin ak n tantala taqbaylit, ilmend n Madoui awal « tafunast »tettwasusru-d[tafunast] s yur leqbayel akk ».*⁹

Tirgalin tanyanin [k] d [g]mi ara yilint qqent srid sdat n tergalin [l] [n] [r]dima nettaf-it d taggayin maca akken i d-nenna iwsawen tiggeyt n targalin-a terza kan tameslayt n Udekkar, ad nefk kra n yimdyaten :

1)- targalt tanyant, tasmusant [k] d taggayt :

- a)- [k] sdat n [l] **lkanun, tilkin, lkis ...atg.**
- b)- [k] sdat n [n] **yenkar...atg.**
- c)- [k] sdat n [r] **yerka, yerkem, tirkasin, tarkent...atg.**

2)- Targalt tanyant timeyrit[g] d taggayt :

- a)- [g] sdat n [l] **lgazuz, lgaz, lgirra...atg.**
- b)- [g] sdat n [n] **yenger, yengi...atg.**
- c)- [g] sdat n [r] **yurga, argaz, amergu, targit...atg.**

⁸ « Les phonèmes /t/et /d/ non-tendus, après les phonèmes /l/, /m/, /n/et /s/ deviennent occlusifs comme l'indiquent les exemples **yeldi**, il est ouvert, **hametna**, la pluie, **yenta**, il est planté, ancré, **yenda** il est baratté. »

⁹ « Madoui 1955 il établit même des règles qui, après lui, s'appliquent à tous les parlers kabyles. Dans son étude, on peut lire par exemple que /t/devant /s/reste occlusif dans tous les parles kabyles .ainsi selon MADOUI, le lexème « tafunast » (vache) est réalisé [θafunast] par tous en Kabylie »

Tussidin

Imesli ussid d aggay deg tantaliwin timaziyin merra am wakken i d-yenna GENEVOIS H. (1995 :07) deg udlis i yexdem yef tmeslayt n Ayt Mbarek « S umata, tizenzeyt mi ara tessed tettuyal d taggayt »¹⁰.

	Tameslyat n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
[bb]	aæbbi	Aæbbi
[tt]	Netta	nfettel
[dd]	Nttedda	ntteddu
[kk]	ikkaw	yekkaw
[gg]	Igguma	yegguma

- Deg wayen yerzan tussda n tergalin [b], [t], [d], [k], [g] dima d taggayin werġin tella tussda d tazenzyt ayagi d ayen yerza timeslayin n tantaliwin yakk n tmaziyt.

1.2.1.2. Tizegnaggayin

Tizegnaggayt tettli-d mi ara d-yili userreḥ cwiṭ deg tergalin taggayin s unamek ad d-binent am wakken tbeddu s tiggeyt tettefakka s tzenzeyt, d alway n tergalin taggayin.

Ilmend n AISSOU O.(2007 : 36) «*Tizegnaggayt yer Mounin d taluft i zemmren ad ter tirgalin taggayin s usubbu cwiṭ n ugsusru, d ayen ara yeġġen ad nsel i yiwen n lhess d afessas n tizegnaggayt ney n tzenzyt* »¹¹

-Tizenzeyt tettbin-d s usdikkel n tsekka n taggayin akked tsekka n tzenzyin, tizegnaggayin i yellan deg tmeslayin-a d ti:

a)- Tizegnaggayin tinuglin

-Tizegnaggayt [tʃ/ts] tettbin-d d asdikkel n tergalit tanugelt taggayt [t]akked tergalit tanugelt tazefzaft [s]

-Tizegnaggayt [zz/dz] tettbin-d d asdikkel n tergalit tanugelt taggayt [d]akked tergalit tanugelt tazefzaft[z] [zz/dz]. Tineggura-ya rzant tameslayt n Udekkar kan, ur ttusemrasent ara deg tmeslayt n Ayt Smaeal.

¹⁰ « En règle générale, quand une spirante est allongé, elle passe à l'occlusive ».

¹¹ -«L'affrication est selon Mounin est le phénomène qui peut effectuer les consonnes occlusives est dû à une descendre lente de l'articulation laissant entendre un léger fricatif ou spirant »

b)- Tizegnaggayin tidluglin

-Tizegnaggayt [č/ʃ] tettbin-d d asdikkel n targalt tanugelt taggayt [t] akked tergalt tatlugelt [c].

-Tizegnaggayt [ğ/dʒ] tettbin-d d asdikkel n tergalt tanugelt taggayt [d]akked d tatlugelt[j].

Tizegnaggayin tidluglanin ssemrasen-tent i snat deg tmeslayin-a, i terza tezrawt. D ayen ara d-neglem deg tfelwit ara d-idefren.

-Tizegnaggayin tinuglanin**Tiherfiyin**

	Tameslayt n Ayt Smaœel	Tameslayt n Udekkar
[t]~[t̥]	Taneqlet	taneqleṭ
[z]~[z̥]	lzayer	lzayer

-Akken i d-nenna yakan tirgalin tizegnaggayin tinuglin deg tmeslayt n Ayt Smaœel ur tent-ssemrasen ara akya deg usuru, aya dayen i d-yettbinen deg yimediyaten i yellan deg tfelwit, imi targat tizegnaggayt [t̥] ama d taḥerfit ɣur-sen tettɣima d [t] taggayt, maca deg tmeslayt n Udekkar tella ama d taḥerfit ama d tussidt aladya tussidt deg wurmir ussid ney deg temsertit gar [d+t] md :d tamettut [tt̥tamettut] (ayagi d ayen ara nwali deg temsislit tuddsant).

-Timeslayin n usammar n Bgayet yakk ur seqdacen ara [t̥] akken i d-yenna GUERRAB S. (2014 :79) « *Deg tazwara, agraw anda tizegnaggayt [t̥] akked [t̥:] ur tessemrasen ara .agraw-a yerza timeslayin n tantala taqbaylit tashaḥlit* »¹²

- Md tameslayt n Weqqas ur ssemrasen ara tizegnaggayin tinuglin d ayen ara naf deg tezrawt i tga AISSOU O, ma yella d timeslayin i tt-yessemrasen ad naf s waṭas ibejjawiyen, tameslayt n Leqser, Timezrit, Akfadu anda ara naf tazrawt i yexdem IDIR A.(2009 : 24) « *deg tmeslayt n ukfadu, tizegnaggayt tettusemras, terza : tinuglin tiherfiyin ney tussidin [t]~[tt̥] ,tujicin [c]~[j], tizefzafin tiherfiyin ney tussidin [z]~[zz̥]* ».¹³

¹² « D'abord, un groupe où les affriquées [t̥] et [t̥:] ne sont pas attestées .ce groupe esr représenté par les parles kabyles de tashaḥlit (kabyle extrême oriental)

¹³ « Dans le parler d'Akfadou, l'affrication est attestée, elle concerne : la dentale simple ou tendue [t],[tt̥],les chuintantes [c], [j], les sifflante simple ou tendue [z],[zz̥] »

- Ayagi d ayen ara naf yemtawa akked tmeslayt n Udekkar, d ayen d ayen ara naf deg tmeslayin n Tizi Uzzu imi timeslayin-ines ak ssemrasent tirgalin tizegnaggayin md tameslayt n Irjen anda ara naf tenna-d AISSOU O.(2007 :36) « *Deg tmeslayt n Irjen tizegnaggat terza :tinuglin ama d tiherfiyin ama d tussidin /t/~tʃ/- /z/,/zz/ ,tujicin /c/akked /j/* ». ¹⁴

-Ma yella neqqel yer tizegnaggayt [z] taḥerfit yettili-d usemres-ines anagar deg yiwen n wawal [lzayer] Asemres-ines yettili-d ama deg tmeslayt n Ayt Smaɛel ama deg tin n Uddekar.

Tussidin

	Tameslayt n Ayt Smaɛel	Tameslayt n Udekkar
[tt]~[tʃ]	ittru, yettawi	yettʃru, yettʃawi
[zz]~[zzʃ]	agezzar, agezzlan	agezzʃar, awezzʃlan

- Deg tussda n tizegnaggayin tinuglanin [tʃ], [zzʃ] terza kan tameslayt n Udekkar.

Tizegnaggayin tidluglanin

Tiherfiyin

	Tameslayt n Ayt Smaɛel	Tameslayt n Udekkar
[č]	/	ačenčun
[c]~[č]	acammar	ačammar
[ğ]	lğamaɛ	amureğ, tiyengəwin
[j]~[ğ]	afenjal	afengəal

- Asemres n tizegnaggayt tatluglant taḥerfit [č] terza kan tameslayt n Udekkar arnu mačči atas, yef waya ad naf [c] deg tmeslayt n Ayt Smaɛel tettuyal d tizegnaggayt [č] deg Udekkar.

-Ma yella d tatluglant taḥerfit [ğ] terza timeslayin-a i snat, maca ad naf tameslayt n Ayt Smaɛel smenyifen aseqdec n tergalt [j] yef tizegnaggayt [ğ], d ayen i d-yettbinen deg yimediyaten anda targalt[j] deg tmeslayt n Ayt Smaɛel tettuyal d tizegnaggayt [ğ] deg tmeslayt n Udekkar.

¹⁴ « L'affrication kabyle, en particulier celle du parler d'irjen, concerne : les dentales que se soit simples ou tendues : /t/~tʃ/- /z, /zz/, les chuitantes /c/et/j/.»

Tussda

	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
[čč]	iččur	yeččur
[ğğ]	iğğa	yeğğa

- Ma yella neqqel-d yer tussda n tizegnaggayt tidluglanin, ilmend n wayen i d-temla tfelwit, ad naf asemres-ines yerza timeslayin-a i snat.

- D ayen tirgalin tizegnagayin tidluglanin ssemrasen-tent akk deg tmeslayin n tantala taqbaylit akked d tantaliwin-nniđen, mačči d tulumist n tmeslayin Ayt Smaæel akked Udekkar kan.

1.2.1.3. Tufayin

D tirgalin i d-yettwasusrun s taččart n yimi, s unamek tafa n yiles tettaz yer temnađt n tenkart. Tufayin ttwarunt s ueeqqa ddaw n tergalit, deg tutlayt n tmaziyt s umata ad naf llan semmus (5) n yimesla uffayen [d], [t], [z], [r], [s].

D ayen ara negzu deg tbadut n CHAKER S.(1996 : 2617) « *Tufayt d attwel* amsislan akked usnimeslan ibanen i yessemgiriden agsusru n kra n tergalin n tutlayt tamaziyt, ladya deg lamer n wuglan ([d ,t,z,s]) tasmammayt [r]* ».¹⁵

Ad naf dayen llant kra n tergalin-nniđen ttwasusrunt amzun d tufayin maca deg tidett tettwazree-asant tufayt, tezmer ad tettwazree tufayt i yimesla ur nelli d ufayen mi ara tili uqbel-is tergalit ney teyri i tt-yeğğan ad tuyal d ufayt, gar-asant ad naf [y], [m], [l], [n], [ŋ], [v], [b]...atg.

Ilmend n BOUAROUCHE F.(2014 :21)« *tufayt ur thudd ara deg tergalit-nni tufayt kan, maca ttwasusrunt ula d tirgalin i as-d- yezzin. Akk ayen i izemren ad yettwasusr s tufayt ad yili d ufay* ». Ayen yerzan tirgalin i wumi tettwazree tufayt d ayen ara nwali yer sdat s yimediyaten deg temsislit tuddsant.

Ihi deg snat n tmeslayin Ayt Smaæel d Udekkar tirgalin tufayin d ayen ur nemgarad yef tmeslayin-nniđen, imi ad naf ssemrasen semmus n tergalin tufayin :[d], [t], [z], [r], [s]

¹⁵ « L'emphase est un trait phonétique (et phonologique) remarquable qui caractérise certaines articulations consonantiques berbères, notamment dans l'ordre des dentales ([d, t, z, s]), l'apicale [r] »

Tiherfiyin

	Tameslayt n Ayt Smaeel	Tammeslayt n Udekkar
[ḍ]	Taḍut	Taḍut
[ṭ]	remṭan	remṭan
[ṭ]~[ḍ]	aṭar	aḍar
[ẓ]	aẓar	aẓar
[ṛ]	tabṛaṭ	tabṛaṭ
[ṣ]	ixuṣ	yxuṣ
[ṣ]~[s]	tabernuṣṭ	tabernust

Tufayt deg snat n tmeslayin-a meḥsub d tin ur yemgaraden ara s waṭas imi amgired ad t-naf yerza anagar targalt tanugelt tufayt [ṭ] tettuyal deg tmeslayt n Udekkar [ḍ] lhala-ya d tin i yugten s waṭas imi terza tuget n wawalen. Dayen ara naf ulama deg snat n tmeslayin Ayt Mbarek (tantala taqbaylit) akked Ayt-Fraḥ (tantala tacawit), iyef yga NEHALI DJ aserwes anda i d-yefka amedya [iṭ] deg tmeslayt n (Ayt Mbarek)

[iḍ] deg tmeslayt n (Ayt-Fraḥ).

Dayen d ayen ara naf yemtawa akked tergalin tufayin n tmeslayt n Irjen iyef texdem AISSOU O aserwes akked tmeslayt n Weqqas anda ara naf tameslayt n Irjen ssemrasen tuffayin [ḍ], [ṭ], [ẓ], [ṣ].

Amgired-nniḍen i nufa, tiswiēin llan wawalen anda tazefzaft [s] d tuffayt deg tmeslayt n Ayt Smaeel, ulac-it deg Udekkar md : [abernuṣ], [abernus].

Tamawt i nerra d ayen, tufayt tasmamayt [ṛ] akked tnugelt tazefzaft [ṣ] tufayt-nsent tanasliit tella deg kra n wawalen kan wama deg tuget d azrae i asent-tettwazree.

Tussidin

	Tameslayt Ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar
[ḍḍ]	/	ḍḍiq
[ṭṭ]	tameṭṭut	tameṭṭut
[ẓẓ]	izẓa	yezẓa

[r̄r̄]	ir̄rez	yer̄rez
[ʃʃ]	ʃʃabun	ʃʃabun

- Deg yimediyaten-a i nwala yef tussda n tergalin tufayin, ad naf aseqdec-nsent yerza timeslayin-a i snat ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tin n Udekkar.

- Ma yella d tussda n tergalit tufayt [d] ssemrasent anagar deg tmeslayt n Udekkar, deg tmeslayt n Ayt Smaæel ssemrasen deg wadeg-is targalt tufayt [t], d ayen targalt tufayt [d] mi ara tessed tettuyal deg kra n wawalen d targalt tufayt [t] md : [aḍen]→[aṭṭan].

1.2.1.4. Tigenculwiyyin

Ad naf terza tiralin tanḡiyin [k]d[g] akked tencucant [b] tulwiyanin [x], [y], taclalant [q], ttwasusrunt-d d tigenculwiyyin deg kra n wawalen, asusru-nsent yettili-d s umbiwele n yiles d utekki-ines yef tenkert ney yer wulwiyy deg yiwen n wakud ad yili udewwer d usuffey n wancucen yer sdat d ayen i yettaḡḡan nsel i yizegnyiri [w] itteddu-d deg ususru-nsent, asemres-nsent deg tira yettili-d s tmerniwt n yizegnyiri d amezyan rrif n tergalit-nni [ʷ] ney s yilem d amezzyan [⁰], [kʷ], [gʷ], [bʷ], [yʷ], [xʷ],[qʷ].

Deg tutlayt n tmaziyyt sumata tanḡit terza tiralin-a maca kra n tmeslayin ssemrasent kra kan deg-sent mačči akit, akken d ayen illant tiyyid ur tent-tessemrasen ara akya.

Deg unamek-a CHAKER S.(2008 :28) yenna-d« *Tumant n ugenculwiyyan (ney agencuc) n kra n tergalin yettwazuzer atas deg tantaliwin timaziyyin n ugafa ,yerza azdagsusru aniyi uffir ([u/w]),s umata yettwaru cʷ ney c⁰ syur yismazzayen anda nezmer ad naf tancucant [bbʷ] aladya tanyalwiyyanin [kʷ/kkʷ ,gʷ/ggʷ ,yʷ,xʷ ,qʷ/qqʷ] ».¹⁶*

Tameslayt n Ayt Smaæel akked tin n Udekkar d tid i yessemrasen tiralin tigenculwiyyanin deg usuru ama d tiherfiyyin ama d tussidin, ad naf :

-Deg tmeslayt n Ayt Smaæel ssemrasen : [gʷ , ggʷ], [kʷ,kʷ], [qʷ,qqʷ], [xʷ,xxʷ]

-Deg tmeslayt n Udekkar ssemrasen : [bʷ], [gʷ/gʷ,ggʷ], [kʷ/kʷ,kkʷ], [qʷ,qqʷ], [yʷ], [xʷ,xxʷ] .

¹⁶ « Le phénomène de labio-vélarisation (ou labialisation) de certaines consonnes est très largement répandu dans les dialectes berbères du nord .il s'agit d'une coarticulation vocalique furtive ([u/w]), habituellement notée cʷ ou c⁰ par les berbérissants, qui peut accompagner la labiale [bbʷ] mais surtout les palato-vélares [kʷ/kkʷ, gʷ/ggʷ, yʷ, xʷ, qʷ, qqʷ] »

	Tameslayt n Ayt Smaeɛl	Tameslayt n Udekkar
[b ^w]	/	lemb ^w aɛn
[g ^w]	/	ig ^w erdan, Ag ^w usim
[g ^w]	ag ^w nes ¹⁷	ag ^w ni,tayug ^w a, tameg ^w ra
[k ^w]	tik ^w erta	sk ^w ar
[k ^w]	tak ^w umt	ak ^w erfa ¹⁸
[q ^w]	alq ^w aɕ	alq ^w aɕ, taq ^w batt
[y ^w]	/	amy ^w ar, ay ^w enğa
[x ^w]	tax ^w zant	acmux ^w

-Tigenculwiyyin tiherfiyyin ad naf deg temnaɕt n Ayt Smaeɛl ssemrasen kra deg-sent kan akken i d-yettban deg tfelwit maca deg drus kan n wawalen, aladya atas n yimnadiyen i tt-yessasemlen deg ugraw ur nelli d tanyant, deg tmeslayin ur nesseqɕac tanyit (tagenculwiyyant), maca deg unadi-ntey s telqey yef waya nufa-d d akken ssemrasen-tt deg kra n wawalen yas akken maɕci atas. Ma yella deg tmeslayt n Udekkar ssexdamen-tt s waɕas d ayen i yettağğan mi ara ttmeslayen ittban-d am wakken ittaɕar yimi-nsen, aya yettuɣal yer tmentelt n tergalin tigenculwiyyin.

- Ma yella d aseɕdec n tergalit tagenculwiyyant [b^w] tella anagar deg kra n tmeslayin n tanta taqbaylit gar-asant yiwet n tmeslayt i yerzan leɕdic-a d tameslayt n Udekkar BOUKOUS A.(1991 :21) ysegza-d d akken d tulmist n teqbaylit ulac-itt deg tantaliwin-nniɕen dya yenna-d « *Tagenculwiyyant b^w ur d-tettbin ara anagar deg teqbaylit* »¹⁹

Tussidin

	Tameslayt n Ayt Smaeɛl	Tameslayt n Udekkar
[bb ^w]	/	acebb ^w aɕ
[gg ^w]	asegg ^w as	asegg ^w as
[kk ^w]	/	adekk ^w an
[qq ^w]	taleqq ^w aɕ	taleqq ^w aɕ
[yy ^w]	/	/

¹⁷ Agnes : D taqaɛtt i d-yezgan deg tlemmast n uxxam, akken i t-id-yesbadu Dallet J M (1982 : 264) « agnes d taqaɛtt, tiyerɣert ».

¹⁸ Akerfa : d iqecran i d-yettegrayen mi ara ssifen nneema.

¹⁹ « La labio-vélaire b^w ne semble être attestée qu'en taqbaylit »

[xx ^w]	dexx ^w an	dexx ^w an
--------------------	----------------------	----------------------

Deg tfelwit yezrin ad naf awennet :

- Gar Tigenculwiyyin tussidin, ad naf tulwiyyant [yy^w] ur tt-ssemrasen ara deg tmeslayin-a i snat, ma yella d [bb^w] akked [kk^w] ssemrasen-tent deg tmeslayt n Udekkar,ur tent-semrasen ara deg tmeslayt n Ayt Smaael.

- Ma yella nmuqel yer tergalin tigenculwiyyin, ama d tiherfiyyin ama d tussidin i yettusemrasen deg tantala taqbaylit ad naf azgen n tmeslayin ssemrasen-tent azgen-nniiden ur tent-ssemrasen ara, md : sdis(6) n tmeslayin n tantala taqbaylit i yef yexdem MADOU K.(1996 :112) aserwes, yebda-tent yef sin n yigrawen ilmend n tergalin tigenculwiyyin i sseqdacent, [k^w][g^w][y^w][x^w][q^w] anda ara naf yessasmel tameslayt n Sedduq akked Tmezrit seg tid i tent-yessemrasen, Amizur, Tici, Weqqas, Melbu seg tid ur tt-nessemras ara.

- Tagenculwiyyant tussidt [bb^w] akken i d-nenna yikan deg therfit, ssemrasen-tt anagar deg kra n tmeslayin n tantala taqbaylit deg wayir n Bgayet ad d-nebder Adekkar,akked tmeslayt n Ukfadu i yef yexdem IDIR A tazrawt n Magister.

1.2.1.5. Tirgalin timeyriyyin d tsusamin

Tirgalin timeyriyyin d tid i d-yettelin s urgagay n yinzizen n tayect mi ara d-yekk uzwu gar-asen ttaken-d tayect yef waya i asent-qqaren tirgalin timeyriyyin.

Ma deg wayen yerzan tirgalin tisuusamin, ad naf tirgalin-a d tid ur d-nettili ara s urgagay n yinzizen n teyect. S unamek-nniiden nezmer ad nini d tirgalin i d-yettefeyen s ulday n ugranzaz, inzizen n tayect ad mbaeaden akken ad d-yeffey wuzwu, yef waya tirgalin ttefyent-d war tayect, qqaren-asent tisuusamin ney tieezzugin.

Tirgalin tisuusamin d timeyriyyin i yerzan snat n tmeslayin Ayt Smaael d Udekkar d tid ur yemgaraden ara yef tergalin n tmeslayin akk n tutlayt n tmaziyt. Ihi ad naf tam n tergalin tisuusamin ttqabalen-tent-id tergalin timeyriyyin : [p]~[b], [s]~[z], [x]~[y], [h]~[ε], [f]~[v], [k]~[g], [t]~[d], [c]~[j]

D ayen ara d-tessissen tfelwit ara d-idefren

Tiherfiyin

	Tameslayt n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
[p]	/	/
[b]	abɛhri	abarɛun
[s]	asemmiɛ	tisliit
[z]	azemmur	azemmur
[x]	lxalat	lxalat
[y]	iɣlay	amadaɣ, tiyellin
[h]	lhɛrma	lehrir
[ɛ]	tajmaɛt	tajmaɛt
[f]	afrux	afrux,
[v]	/	Levsa, tarvut, avisar
[g]	/	Agrud
[k]	lehkem	taksiwt
[g]~[k]	tagessart	taɣessart
[c]	tacwawt, tacilawt	aɣciɛ
[j]	tajilbant	ajilban, tafeqlujt
[t]	tasumta	tasumta
[d]	lwaldin	lwaldin

Ilmend n wayen i d-yufraren deg tfelwit-a :

-Tirgalin timeyriyin d tsusamin tiherfiyin rrzant akk snat n tmeslayin-a anagar deg tmeslayt n Ayt Smaeal ur d-ssusruyen ara targalt timeyrit tatluglant [v].

- Akken d ayeen targalt tancucant [b] tettili dima d tazenzayt deg tmeslayt n Ayt Smaeal aya nwala-t yikan deg tergalin tiggayin d tzenzayin, akked tergal [g] ur sein ara taggayt kif kif aya nwala-t.

-Akken d ayeen ara naf targalt tasusamt tancucant [p] tettwaseqdac maca deg wawalen n tefransist kn md : taprist (la presse)...atg.

Tussidin

	Tameslayt n Ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar
[pp]	/	/
[bb]	tase bb alt	tase bb alt
[ss]	ssuq	tassirt
[zz]	zz it	zz it
[xx]	ax x am	ax x am
[yy]	i yy a, i yy ar	y eyy ar
[ħħ]	Je ħħ a	Je ħħ a
[εε]	abe εε uc	abe εε uc
[ff]	iqe ff afen	iqe ff afen
[ff]~[pp]	ce ff uy	ce pp uy
[vv]	/	/
[gg]	tag gg urt	ag gg ur
[kk]	kk er	ta kk a
[cc]	ce cc er	ta cc uccit
[jj]	ime jj an	u jj jix
[tt]	net tt wali	/
[dd]	ε dd i	ε dd i

-Deg tussda n tergalin-a nufa d akken targalt tancucant tussidt [pp], akked tergalit tanugelt tussidt [vv] ur t-semrasen ara deg tmeslayin-a i snat i terza tezrawt, ma yella d tussda n tnugelt [tt] tettusemras anagr deg tmeslayt n Ayt n Smaeel tettuyal d tizgenaggayt[tt] deg tmeslayt n Udekkar.

- [f] mi ara tessed tettuyal d tancucant tussidt [pp] deg temnaɗt n Udekkar d acu kan maci awalen akk d ayen i-d yettbanen deg umedyia i yellan deg tfelwit [ceffuy → ceppuy].

1.2.1.6. Tinezranin

Tirgalin tinezranin ttwasusrunt-d mi ara yili yiney aleqqaq iṣubb, yaas akken abrid n wuzwu yergel deg yimi ney deg wancucen maca abrid deg wanzaren iserreħ d acu kan iwakken ad d-yeffey yimesli-nsent ifrez d akemmali yer berra, yessefk tullya n yimi, ihi tirgalin tinezranin n snat tmeslayin i nefren d tid ur nemgarad ara yef tnezranin n tmeslayin ak n tutlayt n

tmaziyt akken i d-yenna BOUKOUS A.(1991 :17) « *Tinezranin [m] akked [n] huzant yak timeslayin* »²⁰.

Tid yettwasemrasen deg tmeslayin i nefren ad naf : [m]akked [n].

Tiherfiyin

	Tameslyat n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar
[m]	tiyirdemt	tiyirdemt
[n]	Afenğal	afenğal

- Tirgalin tinazranin d ayen ur nemgarad ara gar snat n tmeslayin-a, asemres-nsent yella ama deg tmeslayt n Ayt Smaael, ama deg tmeslayt n Udekkar.

Tussidin

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar
[mm]	aṭemmin	aḍemmin
[nn]	Lbenna	lbenna

Tussda n tergalin tinazranin d ayen ur nemgarad ara gar snat n tmeslayin-a.

1.2.1.7. Timidisin

D tirgalin i d-yettwasusrun mi ara yekcem yixef n yiles deg unermis n yiney azwu yetteffey-d seg yal tama, yef waya i sent-qqaren timidisin. Ihi timiddisin rzant snat n tmeslayin -a ad naf targal[l].

Tiherfiyin

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar
[l]	Ul	ul (kbc)

- Deg tmeslayt n Ayt Smaael Tamiddist [l] ssemrasen-tt deg tuget n wawalen maca ma nmuqel yer tmeslayt n adekkar ad naf gar kraḍ n tudrin i neffren ssemrasen tamidist anagar deg yiwet maca deg tudrin-nniḍen qlil anda ara as-tesleḍ anagar deg tussda n [l]. Yef waya

²⁰ « Les nasales m et n sont attestées dand tous les parles »

ssusruyen-tt-id akken-nniḍen d [lʰ] ney d [r] d [y] ayagi d ayen ara nwali s yimesyaden deg ubeddel n wadeg n ugsusru .

Tussidin

	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
[ll]	ixellalen	ixellalen

- Tussda n tmidist [l] terza timeslayin-a i snat maca akken i d-nenna deg tmeslayt n udekkar asusru n [l] yella anagar deg tussda akked kra n wawalen deg snat tuddar (ɛltm), (hngd).

2.2.1.8. Tismamayin

Meḥsub ur mmgaradent ara aṭas yef tergalin timidisin imi ula d tismamayin asusru-nsent yettili-d s usemlil n yixef n yiles akked waney. Tirgalin i yellan deg tmeslayin-a ad naf [r] ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar akked tergalit [lʰ] terza tameslayt n Udekkar kan.

Tiḥerfiyin

	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
[r]	tazart	tazart
[lʰ]	/	aseelʰaq

- Akken i nettwali deg yimediyaten i d-nefka deg tfelwit yef tesmamayin, asemres n tesmamayt [r] yemtawa gar snat n tmeslayin-a ma yella d [lʰ] terza tameslayt n kra n tudrin n Udekkar kan Md Elitum, Ḥellafa, Mecnuε, Tizi Lqern...atg.

Tussidin

	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
[rr]	Merruyet	Merruyet
[llʰ]	/	/

- Deg wayen yerzan tussda ad naf targalt [lʰ] ur tessei ara tussda.

- Akken i nettwali deg yimediyaten i d-nefka deg tfelwit yef tesmamayin, asemres n tesmamayt [r] yemtawa gar snat n tmeslayin-a ma yella d[lʰ] terza adekkan kan.

1.2.2. Abeddel ilmed n wadeg n ugsusru-nsent

Nwala yak tirgalin i yellan deg tmeslayt n Ayt Smaæel d Udekkar s yimediyaten ilmend n wamek i tent-id-nessusray nefka-d d aÿen timgardiwin i yellan gar-asent(taslešt), tura ad nefk adeg n ugsusru-nsent imi adeg d win yerzan igmamen i d-ikeččmen deg ususru n tergalin, syin akin ad yili ufran n kra n tergalin i yettbeddilen adeg gar snat n tmeslayin-a :

Isem n tergalit	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
Tincucant	[b], [m]	[b], [b], [m]
Tincugelt	[f]	[f], [v]
Tanugelt	[t], [d], [n], [s], [z], [d], [t]	[t], [d], [n], [s], [z], [d], [t], [t], [z]
Tidluglanin	[l], [r], [c], [č], [ǧ], [j]	[l], [r], [lʰ], [c], [č], [ǧ], [j]
Tulwiyanin	[ɣ], [x]	[ɣ], [x]
Tinyanin	[g], [k], [kʷ], [gʷ]	[g], [g], [k], [k], [kʷ], [gʷ],
Tinkaranin	[ε], [ħ]	[ε], [ħ]
Ticlananin	[q], [qʷ]	[q], [qʷ]
Tigerjanin	[h]	[h]

1.2.2.1. Abeddel n wadeg n kra n tergalin gar snat n tmeslayin-a :

1.[l]~[lʰ]~[y]

	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
[l]~[l]		Lxalat (kbc)
[l]~[lʰ]	lxalat	lʰxalʰat (εltm)
[l]~[y]		yxayat (hgd)

[l]~[r]	ilsa	yersa
---------	------	-------

- Targalt tadruglant tamidist [l] ad tt-naf terza timeslayin-a i snat maca deg tmeslayt n adekkan asemres-ines ittbeddil deg taddart yer tayed imi deg taddart n (eltn) ssusru n [l] ur ittwaseqdac ara s waṭas anagar mi ara yessed d aṭen mi ara tili zat-s tanugelt taggayt [t] md :tasebbalt, tamellalt...atg,yef waya ssemrasen deg wadeg-is tasmamayt [lʰ] asusru-ines gar [l] akked [r], yeedda i tergal l maca ur yewwiḍ ara yer tergal [r] dayen tettuyal d tizegnyri [y] deg taddart n(hngd).

- Deg kra n wawalen ad naf tettuyal d tasmamayt [r] maca deg kra kan n wawalen md :

almi ~ armi, yersa ~ yelsa

- Abeddel n wadeg n ususru n tergalin mačči d tulmist n tmeslayin i terza tezrawt kan, d attwel yellan ula deg tantaliwin-nniḍen gar-aset Tarifit d aṭen id-yessegza BOUAROUROU F (2014 :19) « *deg trifit, anagar timeslayin n teqbilin n usammamar d unzul-asammamar, targalt tamidist /l/ tettuyal d tasmamayt /r/ deg teginatin ak, mi ara yili /l/ yerza areṭṭal seg taerabt* ». ²¹

2. [t]~[h]

	Tameslayt n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
[t]~[h]	Nuhni	nutni

- Abeddel yella-d seg [t] tanugelt deg tmeslayt n Udekkar yer [h] tagerjant deg tmeslayt n Ayt Smaeal, maca abeddel-a ur iḥuz ara aṭas n wawalen anagar yiwen ney sin.

- Dayen ara naf ulama deg tmeslayt n Bni Iznasen n Rif akked Senhaja n Sraîr i yef d-yemmeslay RENISION A.(1932 : 40) « *deg kra n tikwal yettili-d ubeddel n t : t > i > h deg drus n wawalen* ». ²²

- Abeddel d win ara naf dayen yerza tantala tacawit ad nefk amedya deg userwes i iga TAÏFI M (1994 :124) i ṣa n tantaliwin anda i d-yenna «*Hchawit : deg tneqqiṭ-a nufa-d ssin n yibeddlen deg wayen yerzan adeg n ugsusru: /t/→/h/ : tigeṭṭen > higeṭṭen*» ²³

²¹ « En tarifit, à l'exception des parles des tribus de l'est et du sud-est, la consonne latérale simple /l/ se réalise comme une non-latérale /t/ dans tous les positions, lorsqu'il s agit du /l/ emprunté à l'arabe . »

²² « Il provient quelquefois d'une altération de t : t > i > h dans de rares mots».

3.[b]~[v]

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar
[b]~[v]	baba	Vava

- Amgired -a iħuza atas n wawalen anda ara naf targalt tancucant tazenzayt [b] tettwasusru-d deg tmeslayt n udekkar d d tatluglant [v] s unamek s usenteċ n wancuc n wadda yer wuglan n ufella, imi deg tmeslayt n Ayt Smaael ur ssemrasen ara ak [v].

4.[k]~[c]

	Tameslayt n ayt Smayel	Tameslayt n Udekkar
-[k]~[c]	Cemm	kemm

- Targalt tanyant [k] deg tmeslayt n Udekkar teqqel d tatluglant tujict [c] deg tmeslayt n Ayt Smaael

- D ayen ara naf ula deg tantala tacawit anda i d-yenna BOUDJELLAL M (2015 :110) « Yella umazrar amezwaru i yħuzan tasga n timeslayin n tcawit d ayen i yessawaċen yer tujict /c/ md:/cal/ /cem/ ». ²⁴

5. [z]~[j]

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar
[z]~[j]	jwaj	zwaġ

- Targalt tanugelt tazefzaft [z] deg tmeslayt n udekkar teqqel d [j] tatluglant tujict deg Ayt Smaael.

1.3. Tizegnyra

Tizegnyra ur ddint d tergalin ur ddint d teyra, maca atan deg tlemmast yef waya llan wid i asent-yefkan isem tizegnyra akken d ayen illan wid i asent-yefkan isem tizegnirgalin.

²³ « Hchawit, nous relevon dans cette version deux changements au niveau du point d'articulation: /t/→/h/ tigeċċen >higeċċen « chèvres ». »

²⁴ « Il ya une première série qui a touché l'ensemble des parles chaouia, qui à aboutit à la chuitante /c/, par exemple: /cal/ /cem/, (« terre féminin »)

Aya yettuḡal yer wamek i d-ttwasusrunt , imi abrid n wuzwu ur yeldi ara akken iwata akken ad ilint d tiḡra, ur yergil ara akken iwata akken ad ilint d tirgalin, ihi ilmend n waya asusru-nsent d win yettbeddilen seg tmeslayt yer tayed imi tikwal ttuḡalent d tiḡra tikwal-nniḡen ttuḡalent d tirgalin. tizegḡiḡra-a d ti : tanculwiḡant [w]tanyant [y].

Ilmend n DUBOIS J(2002 :425) « *ssawalen-as tizegnargalt neḡ tizegḡiḡri d yiwen n wannaw n yimesli yettwafrez s tḡesna n urḡam n wallun animi agrasen gar tergalin i yettwaldin akya d teḡra iregglen akya* ». ²⁵

Seg tama-s yerna-d NEHALI D.(2005 : 40) « *Tizegnargalt tanyant /y/akked tanculwiḡant /w/ ttuneḡsabent am tergalin akken d ayen i d-ttbinent am wakken d tiḡra /i /, /u/* ». ²⁶

Tizegḡiḡra deg tutlayt n tmaziḡt s umata terza [w]akked[y], ad tent-naf uladeg deg tmeslayt n Ayt Smaeḡel akked Udekkar.

-Tizegḡiḡri tanculwiḡant [w] tettuyal d tiḡri [u], tanyant [y] tettuyal d izegḡiḡri [i] .

-Tizegḡiḡri tancucant [w] tettuyal d targalt tagenculwiḡant [b^w], tanyant [y] tettuyal targalt [g] ayagi nettaf-it s waḡas mi ara ssdent.

Tiḡerfiyin

	Tameslayt n Ayt Smaeḡel	Tameslayt n Udekkar
[u]~[w]	talust, asu	talwest, sew
[w]~[u]	iwfa	yufa
[w]~[b]	lemwas	lemb ^w as
[y]~[i]	igguma ssin	yegguma ssyin

-Izegḡiḡra iḡerfiyen d wid i yettbeddilen gar tmeslayin-a imi yella wanda i ttuḡalen d tiḡra yella wanda i ttuḡalen d tirgalin.

²⁵ « On appelle semi-consonne ou semi-voyelle un type de sons caractérisé par un degré d'aperture de la consonne la plus ouverte et celui de la consonne la plus fermée »

²⁶ « La semi-voyelle palatale /y/ et la vélaire /w/ sont considérées comme consonnes tout en apparaissant comme voyelles/i/ et /u/ »

-Ma yella nerra tamawt, tameslayt n Ayt Smaeɛl tessemras tiyra akter n wakken i tessemras izegniyra, ma yella deg tmeslayt n Udekkar d ayen-nniɛden sseqdacen-ten d izegniyra ktar n wakken i t-sseqdacen d tiyra aya d ayen i d-yettbinen deg yimediyaten.

-Ma yella d abeddel-nsen seg yizegniyra yer tergalin yerza tameslayt n udekkar deg ayt smayel tɣyman dizegniyra.

-tizegniyri tancucant [w] tettusemras deg wadeg n teyri [u] deg waddad amaruz maca aya ad t-naf yerza tameslayt n Udekkar kan md, **umyar** → **wemyar**.

-ma yella d tizegniysi tanyant [y] gar snat n tmeslayin-a s umata tettbeddil anagar deg umatar udmawan udem wis krad asuf (netta) imi deg tmeslayt n Ayt Smaeɛl amatar udmawan dima sseqdacen tiyri [i] ur sseqdacen ara [y] ma yella deg tmeslayt n Udekkar dima seqdacen [y] Md :illa→yella.

Tussda n yizegniysi

	Tameslayt n Ayt Smaeɛl	Tameslayt n Udekkar
[ww]~[gg ^w]	awwat	agg ^w ad
[ww]~[gg]~[bb ^w]	tiggura	tibb ^w ura
[yy]~[gg]	Tteyyiren	tteggiren

-Izegniysi ussid [ww] mi ara yesed yettuɣal d targalt tagenculwiɣant tussidt [gg^w] deg tmeslayt n Ayt Smaeɛl, yettuɣal d targalt tagenculwiɣant tussidt [bb^w] deg tmeslayt n Udekkar.

- Ma yella d tussda n yizegniysi [yy] deg Ayt Smaeɛl yettuɣal d [gg] deg tmeslayt n Udekkar.

Tagrayt

Deg yixef-a nessufey-d imesla yerzan tameslayt n Ayt Smaeɛl akked tin n Udekkar, nge-asen aserwes nufa d wid yemgaraden deg :

- Timlellit n teyra gar tmeslayin-a, d ayen i d-yettawin amgired deg ususu.

- Tameslayt n Ayt Smaeɛl tesa anagraw argalan yemgarad yef win n Udekkar, anda ara naf :

- Aseqdec n taggayin [b] d [g] deg tmeslayt n Udekkar s lemgirda yef tmeslayt n Ayt Smaeɛl anda i tent-sseqdacen d tizenzayin [b] d[g].

- Aseqdec n tizegnaggayin [tt] d [zz] deg tmeslayt n Udekkar s lemgirda yef tmeslayt n Ayt Smaeel anda i tent-sseqdacen d [tt] d[zz].
- Aseqdec n tergalit tufayt [d] deg tmeslayt n Udekkar, d ueeddi-ines yer tergalit tufayt [t] deg tmeslayt n Ayt Smaeel.
- Aseqdec n tigenculwiyyin [b^w, bb^w, g^w,y^w, kk^w] deg tmeslayt n Udekkars lemgirda yef tmeslayt n Ayt smaeel .
- Abeddel n tergalit [l] yer [l^r], [r], [y] deg tmeslayt n udekkar.
- Abeddel n tergalin [t], [k], [z], yer [h], [c], [j] deg tmeslayt n Ayt Smaeel deg kra n wawalen.
- Aeeddi n [ww] yer [gg^w] deg tmeslayt n ayt Smaeel d ueeddi-ines yer [bb^w] s lemgirda yef tmeslayt n Udekkar anda i tettuyal d [bb^w].
- Aseqdec n [yy] deg tmeslayt n Ayt Smaeel d ueeddi-ines yer [gg] deg tmeslayt n Udekkar.

Ixef wis sin

Tamsislit tuddsant

Tazwart

Imi tamsislit tagsusrant d tussna i d-yelhan kan deg tezrawt n ususu n yimesla iman-nsen aya d ayen i nwala deg yixef amezwaru, ihi deg yixef-a ad nwali tussna i d-yelhan deg tezrawt n ususu n yimesla mi ara mlilen ney timlilit n yimesla akked tuddsas gar-asen. Taneggarut-a d tin i wumi semman yimusnilsen tamsislit tuddsant.

1.tabadut n temsislit tuddsant *

Tamsislit tuddsant d tazrawt yerzan tazrirt *gar yimesla, tazrirt-a tezmer ad tili ama gar tergalin ama gar teyra. Tettili-d s temlilit gar yimesla s usunted n kra n uttwel yer wayeḍ, tikwal yettkanzi yer-s yettuḡal am netta tikwal-nniḍen; tbeddilen i sin yid-sen, nezmer ad d-nini d akken abeddel-a yetteli-d i wakken ad yifsus ususu n wawal ney n wuddus i deg yella.

Tamsislit tuddsant tezmer ad tili gar yimesla n yiwen n wawal ayen i wumi semman yimusnilsen tamsislit tuddsant tagensant ney tamsislit tuddsant n wawal, akken d ayen i tezmer ad tili gar tliḡa n sin n wawalen; ayen i wumi semman tamsislit tuddsant n wuddus. Yesbadu-tt-id PIERRE ROBERT J.(2008 :164) yenna-d « *Tamsislit tuddsant, tettusemma tuddsant syur yimesqedcen-is, tzerrew tuddsas n yimesla i d-ikeččmen deg usuddes n wawalen imsislanen akk-a am wassayen d tnezzazrirt* i yellan way gar-asen deg tezrirt tanmeslayt* ». ¹

Ihi ad naf kraḍ n leḡnaf ideg d-tettbin temsislit tuddsant : ḡḡenf amezwaru d tamsertit, ḡḡenf wis sin d timlilit n teyra, ḡḡenf wis kraḍ tuttya akked uḍram.

1.1. Tamsertit *

Tamsertit d agmuḍ i d-yettilin mi ara mlilen sin n yimesla, tettili-d gar-asen tnezzarirt dya d ayen i d-igellun s ubeddel deg ususu n yimesla-a ama d yiwen ad yuḡal deg umkan-is wayeḍ ad yessed, ama d abeddel deg sin yid-sen ad yuḡal yimesli-nniḍen deg wadeg-nsen.

Ilmend n NAIT-ZERRAD K.(1995 :38) : « *Tumant-a ḡḡaz s umata asmi ara tili tenzeyt tetḡafar isem ney amassay yetḡafar-it umyag* ». ²

Arnu yer wayen i d-yenna MAMMERI M.(1990 :18) « *Llan yimesla mi ara mlilen tbeddilen lmenteq, ttuḡalen d yiwen imesli d ussid* ».

Tamsertit tebḍa yef snat n taggayin, tamsertit tummidt akked temsertit tarummidt yal taggayt tebḍa s timmad-is yef tesmilin.

¹ « La phonétique combinatoire appelée simplement combinatoire par ses utilisateurs étudiée, quant à elle, les combinaisons de phonèmes qui entrent dans la composition des mots sonores ainsi que les rapports et les influences qu'ils entretiennent entre eux sur la chaîne parlée »

² « Ce phénomène affecte plus particulièrement les prépositions suivies d'un nom ou le relative suivie d'un verbe »

1.1.1. Tamsertit tummid

Tamsertit tummid ney ssawalen-as dayen tamsertit n uneremis*, s unamek mi ara yili yimesli yef yidis n wayeḍ dya yettili-d gar-asen uneremis d usrid. Anect-a yettili ama d axel n yiwen n wawal ayen i wumi semman tamsertit tagensant, AISSOU O.(2021 :159) : « *tamsertit tagensant tettbin-d deg wawall, ama deg yisem ama deg umyag ney deg uwuran**, s umata yettili-d d tanedfirt. »³

Akken d ayen i d-tettili temsertit gar sin n wawalen ayen i wumi semman yimusnawen tamsertit deg wuddus (gar yimesli aneggaru n wawal amezwaru akked yimesli amezwaru n wawal wis sin).

Ilmend n AISSOU O.(2007 :40) : « *Tamsertit deg wuddus d agmuḍ n uneremis gar sin n wawalen deg tezrirt, imeslicen i wumi tettili tnezzarirt d imeslic* aneggaru n wawal amezwaru akked yimeslic amezwaru n wawal wis sin* ». ⁴

Sumata tamsertit deg wuddus terza tanzeyt [n] am wakken i d-yenna BOUDJELLAL M.(2015 :120) : « *Gar timsertiyyin tuddusin, i yettusemrasen s waṭas d tin i d-yettilin s uneremis akked tanzeyt /n/* »⁵

Agmuḍ n temsertit n wawal akked tin n wuddus d yiwen-is, ihi ad nwali deg-s tamserit tanesdat, tamsertit tandeffirt, tamsertit tamyayt.

1.1.1.1. Tamsertit tanesdat

Deg temsertit-a ad naf targalt tamezwarut tettakk tanezzarirt-is i tergalt i yellan zdat-s dya tettara-tt am nettat d ayen i yettaḡḡan nessel i yiwen n yimesli d ussid ($R^1+R^2=R^1R^1$).

Ilmend n BERKAI A.(2021:26) tamsertit tanesdat « *Mi ara yesserti yimesli wayeḍ yellan zdat-s* ».

Ad nwali tamsertit tanesdat ama deg yiwen n wawal, ama deg wuddus i yellan gar snat n tmeslayin i nefren Ayt Smaeḷ akked Udekkar.

³ « L'assimilation interne (monématique) se manifeste au niveau du lexème, que ce soit un nom, un verbe ou un fonctionnel, elle est généralement régressive. »

⁴ « L'assimilation dans la chaîne elle est le résultat du contact entre deux monèmes dans une chaîne. Les deux phonèmes qui seront influencés sont le phonème final du premier monème avec le phonème initial du deuxième monème. »

⁵ « Parmi les assimilations syntagmatiques, les plus diversifiées sont celles issues d'un contact avec la préposition /n/ »

a)- Tamsertit tanesdat deg yiwen n wawal

	Tameslayt n Ayt Smaeɛl	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
s+d > [zz]	[zzat]	[zzat]	Sdat
f+k > [ff]	[iffa]	[yefka]	Yefka
l+d > [ll]	/	[yelli, yeldi]	Yeldi
k+t > [kk]	[cuktey]	[cukkey]	cuktey
n+r > [nn]	[annar]	[annar]	Anrar

- Tamsertit tanesdat deg yiwen n wawal d tin i yellan gar tergalin [s] akked [z] i d-yefkan [zz]; [n] akked [r] i d-yefkan [nn], tamsertit-a terza snat n tmeslayin iyef nga tazrawt Ayt Smaeɛl d Udekkar.

- Deg umedyas wis sin tamsertit gar tergalin [s] akked [z] d tin i d-yefkan [ff], tella-d anagar deg tmeslayt n Ayt Smaeɛl.

- Ma deg wayen yerzan amedyas wis kraɗ akked wis ukuz, tamsertit gar tergalin [l] akked [d] d tin i d-yefkan [ll]; [k] akked [t] d tin i d-yefkan [kk], tella anagar deg tmeslayt n Udekkar.

b)- Tamsertit tanezdat deg wuddus

	Tameslayt n Ayt Smaeɛl	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
g+w > [gg ^w]	[gg ^w in]	[gg ^w in]	deg win
g+y > [gg]	[ggberdan]	[ggberdan]	deg yiberdan
f+w > [ff]	[ffacu]	[ffacu]	yef wacu
m+w > [mm]	[am wa]	[amma]	am wa

- Tamsertit tanesdat deg wuddus deg kraɗ n yimediyaten imezwura tella-d gar tergalin [g] akked [w] i d-yefkan [gg^w]; [g] akked [y] i d-yefkan [gg]; [f] akked [w] i d-yefkan [ff], tamsertit-a d tin yerzan timeslayin-a i snat.

- Deg umedyā wis ukuz tamsertit d tin i d-yellan gar tergalit [m] akked [w] i d-yefkan [mm], tamsertit-a d tin i yerzan tameslayt n Udekkar.

1.1.1.2. Tamsertit tanedfirt

Tamsertit tandeffirt d tanmegla n temsertit tanezdat, anda ara naf targalt tis snat tettakk tanezzarirt-is i tergalit i tt-id-iḍfren dya tettara-tt am nettat d ayen i yettağğan nessel i yiwen n yimesli ney yiwet n tergalit d tussidt ($R^1+R^2=R^2R^2$).

GUERRAB S.(2014 :57) yessegza-d tanidrānt-a n temsertit tandeffirt, yenna-d : « *Deg tegnit-a, targalt tamezwarut ad tettwasfeḍ, tis snat ad tessed amedyā « n tagi » tettuyal /t:gi/, annaw-a n temsertit d win i yellan s waṭas deg tantala taqbaylit* ». ⁶

Ad nwali tamsertit tandeffirt i yellan gar snat n tmeslayin i nefren, ama deg wayen yerzan tamsertit deg yiwen n wawal ama d tamsertit yerzan uddus.

a)- Tamsertit tandeffirt deg yiwen n wawal

	Tameslayt n Ayt Smaeḍ	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
d+m > [mm]	[xedmen], [xemmen]	[xedmen]	Xedmen
n+k > [kk]	[kker] [anken]	[kker] [akken]	Nker Anken
n+y > [yy]	[iyya]	[yenyā]	yenyā
D+t > [tt]	[taqedditt] ⁷	/	Taqedditt

- Tamsertit tanedfirt deg yiwen n wawal d tin i yellan gar tergalin [d] akked [m] i d-yefkan [mm]; [n] akked [y] i d-yefkan [yy] ; [d] akked [t] i d-yefkan [tt], tamsertit-a terza tameslayt n Ayt Smaeḍ.

- Deg umedyā wis sin tella-d temsertit gar targalt [n] akked [k] i d-yefkan [kk] deg tmeslayt n Ayt Smaeḍ akked tin n Udekkar ; ma yella deg umedyā (anken) tella-d temsertit deg tmeslayt n Udekkar anda i tuyal d [akken].

⁶ « Dans ce cas, la première consonne s'efface et la deuxième consonne devient tendue .Exemple : « n tagi » est réalisée /t:agi / (de celle-ci). Ce type d'assimilation est le plus répondu en kabyle »

⁷ Taqedditt : d ammur amezzyan n uksum.

b)-Tamsertit tandeffirt deg wuddus

	Tameslayt n Ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
n+l > [ll]	[n lgirra]	[llgirra]	n lgirra
n+t > [tt]	[n temyart]	[ttemyart]	n temyart
n+m > [mm]	[mmedden] [n may]	[mmedden] [mmagu]	n medden n mayu
n+r > [rr]	[n rebbi]	[rrebbi]	N rebbi
n+l > [ll]	[n lqahwa]	[llqahwa]	n lqahwa
r+l > [ll]	[i lexla]	[allexla]	yer lexla
n+w > [ww]	[wwaman]	[bb ^w aman]	n waman
ad +n > [nn]	[di neččar]	[anneččar]	ad neččar
ur +y > [yy]	[ul ixdim]	[uyyexdim]	ur yexdim ara
d + t > [tt]	[ttin]	[tṭin]	d tin

- Deg wayen yerzan tamsertit tandeffirt deg wuddus gar snat n tmeslayin-a, nerra tamawt d akken terza kan tameslayt n Udekkar, aladya tettili-d s tegti gar tenzeyt [n] akked tergalt.

S umgired yef tmeslayt n Ayt Smaeel imi asusru-ines yettyimi akken i yella deg tira, aya d ayen i d-yettbinen deg yimediyaten.

- Deg umedyā "d tin" tella-d temsertit tandeffirt deg tmeslayt n Ayt Smaeel yuyal [tin], ma yella deg tmeslayt n Udekkar tella-d temsertit maca d tamyayt.

- Imi deg tmeslayt n Udekkar ssexdamen tanzeyt [yer], d ayen i yeğgan tella-d temsertit gar tergalt, tatluglant [r] akked tedluglant [l], ma yella deg tmeslayt n Ayt Smaeel ssexdamen [i] yef waya ulac tamsertit.

- Tamsertit tandeffirt deg wuddus gar tergalt tanugelt [n] akked yizegniṭri [w] deg tmeslayt n Ayt Smaeel d tin i yettuyalen d [ww].

- Akken i d-nenna yakan tazelya n wurmir [ad] deg tmeslayt n Udekkar tegla-d s temsertit, ma yella deg tmeslayt n Ayt Smaeel ulac tamsertit aya s tmentelt n tzelya n wurmir [di], d yen i d-nufa d amedyā ulama deg tzelya n tibawt deg tmeslayt n Udekkar md "ur yexdim ara"

tella-d temsertit gar tedluglant [r] akked tanyant [y] i yuɣalen d [yy], ma yella deg tmeslayt n Ayt Smaɛel ɣur-sen tazelya n tibawt d [ul ula] d ayen i yeğğan ur d-telli ara temsertit.

Tamawt : Akken i nezra tamsertit tettili ama deg yiwen n wawal ney deg wuddus, maca yella wanda i tezmer ad tili deg yiwen n wawal, deg wuddus yef tikkelt, aya d ayen i d-ibanen deg tmeslayt n Hngd i yellan deg Udekkar deg umedyā " ad nruḥ" i d-ssusruyen [annuḥ], ad+n > [nn] tamsertit tandeffirt deg wuddus, n+r > [nn] tamsertit tandeffirt deg yiwen n wawal.

1.1.1.3. Tamsertit tamyayt

Tettili-d temsertit tamyayt mi ara mlilent snat n tergalin yemgaraden ad msertint, s unamek ta ad tesserti ta, ad fkent targalt d tamaynut ($R^1+R^2=R^3$).

Ilmend n BUBOIS J.(2002 :55) : « *Tamsisliit tamyayt mi ara ibeddel yimeslic yef tikkelt syur winn-a i t-id-yezwaren akked syur winn-a i yellan zzat-s.* »⁸

Ad nwali tamsertit tamyayt ama deg yiwen n wawal ama deg wuddus deg snat n tmeslayin-a.

a)-Tamsertit tamyayt deg yiwen n wawal

	Tameslayt n Ayt Smaɛel	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
d+t > [t̥t̥]	[tasemmt̥t̥]	[tasemmat̥t̥]	tasemmaɗt
t+s > [t̥s̥]	[læet̥s̥]	[læet̥t̥]	Læet̥s̥

-Sumata tamsertit tamyayt deg yiwen n wawal tettili mi ara temlil tergalit tanugelt tuffayt [d] akked tergalit tanugelt [t] (tisenfelt n wunti), aya yerza timeslayin akk n tutlayt n Tmaziyt.

- Ma yella deg umedyā wis sin tamsertit d tin i yellan deg tmeslayt n Udekkar gar tergalit tanugelt tuffayt [t̥] akked tergalit tanugelt tāsusamt [s].

⁸ « L'assimilation est double quand le phonème est modifié à la fois par celui qui le précède et par celui qui le suit. »

b)- Tamsertit tamyayt deg wuddus

	Tameslayt n Ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
n+w > [bb ^w]	[n wa]	[bb ^w a]	n wa
n+y > [gg]	[n imma]	[ggemma]	n yemma
d +t > [tt]	[ttin]	[ttin]	d tin

- Tamsertit tamyayt deg wuddus tettusemras deg tmeslayt n Udekkar, aya d ayen i d-yettbinen deg yimediyaten, ma yella deg tmeslayt n Ayt Smaeel yas akken mlalent tergalin maca aya ur d-igli ara s temsertit .

- Deg tantala taqbaylit, tamsertit tamyayt deg wuddus gar tergalit [n] akked [w] d win yettemgiriden seg tmeslayt yer tayed, ma yella nemmuqel yer tmeslayt n Ayt Smaeel ulac tamsertit gar snat n tergalin-a aya d ayen ara naf yemtawa ulama deg tmeslayin n Belezma, deg umalu n Lluras tantala Tacawit, dayen n +w yettuɣal d tanyant [bb^w] d ayen i nwala yakan deg tmeslayt n Udekkar dayen tagnit-a nettaf-it deg tmeslayt n Ukeffadu.

- tamsertit i yellan gar tergalit tanugelt [d] akked tergalit tanugelt [t] deg tmeslayt n Ayt smaeeel d tamsertit tandeffirt d ayen ara naf deg tmeslayin akk n usammar n Bgayet dayen deg tmeslayt n Ayt Seyrucen ilmend n umedya i d-yefka BENTOLILA F.(1981 :26) : « d+t =T : Ad t nyen > aT nyen, afunas d tfunast > afunas Tfunast ». ⁹

Ma yella deg tmeslayt n Udekkar d tamsertit tamyayt.

1.1.2. Tamsertit tarummidt

Tamsertit tarummidt ney tamsertit s tezgert s unamek mi ara mbaeaden yimesla ad yekcem yimesli-nniɛden gar-asen, dya yettili-d uneremis gar yimesla-a d arusrid, tamsertit tarummidt nettaf-itt deg yiwen n wawal akken d ayen i tettili deg wuddus (maca ur tugit ara), s umata ad naf deg-s semmus n tsekkiwin : Tamsertit s tufayt, tamsertit s teɣrit, tamsertit s tsusmi, tamsertit s wadeg n ugsusru akked temsertit s tnezrit.

1.1.2.1. Tamsertit s tufayt

Tamsertit s tufayt mi ara tili tergalit tufayt tanaslit deg wawal ad tezree tufayt-is i tergalit-nniɛden i yellan deg wawal-nni yikan ad teqqel ula d nettat ad tettwasusru d tufayt.

⁹ « d +t= T : ad t nɣn > aT nɣn ” ils turont” ; afunas d tfunast > afunas Tfunast ” le bœuf et la vache” ».

Akken i nwala yakan deg temsisliit tagsusrant, llant semmus n tergalin tufayin tinasliyin deg snat n tmeslayin Ayt smaæel akked Udekkar : [d], [t], [z], [s], [r] syin akin zzuzurent tufayt-nsent i tergalin-nniḍen.

Ad nwali taluft-a s yimediyaten deg snat n tmeslayin-a.

a)- Tamsertit deg yiwen n wawal

	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
z > [z]	[izeṭwan]	[Izeḍwan]	izeḍwan
l > [l]	[laz] [lazraq]	[laz] [larzaq]	laz larzaq
f > [f]	[ššif]	[ššif]	ššif
r > [r]	[lmeqrut]	[lmeqrud]	lmeqrud
m > [m]	[ameṭrah] [amurej]	[Ameḍrah] [amureğ]	ameḍrah amureğ
d > [d]	[eḍd]	[eḍd]	eḍd
n > [n]	[amnar]	[amnar]	amnar

- Azrae n tufayt d tin i yerzan timeslayin-a i snat, d ayen i d-yettbanen deg yimediyaten i d-nefka deg tfelwit, anda ara naf :

- Targalt tufayt [d] tezree tufayt-is i tergalit taḥerfit [z], tuyal d tufayt [z].

- Targalt tufayt [z] tezree tufayt-is i tergalit taḥerfit [l], tuyal d tufayt [l].

- Targalt tufayt [s] tezree tufayt-is i tergalit taḥerfit [f], tuyal d tufayt [f], terza tameslayt n Ayt Smaæel.

- Targalt tufayt [d] tezree tufayt-is i tergalit taḥerfit [r], tuyal d tufayt [r].

- Targalt tufayt [d] tezree tufayt-is i tergalit taḥerfit [m], tuyal d tufayt [m].

- Targalt tufayt [z] tezree tufayt-is i tergalit taḥerfit [d], tuyal d tufayt [d].

- targalt tufayt [z] tezree tufayt-is i tergalit taḥerfit [n], tuyal d tufayt [n].

1.1.2.2. Tamsertit s tmeyrit

Tettili-d temsertit s teyrit mi ara tili tergalit timeyrit tesserta targalt tasmusant, s unamek tessented timeyrit-is i tergalit tasmusant terra-tt d timeyrit am nettat, iswi n ubeddel-a d asishel n ususu n wawal.

Ilmend n BERKAI A.(2021-2022 :27) « *Mi ara tessented tergalit timeyrit tayrit-is (tayect-is) i tsusamt ara yuyalen d timeyrit ula d nettat* ». Abeddel-a nettat-it ama d axel n yiwet n tmeslayt ama seg tmeslayt yer tayed.

Akken i d-nebder yakan deg temsisliit tagsusrant ad naf tam n tergalin timeyriyin ama deg snat tmeslayin i neffren ama deg tantaliwin yak n tutlayt n tmaziyt [d],[ɣ],[z],[j],[b],[ε],[g],[v] (timeyrit v ulac-itt deg tmeslayt n Ayt Smaael) ihi mi ara naf tirgalin-a deg wawal tiswiein ttakent timeyrit-nsent i tergalin tismusamin akken ad uyalent d timeyriyin ula d nutenti.

Ad nwali imedyaten i yellan gar snat tmeslayin Ayt Smaael akked Udekkar yef temsertit s tmeyrit.

a)- Tamsertit deg yiwen n wawal

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
s > [z]	[zdel] [sizdeg] [zenz]	[zdel] [sizdeg, zizdeg (hngd)]] [zenz]	sdel sizdeg senz
f > [b]	[tafza] [afzim]	[tabza] [abzim]	Tafza ¹⁰ Afzim

- Tamsertit s tmeyrit i yerzan snat n tmeslayin-a tettili deg kra n tergalin tinuglin, tizefzafin [s] akked [z] akked tergalin tincuglin [f] akked [b].

- Anda ara naf deg umedyata amezwaru targalt tanugelt timeyrit [d] tessented tiyrit-is i tsusamt [s] teqqel d timeyrit [z].

- tanugelt timeyrit [z] tessented tiyrit-is i tsusamt [s] tuyal d timeyrit [z].

¹⁰ Tafza : d akal d azeggay yesea idyayen d imectuhen.

- Deg umedyā wis sin targalt tanugelt timeyrit [z] tessentēd tiyrit-is i tergalt tancugelt, tāsusamt [f] tuyal d timeyrit [b], terza tameslayt n Udekkar.

b)- tamsertit deg wuddus

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar	Tira tamsisliant
s > z	inna-yas-d	yenna-yaz-d	Inna-yas-d

- Amedya-ya i d-nefka yef temsertit deg wuddus [s] akked [z]d win ur nemgarad ara yef umedyā id-nefka deg temsertit s tmeayrit deg yiwen n wawal.

1.1.2 .3.Tamsertit s tsusmi

S temgarda yef temsertit s tmeayrit, imi tamsertit s tsusmi tettili-d mi ara tili tergalt d tāsusamt tesserta targalt timeyrit terra-tt d tāsusamt am nettat, ula da abeddel yetteli ama d axel n yiwet n tmeslayt ama seg tmeslayt yer tayed.

Tirgalin tisuusamin i yellan deg snat n tmeslayin-a akken dayen ilant deg tmeslayin yak n tutlayt n tmaziyt [t] ,[x], [s], [c], [p], [h], [k], [f].

Ad nwali imedyaten i yellan gar snat n tmeslayin Ayt Smaael akked Udekkar yef temsertit s tsusmi.

a)- Deg yiwen n wawal

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
y > [x]	[yas]	[xas]	yas
j > [c]	/	[tafeqluct] [tafeqyujt] (hngd)	Tafeqlujt

- Deg umedyā amezwaru targalt tanugelt, tāsusamt [s] tessentēd tāsusmi-s i tenyant, timeyrit[y] i yuyalen d tāsusamt [x].

- Deg umedyā wis sin targalt tanugelt, tāsusamt [t] tessentēd tāsusmi-s i tergalt tāduglant, timeyrit [j] i yuyalen d tāsusamt [c] aya yerza tameslayt n hngd i yellan deg Udekkar, ma yella deg tmeslayt n Ayt Smaael awal " tafeqlujt" yerza amawal .

1.1.2.4. Tamsertit s wadeg n ugsusru

Adebbel n ugsusru mi ara tessenteđ tergal adeg-ines n ugsusru i tergaltnniđen i yellan deg yiwen n wawal, dya d ayen i yettawin yer ubeddel n tergaltnni i wakken ad uyalent ad ttwasusrunt deg yiwen n wadeg .

a)- Tamsertit deg yiwen n wawal

	Tameslayt n Ayt smael	Tameslayt n Adekkar	Tira tumrist
s > [c]	[ccencu]	[ssenčew]	Ssencew
m > [n]	[afermas] [amagraman]	[afernas] [anagraman]	afermas amagraman

- Deg umedyia amezwaru targalt tadruglant [c], tessenteđ adeg-is n ugsusru i tergaltn tanugelt [s] tuyal d tanugelt am nettat [c].

- Deg umedyia wis sin targalt tanugelt [s] tessenteđ adeg-is n ugsusru i tergaltn tancucant [m] tuyal d tanugelt am nettat [n], ma yella deg umedyia " amagraman" d targalt tanugelt [n] i yesnetđen adeg-is n ugsusru i tergaltn tancucant [m] tuyal d tanugelt am nettat [n].

b)- Tamsertit deg wuddus

	Tameslayt n Ayt Smael	Tameslaytn Udekkar	Tira tamsislat
n > m	n baba	m baba	n baba

- Deg tfeiwit-a nufa-d anagar yiwen n umedyia yef temsertit s wadeg n ugsusru deg wuddus deg tmeslayt n Udekkar, anda targalt tancucant [b] tessenteđ adeg-is n ugsusru i tergaltn tanugelt [n], tuyal d tancucant [m], d ayen ara naf ula deg tmeslayt n Massif tantala Tacawit, ilmend n BOUDJELLAL M.(2015 :123) : « /n+b/ > [mb, tagencuct n [n] s unermis akked tergaltn [b], taluft-a d tin yettilin deg tmeslayt n Massif n Awras d ayen deg usemmas n Hautes-Plaines »¹¹

¹¹ « /n+b/ > [mb], labialisation du [n] au contact du [b], ce phénomène se rencontre au sein du massif des Aurès et dans le centre des Hautes-plaines ».

Tamawt

-Akken i d-nenna yakan tamsertit tarummidt deg wuddus d tin ur nugit ara, yef waya nufa-d anagar yiwen n umedyā deg temsertit s tmeɣrit deg wuddus, akked yiwen n umedyā deg temsertit s wadeg n ugsusru deg wuddus.

- Ma yella d tasekka tis semmus (tamsertit s tnezrit) ur tt-ssemrasen ara deg tmeslayin-a i snat.

1.2. Tuttya akked uḍram

1.2.1. Tuttya

Tuttya terza abeddel n wadeg gar yimesla, deg uzrar-nsen d axel n yiwen n wawal, anda ara naf abeddel-a yettili ticki sin n yimesla myuddsen, s unamek wa yer tama n wa, maca abeddel-a d win ur d-ngellu s ubeddel n unamek, yettili seg tmeslayt yer tayed .

Ilmend n DUBOIS J.(2002 :255) « *Neqqar-d d akken tella tuttya mi ara yilin sin n yimeslicen myuddsen bedden adeg deg tezrit tanmeslayt* ». ¹²

Tumant-a nettmagar-itt-id deg snat tmeslayin i neffren, ihi ad nefk imedyaten i yellan yef ubeddel-a.

	Tameslayt n Ayt smaɛel	Tameslayt n Adekkar	Tira tumrist
Fk > [kf]	[ikfa]	[yefka]	yefka / ikfa
My > [ym]	[lymi]	[yemyi]	yemyi / iymi
Kḥ > [ḥk]	[leḥkul]	[lekḥul]	lekḥul / leḥkul
Xm > [mx]	[amxuj]	[axmuj]	Axmuj / amxuj

-Ilmend n yimediyaten i d-nefka yef tuttya gar tmeslayt n Ayt Smaɛel akked tin n udekkar, tira tumrist-nsen d tin ur nban ara, acku tekcem-d deg-s temsalt n ugur n uzar.

1.2.2. Aḍram

Aḍram ur yemgarad ara yef tuttya imi ula d netta nettaf-it d abeddel n wadeg n yimesla deg uzrar-nsen d axel n yiwen n wawal, maca kan amgired i yellan gar-as akked tuttya imi deg uḍram abeddel yerza sin n yimesla yemwexxaren s unamek zgan-d gar-asen yimesla-nniḍen, ula d tumant-a d tin i nettaf deg tmeslayt yer tayed ur tettili ara deg yiwet n tmeslayt .

¹² « On dit qu'il y a interversion lorsque deux phonèmes contigus changent de place dans la chaîne parlée ».

Ilmend n DUBOIS J.(2002 :302) « *Nessawal ađram mi ara nneqlaben kra n yimeslicen deg tezrirt tanmeslayt .Tikkwal nettara tilist i yirem-a deg tegnit anda imeslicen mwexxaren* ». ¹³

Ad nefk abeddel i yettilin gar snat n tmeslayin-a :

	Tameslayt n Ayt smaæel	Tameslayt n Adekkar	Tira tumrist
cik > [kic]	[akicaw]	[acikaw]	acikaw / akicaw ¹⁴
law >[wal]	[aqecwal]	[axeclaw]	axeclaw/ aqecwal
Kečč > [cekk]	[cekk]	[kečč]	Kečč / cekk

- Ađram deg snat n tmeslayin-a d ayen ur nemgarad ara yef tamawt i d-nefka deg tuttya.

1.3.Timlilit n teyra

Timlilit n teyra d ayen ur nezmir ad yeđru dixel n yiwen n wawal ihi aya nettaf-it deg wuddus, yef yiri n sin n wawalen (tiyri taneggarut n wawal amezwaru, tayed d tamezwarut n wawal i d-iđfren) , mi ara mlilent snat n teyra zżay yef umdan akken ad tent-id-yessusru yef tikkelt. Akken ad ifsusent i ususru yettili-d : uyelluy, abeddel, timerna.

- Ayelluy : yettili-d mi ara mlilent snat n teyra, ayelluy-a tikwal yetthaz tiyri tamezwarut tikwal-nniđen yetthaz tiyri tis snat.

- Abeddel : mi ara temlil teyri deg taggara n wawal amezwaru akked tizegnyiri, tanyant [y] deg tazwara n wawal wis sin, aya igellu-d s ubeddel n yizegnyiri yettuyal deg kra n tmeslayin d taggayt tanyant [g] d ayen mi ara temlil teyri [i] akked[u] aya igellu-d s ubeddel n teyri tis snat[u] tettuyal d izegnyiri [w] .

- Ma yella deg wayen yerzan timerna : tettili-d s tmerniwt n yizegnyir [w] akked [y] akked tergalt tanugelt [d] yer tama n teyri tis snat.

Ilmend n IDIR A.(2007 :28) : « *Anermis usrid gar snat n teyra igellu-d s uyelluy n yiwet seg-sent (s umata ayelluy n tmezwarut), timerna n yizegnyiri « y » gar snat n teyra, abeddel n yiwet gar snat n teyra yer yizegnyiri « w » , « y » .* » ¹⁵

¹³ « On appelle méathèse la permutation de certain phonèmes dans la chaîne parlée. On limite parfois ce terme aux cas où les phonèmes sont à distance. »

¹⁴ Acikaw : d imyi yesean isennanen.

1.3.1. Ayelluy

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
a - a > [/ - a]	[iĉĉ-as]	[yeĉĉa - yas]	iĉĉa-as
i - a > [i - /]	[mi s-ibzeg] [i s-iġġa]	[mi s-yebzeg] [i s-iġġa]	mi as-yebzeg i as-yeġġa

Ayelluy n teyra d win i iħuzan timeslayin-a i snat.

- Deg umedy a mezwaru yella-d uyelluy n teyri tamezwarut deg tmeslayt n Ayt Smaael, mace deg udekkar d timerna n yizegnyiri [y].

- Deg umedy a wis sin ayelluy i iħuza tiyri tis snat deg tmeslayin-a i snat.

1.3.2. Timerna

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
a - a > [a - ya]	[inna-yas]	[inna - yas]	inna-as

-Deg wayen yerzan timerna n yizegnyiri deg snat n tmeslayin-a tella-d anagar s tmerniwt n yizegnyiri [y], ma yella d timerna n yizegnyiri [w] ur tessemrasen ara.

1.3.3. Abeddel

	Tameslayt n Ayt Smaael	Tameslayt n Udekkar	Tira tumrist
i - y > [i - g]	[i yellan/i gellan]	[i gellan]	I yellan
a - u > [a - w]	[ma wlac]	[ma wlac]	ma ulac
i - u > [i - w]	[i wbeħri]	[i wbeħri]	i ubeħri

-Deg umedy a mezwaru yella-d ubeddel n yizegnyiri [y] yuyal d targalt [g] ama deg tmeslayt n Ayt Smaael ama deg tin Udekkar.

¹⁵ « Le contact immédiat de deux voyelles se traduit par : La disparition de l'une des deux (généralement l'effacement de la Première), L'apparition d'une semi-voyelle « y » entre les deux voyelles, La transformation de l'une des deux voyelles en semi-voyelles « w », « y ».

-Deg umedyā wis sin d wis kraḍ yella-d ubeddel n teyrī tis snat [u] tuḡal d tizegnyri [w], abeddel yerza timeslayin-a i snat.

Tagrayt

Deg yixef-a, nessuffey-d tuddsā n yimesla akk i izemmren ad yilin deg snat n tmeslayin-a Ayt Smaeel akked tin n Udekkar ama d tuddsā deg wawal ama deg wuddus, nufa :

- Tamsertit tanesdat terza timeslayin-a i snat, imi ttemsertayent wa gar-asent, ama deg yiwen n wawal ama deg wuddus.

- Deg temsertit tanedfirt akked temyayt ttilint deg tmeslayin-a i snat deg yiwen n wawal ma yella deg wuddus tettili-d s waṭas deg tmeslayt n Udekkar imi tuget n temsertit tettili-d gar n+ targalt deg tmeslayt n Ayt Smaeel tettyima akken.

- Tuttya d uḍram d wid i d-yellan gar tmeslayin-a.

- Timlilit n teyrā s umata ulac amgired gar tmeslayt n Ayt Smaeel akked tin n udekkar, aladya deg tmerna d ubeddel acku abeddel i d-yettilin yerza-t i snat.

Ixef wis krađ

Tasnimeslit

Tazwart

Imi tamsisliit d tussna i d-yelhan anagar deg tezrawt n ususru n yimesla akked tmesliwt-nsen, d ayen i yeğgan imusnilsen snulfan-d tussna i zerwen imesla ilmend n twuri-nsen akked unamek-nsen daxel n tutlayt, taneggarut-a d tin i wumi semman tasnimeslit.

1. Tabadut n tesnimeslit

Am wakken i tt-id-nesbadu deg tazwara n uħric, tasnimeslit d tussna i izerwen imesla d yimeslicen ilmend n twuri-nsen d unamek-nsen, yef waya llan wid i as-issawalen tamsisliit tawurant d tamaynut yef temsisliit.

Tasnimeslit d tussna i yebdan yef snat n tfurkac ad naf :

-Tasenmesliict* : d tazrawt n yimeslicen d aħric i yettwafernen s waṭas deg tesnimeslit imi d tin i izerwen imeslicen ney tayunin timsemgirad beṭtu akked usefel n tesnimesliict .

Ilmend n wamek i tt-id-isbadu DUBOIS J.(2002 :362) « *Tasnimeslit s timmad-is tesa snat n tfurkac ad naf tasnimesliict d tin i izerwen tayunin taddayin timsefruyin, ney kra n yimeslicen deg yal tutlayt* ». ¹

-Tasnizliit* : d awal uddis i yeddsen yef sin n wawalen tussna akked tizliit (izlan).

Deg tbadut i d-yefka DUBOIS J.(2002 :362) yenna-d « *Tasnizliit tẓrrew ijerriden nnig beṭtu, s unamek n yiferdisen imsisliyen i yeddān d tuzna n yizen i yesean d ayen tawuri tamsemgiredt : aydebbu, tiqrit, acewwiq* ». ²

1.2. Imeslic

Imeslic d tayunt timsemgiredt taddayt i d-tgellem tesnimeslit, zun d iferdisen i yesean tawurideg tutlayt, d iferdisen i yeddsen d anagrau, imi tawuri n yimeslicen d asemgired gar wawalen(tayunin n wawal) deg wudem n unamek (gar tyugiwin taddayin).

Ilmend n tbadut i d-yefka FILLIPI.P-M.(1995 :56) : « *Awal imeslic d amaynut, iban-d deg 1876, maca deg tidet asnulfu-ines yezmer ad yili d aqburt ugar. Imeslic d anfad* imsisli i yesean tawuri timsemgiredt, d awezyi ad yettwabdu yef tezriit n wanfuden anda yal yiwen ila kra n twuri, yettwasbadu-d anagar s yittewlen-is i ilan azal imsemgired* ». ³

¹ « La phonologie s'organise elle-même en deux champs d'investigation, la phonématique étudie les unités distinctives minimales ou phonèmes en nombre limité dans chaque langue ».

² « La prosodie étudie les traits suprasegmentaux, c'est-à-dire les éléments phoniques qui accompagnent la transmission du message et qui ont aussi une fonction distinctive : l'accent, le ton, l'intonation ».

³ « Le mot phonème est récent, il apparaît en 1876, mais la découverte de la réalité qu'il recouvre pourrait être bien plus ancienne. Un phonème est un segment phonique qui a une fonction distinctive, est impossible à

1.3. Imeslic d yimesli

Llan kra n wawalen anda ara naf imesli yettbeddil, maca amgired n yimesla-ya mačči d win i d-yettawin amgired n unamek md :

Deg tantala taqbaylit imesli [l] d win i yettbeddilen imi kra n yimsiwal ssusruyen-t-id d [lʰ] kra-nniđen d tanyant [y], maca aya d ayen ur d-ngellu s umgired deg unamek gar tmeslayin-nni md :[ala], [alʰa], [aya].

D ayen ara naf ulama deg tutlayt n tefransist anda targalt tatluglant [r] kra n yimsiwal ssusruyen-tt-id d tulwiyant, timeyrit [y] akked tulwiyant tasmusant [x] md : [écrite], [écrite], [écrite].

Ma yella abeddel n yimesli d axel n wawal d win i d-yewwin abeddel deg unamek, ihi win d imeslic mačči d imesli am wawalen-a :

“Yenta akked yenda ” tawuri tamsemgiredt i yellan gar yimeslic /t/ akked /d/ d tin yemgaraden yef twuri i yellan gar [l], [lʰ], akked [y], imi /t/ akked /d/ d sin n yimeslicen i d-yeglan s umgired.

Agemmay n tira tamsislant d win ur nemgarad ara yef ugemmay n tira tasnimeslant, d acu kan tira tamsislant tettili gar snat n tsettaf [], ma yella d tira tasnimeslant tettili gar sin n ijerriden imezlagayen* //.

Ilmend n G SIOUFFI akked D VAN RAEMDONCK.(1999 : 120) « *Imesliyemmal-d ayen i yellan d akmam nezmer ad t-id-nesbadu s wumdan n tyara tasusrant i yettwazerwen deg temsislit. Imeslic, s umgired, d tagensest i d-yettwasbadun s twuri-ines deg tutlayt. Imesli yettwaru s ttawil n ugemmay amsislan agraylan gar snat n tsettaf* : []; imeslic yettwaru ula d netta s ugemmay-a, gar ijerriden imezlagayen* : //.*⁴

1.4. Imeslic d tmeskalt *

Imeslic yur-s tameskalt n usatel ney d adukel n yimesla yemgaraden , mi ara tili talya-ines tettbeddil ilmend n usatel ney ad yili d axel n wawal, Ihi timeskal n usatal d afares n temsislit yemgaraden n yiwet n tayunt timsislit.

décomposer en une succession de segments dont chacun possède une telle fonction, n'est défini que par les caractères qui, en lui, ont valeur distinctive »

⁴ « Le son peut être considéré comme un fait physique objectif, il se définit par un certain nombre de qualité acoustiques qui sont étudiées par la phonétique. Le phonème, à l'inverse, est une représentation déjà abstraite, qui se définit par sa fonction dans le système de la langue. Le son est noté, au moyen de l'alphabet phonétique international, entre crochets : [] ; le phonème est noté, à l'aide de ce même alphabet, entre barres obliques : //.

Timeskalin tilellyin d ifuras n temsislit yemgaraden n yiwen n yimeslic, ifuras-a ur ttwaqqnen ara yer yinaten n usatel, aya yerza imesla yemgaraden i ilan yiwet n tayunt timsemgiredt.

D ayen i d-yenna DUBOIS J.(2002 :503) : « *Ma yella snat n tayunin tutlayanin(imeslic d walyac*) tbinen-d deg yiwen n wadeg (deg yiwen n wawal), ma zemmrent ad beddlent gar- asent war ma yegla-d s ubeddel n unamek n wawal ney n tefyirt, ihi sin n yimeslicen-a ney n walyacen-a d timeskal tilellyin n yiwen n yimeslic, ney n walyac neqqar-as dayen timeskelt tasyanibt* ». ⁵

Tantala Taqbaylit d amedya, imeslic /w/ yettwafares-d :

[ww] → [Yewwa]

[bb^w] → [yebb^wa]

[pp^w] → [yep^wa]

[gg^w] → [Yegg^wa]

1.5. Imeslic d ujerriḍ imsemgired

Sin n yimesla imsemgirad d imeslicen yemgaraden, ihi d tamgarda i yellan gar sin-a n yimeslicen i wumi ssawalen ajerriḍ imsemgired. Md : awal "yesla akked yezla" ajerriḍ imsemgired i yellan gar yimeslicen /s/ akked /z/ d ajerriḍ n tsusmi imi /s/ d tanugelt, d tazefzaft, d tасusamt, ma yella d /z/ d tanugelt, d tazefzaft, d timeyrit .

Ijerriḍen imsemgirad s umata ttilin deg yiwen n wakud, tikwal imeslic yettwasbadu-d anagar s yiwen n ujerriḍ imsemgired aya d ayen i nwala deg umedya i d-nefka.

Yesbadu-t-id DUBOIS J.(2002 :487) : « *Ijerriḍen imsemgirad s umata ttilin deg yiwen n wakud . Yal imeslic yesea ajerriḍ imsemgired md:/l/ deg tefransist yettwasbadu-d am tmiddist, yemgadal s ujerriḍ yef yimeslicen akked wassayen i yellan gar-asen* ». ⁶

⁵ « Si deux unités linguistiques (phonème ou morphème) figurent dans le même environnement phonémique ou morphémique, et si elles peuvent être substituées l'une à l'autre sans qu'il y ait une différencedans le sens dénotatif du mot ou de la phrase, alors les deux phonèmes ou les deux morphèmes sont des variantes libres d'un phonème ou d'un morphème unique, on dit aussi variante stylistique »

⁶ « Les traits pertinents sont en générale simultanés, chaque phonème est donc un fescieu de traits pertinents. Parfois un phonème ne se définit que par un seul trait pertinent, par exemple /l/ en français est défini comme latérale, et s'oppose par ce trait aux autres phonèmes du français. L'interventaire des phonèmes d'une langue et les relations qu'ils entretiennent entre eux constitue le système phonologique de cette langue

1.6. Asenfel*

Tanakti n usenfel d tin i ay-yettawin yer usuffey n tyugiwin taddyin, ma yella usenfel ibeddel i unamek n sin n yimesla-ya d imeslicen iheqqaniyen, ma yella abeddel deg usuru ur d-yewwi ara abeddel deg unamek

Ihi, nezmer ad d-nemmeslay yef tmeskalt tamsemnađt n yimeslic md : tanyit [k] akked[k^w].

1.7. Tayuga taddayt n tenmegla

Tayuga taddayt* n tenmegla d sin n wawalen anda asnamak-nsen yemgarad anagar deg yiwen n yimesli maca asnamuk (anamek) yemgarad.

D tiki-ya i d-yessegza DUBOIS J(2002 : 340) yenna-d : « *Nsemma i tyuga taddayt, tayuga n wawalen i yesean anamek yemgaraden maca asnamak yemgarad anagar s yiwen n yimeslic amedya deg tefransist awalen-a **Pain** akked **Bain*** »⁷

1.8. Anagraw asnimeslan

S userwes i gan yimusnilsen yef tantaliwin n tmaziyt ssawđen ssumren-d anagraw asnimeslan, ilmend n wayen i d-yenna CHAKER S.(2015 :04) « *Anagraw asnimesli n tmaziyt ssumren-t-id s teyzi n wakud aya yettuyal yer yiseggasen n 1996 akked 1952 Basset. Akked Galand 1960 d Prasse 1972, yerza kan anagraw anadday* »⁸.

Tef waya anagraw asnimeslan n tmazit yebđa yef krađ n yinagrawen :

- a) anagraw teyra.
- b) anagraw n tergalin.
- c) anagraw n yizegniya.

Aya d ayen yerzan ula d timeslayin iyef tbedd tezrawt.

1.8.1. Anagraw n teyra

Akken i nezra yakan deg temsilit tagsusrant d akken llant krađ n teyra tigejdanin [a], [u], [i], ma yella d tiyri tilemt [e] tettusemras kan i usishel n ususru .

Ilmend n wamek i d-inna LACEB M-O.(1994 :116) : « *Ma yella tiyra tigejdanin /i, u, a / rekdent, deg tutlayt n Tmaziyt tella teyri-nniđen i nettaf deg uswir n ususru ilmend n tikli-ines*

⁷ « On appelle paire minimale une paire de mots ayant un sens différent et dont le signifiant ne déffère que par un phonème, comme en français les mots pain [pɛ̃] et bain [bɛ̃] »

⁸ « Le système phonologique fondamental du berbère a été prroposé depuis fort longtemps par A. Basset (1946 et 1952 ; aussi Galand 1960 et prasse 1972). Il ne s'agit que d'un système minimum ».

d axel n wawal anda i tezmer ad tili akken dayen i tezmer ur tettili ara deg yiwen n yideg : d imeslic n schwa* (d tiyri ur nerkid ara [e]).Tiyri-a d tamsislant ur telli ara d tamsemgiredt ».*

9

Tawuri n teyra i yellan deg tesnimeslit d tin yemgaraden yef twuri n teyra i yellan deg temsislit, imi tiyra deg tesnimeslit d tid i d-igellun s tyugiwin taddayin n tenmegla, d ayen ara naf deg snat n tmeslayin n tantala Taqbaylit Ayt Smaæel akked Udekkar maca tiyugiwin-a ttbinent-d s waṭas d axel n yiwet n tmeslayt nnig n wayen i d-ttbinent gar snat n tmeslayin-a.

Imeslic /a/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/a/ ~ /u/	Tamart ~ tamurt	tamart ~ tamurt
/a/~ /i/	anwa ~ inwa	Lḥala ~ lḥila

- Tayuga taddayt n tenmegla gar yimeslic /a/ d /u/ akked /a/ d /i/ d tin ara naf terza timeslayin-a i snat.

Imeslic /u/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/u/ ~ /a/	tuga ~ taga	tura ~ tara
/u/ ~ /i/	ḵru ~ ḵri ¹⁰	Lḥuḍ ~ lḥiḍ

- Deg yimediyaten-a imeslic /u/ d win i d-yefkan tiyugiwin taddayin n tenmegla ama gar imeslic /u/ d /a/ , ama gar imeslic /u/ d /i/ deg tmeslayt n Ayt Smaæel akked tin n udekkar.

Imeslic /i/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/i/ ~ /a/	ḵri ~ ḵra	tirgit ~ targit
/i/ ~ /u/	cwi ~ cwu	cwi ~ cwu

⁹ « Si les voyelles fondamentales /i u a/ sont fixes et stables, il existe en berbère une autre voyelle qui se caractérise au niveau de la prononciation par sa mobilité dans un même mot ou elle peut être soit présente soit absente dans une même position : c'est le phénomène du schwa (voyelle instable, notée ici par [e]). Cette voyelle est phonétique et jamais distinctives »

¹⁰ Ḵri : d lkettan mi ara yili d ajdid ad yirid, ad yuyal d awezzlan (ad inejmaε).

- Akken i nettwali ula d imeslic /i/ d win i d-yefkan tiyugiwin taddayin deg snat n tmeslayin-a.

1.8.2. Anagrah n tergalin

Imi tasnimeslit d tussna i izerrwen tawuri d unamek n yimesla d yimeslicen deg yiwet n tutlayt, ihi tirgalin d yiwet gar tmental i d-yettawin abeddel n unamek deg wawal, s umbeddel n yidgan gar snat n tergalin way gar-asant, abeddel-a d win i d-yettawin tiyugiwin taddayin n tenmegla .

Gar tergalin i ilan azal n ubeddel deg tesnimeslit : tuffayt, tayrit, tasusamt akked tussda md : izi ~ izi (tayuga taddayt n tenmegla s tuffayt). S umgired yef tiggeyt d tzenzeyt, tizegnaggayt, akked tergalin tigenculwiyanin i yesean azal deg temsislit imi abeddel i d-yettawin gar-asant yerza kan asusru, ur d-igellu ara s ubeddel deg unamek md : lkanun ~ lkanun (ulac tayuga taddayt gar tiggeyt d tzenzeyt).

Imeslicen /ε/ d /ħ/ d irettalen seg tutlayin tiberraniyin, nettaf-iten aladya deg yirettalen i d-yekkan seg taerabt.

Ilmend n GALAND L.(2013 : 54) « Deg waṭas n tikkal ttwareḍlent-d seg tutlayt n taerabt. Tamsalt terza s waṭas tigerjanin [ħ] akked [ε] »¹¹.

Tarrayt ara neḍfer deg ussuffey n tyugiwin taddayin n tenmegla deg tmeslayin i terza tezrawt, tella-d ilmend n ugemmay amsislan n yimaziyen, anda yal imeslic aherfi yeḍfer-it-id yimeslic ussid.

D yen ara d-ibanen deg tfelwiyin ara d-iḍeffren.

Imeslic /b/

	Tameslayt n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
/b/ ~ /m/	l ḥ erq ~ lmerq	e ḥ ri ~ emri
/b/ ~ /f/	e ḥ ru ~ efru	e ḥ ru ~ efru
/b/ ~ /r/	e ḥ nu ~ ernu	e ḥ nu ~ ernu

- Imeslic /b/ d win i d-yefkan tiyugiwin taddayin akked tergalin [m], [f], [r] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeal ama deg tmeslayt n Udekkar.

¹¹ « Très souvent elles ont été emportées de l'Arabe. Le cas est fréquent por les deux pharyngales [ħ] et [ε] ».

Imeslic /c/

imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/c/ ~ /n/	ecwu ~ enwu	ecwu ~ enwu
/c/ ~ /ɛ/	acerbun ~ aɛerbun	cir ~ ɛir
/c/ ~ /b/	ecreq ~ eḅreq	ecreq ~ eḅreq

- Imeslic /c/ aḥerfi d win i d-yefkan tiyugiwin akked tergalin [n], [ɛ], [b], deg tmeslayin-a i snat, am tuget n tmeslayin n tutlayt n tmaziyt.

Imeslic /cc/

imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/cc/ ~ /kk/	iccer ~ ikker	/
/cc/ ~ /dd/	iccer ~ idder	taccuyt ~ tadduyt

- Imeslic /cc/ ussid d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit tussidt [kk] deg tmeslayt n Ayt Smaæel kan, maca deg tmeslayt n Udekkar ur d-telli ara tyuga gar-asen.

- Akken d ayeṅ i d-nufa tiyugiwin taddayin gar yimeslic ussid /cc/ akked tergalit tussidt [dd] deg tmeslayin-a i snat.

Imeslic /čč/

imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/čč/ ~ /ğğ/	ečč ~ eğğ	ečč ~ eğğ
/čč/ ~ /qq/	ččaṛ ~ qqaṛ	ččaṛ ~ qqaṛ

- Imeslic ussid /čč/ d win i dyefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [ğğ] akked [qq].

Imeslic /d/

imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslaytn Udekkar
/d/ ~ /t/	/	ndu ~ ntu

- Imeslic aherfi /d/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit taḥerfit [t]

Imeslic /d/

imeslic	Tameslayt n Ayt Smaɛel	Tameslayt n Udekkar
/d/ ~ /s/	ḍin ~ sin	ḍin ~ sin
/d/ ~ /l/	ajḍid ~ ajlid	tiḍi ~ tili
/d/ ~ /g/	tardḍa ~ targa	ḍlu ~ glu

- Imeslic aherfi, azenzay /d/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiḥerfiyin [s], [l], [g] deg tmeslayin-a i snat.

Imeslic /dd/

imeslic	Tameslayt n Ayt Smaɛel	Tameslayt n Udekkar
/dd/ ~ /bb/	ɛeddi ~ ɛebbi	ɛeddi ~ ɛebbi
/dd/ ~ /ff/	edder ~ effer	edder ~ effer
/dd/ ~ /qq/	edden ~ eqqen	edden ~ eqqen
/dd/ ~ /nn/	taddart ~ tannart	taddart ~ tannart

- Imeslic ussid /dd/ d win i d-yekan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [bb], [dd], [ff], [qq], [nn].

Imeslic /f/

imeslic	Tameslayt n Ayt Smaɛel	Tameslayt n Udekkar
/f/ ~ /l/	afus ~ alus	eḥfu ~ eḥlu
/f/ ~ /ḥ/	jif ~ jiḥ	jif ~ jiḥ
/f/ ~ /k/	efru ~ eḵru	efru ~ eḵru
/f/ ~ /t/	ufan ~ uṭan	/
/f/ ~ /k/	/	erfu ~ erku
/f/ ~ /m/	afan ~ aman	lfal ~ lmal
/f/ ~ /s/	ifra ~ isra	yenfa ~ yensa

- Imeslic aherfi /f/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [l], [h], [k], [m], [s] aya dayen yerzan ama tameslayt n Ayt Smaeal, ama tameslayt n udekkar.

- Deg umedyas wis ukuz tayuga taddayt gar yimeslic /f/ akked tergalit, taheerfit, tazençayt [t] d tin ara naf anagar deg tmeslayt n Ayt Smaeal, akken d ayeen ara naf deg umedyas wis semmus tayuga taddayt gar yimeslic /f/ akked tergalit taheerfit, taggayt [k] tella anagar deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /ff/

imeslic	Tameslayt n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
/ff/ ~ /kk/	effer ~ ekker	effer ~ ekker
/ff/ ~ /zz/	effez ~ ezza	effi ~ ezzi
/ff / ~ / bb/	effez ~ ebbez	effey ~ bbey

- Imeslic ussid /ff/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [kk], [zz], [bb], deg snat n tmeslayin-a.

Imeslic/gg/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
/gg/ ~ /zz/	ggal ~ zzal	ggal ~ zzal

-Imeslic ussid /gg/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit tussidit tufayt [zz], deg snat n tmeslayin-a.

Imeslic /g/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
/g/ ~ /k/	egres ~ ekres	/
/g/ ~ /f/	agermas ¹² ~ afermas	glu ~ flu
/g/ ~ /m/	taga ~ tama	taga~ tama
/g / ~ /ε/	cerreg ~ cerree	egrzem ~ eezem
/g ^w / ~ /ε/	ag ^w ric ~ aeric	ag ^w ric ~ aeric

¹² Agermas : D allal swayen gezzmen, d amegdawal n lmus.

/g/ ~ /l/	taga ~ tala	taga ~ tala
-----------	-------------	-------------

- Deg wayen yerzan tayuga taddayt n yimeslic aherfi /g/ d tin i d-nufa deg tmeslayt n Ayt Smaeel d tin n Udekkar gar tergalin, [f], [m], [ε], [l].

- Deg umedy amezwaru tayuga taddayt n yimeslic, aherfi /g/ akked tergalit, taherfit [k] d tin ara naf anagar deg tmeslayt n ayt smaeel.

Imeslic /ğ/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar
/ğ/ ~ /q/	lğerħ ~ lqerħ	lğerħ ~ lqerħ
/ğ/ ~ /f/	/	enğu ~ enfu

- Imeslic aherfi /ğ/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit taherfit [q], ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel ama deg tin n Udekkar.

- Imeslic aherfi /f/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit taherfit [f], anagar deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /h/

Imeslic	Tameslayt n ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar
/h / ~ /y/	henni ~ yenni	henni ~ yenni
/h/ ~ /ħ/	hudd ~ ħudd	hudd ~ ħudd
/h/ ~ /m/	ehlek ~ emlek	ehlek ~ emlek
/h/ ~ /l/	zhu ~ zlu	zhu ~ zlu
/h/ ~ /x/	/	Lhawa ~ lxawa
/h/ ~ /q/	lhul ~ lqul	ħdem ~ qdem

- Imeslic aherfi /h/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin, tiherfiyin [y], [ħ], [m], [l], [q] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel ama deg tin n Udekkar.

- Deg umedyā wis semmus tayuga taddayt gar yimeslic /h/ akked tergalit [x], tella anagar deg tmeslayt n udekakar.

Imeslic /ħ/

Imeslic	Tameslayt n ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/ħ/ ~ /r̥/	ħucc ~ r̥ucc	ħucc ~ r̥ucc
/ħ/ ~ /k̥/	ħerrec ~ k̥errec	aħrur̥ ~ aḱrur̥
/ħ/ ~ /m/	lħal ~ lmal	lħal ~ lmal
/ħ/ ~ /d̥/	/	ħebber ~ d̥ebber
/ħ/ ~ /x/	Leħmis ~ lexmis	eħlu ~ exlu
/ħ/ ~ /g/	Itthama ~ ittḡama	eħmu ~ egmu

- Imeslic aħerfi /ħ/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin [r̥], [k̥],[m],[x],[g] ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

- Deg umedyā wis ukuz tayuga taddayt gar yimeslic /ħ/ akked tergalit tufayt [d̥] tella anagar deg tmeslayt n Udekkar, acku nutni ssexdamen targalt [d̥], ma yella deg tmeslayt n Ayt Smaæel ssexdamen targalt [t̥].

Imeslic /j/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/j/ ~ /ε/	ejbed ~ εebed	Jeddi ~ εeddi

- Imeslic aħerfi /j/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit taħerfit [ε], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /k/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/k/ ~ /l/	/	eħku ~ eħlu
/k/ ~ /ħ/	/	lmeḱ ~ lmeḱħ
/k/ ~ /m/	eħku ~ eħmu	eħku ~ eħmu

- Imeslic aherfi /k/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [l], [k], deg tmeslayt n Udekkar, acku d nutni i yessemrasen s tegti targalt taherfit [k] d taggayt.

- Imeslic aherfi [k] d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin taherfit [m], ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel ama deg tin Udekkar.

Imeslic /k/

Imeslic	Tameslayt n ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar
/k/ ~ /q/	lekra ~ leqra	akeddar ~ aqeddar
/k/ ~ /l/	eks ~ els	/
/k/ ~ /r/	eks ~ ers	eks ~ ers
/k/ ~ /f/	ekru ~ efru	ekru ~ efru
/k/ ~ /b/	kru ~ bru	/
/k/ ~ /v/	/	ekr ~ evru
/k ^w / ~ /w/	ak ^w i ~ awi	ak ^w i ~ awi

- Imeslic aherfi /k/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [q], [r], [f] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel ama deg tmeslayt n Udekkar.

- Deg umedya wis sin tayuga taddayt gar yimeslic /k/ akked tergalin [l] tella anagar deg tmeslayt n Ayt Smaeel.

- Deg wayen yerzan amedya aneggaru tayuga taddayt gar yimeslic /k/ akked tergalin [b] deg tmeslayt n Ayt Smaeel s lemgirda yef tin n Udekkar gar yimeslic /k/ akked tergalin [v].

- Imeslic agenculwiyan aherfi /k^w/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked yizegnyiri aherfi[w], [r], [f] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /kk/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar
/kk/ ~ /ll/	ekkes ~ elles	ekkes ~ elles
/kk/ ~ /cc/	lkker ~ iccer	/
/kk/ ~ /dd/	ekker ~ edder	ekker ~ edder

- Imeslic ussid/kk/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [ll], [dd], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt Udekkar.

Imeslic /l/

Imeslic	Tameslayt n Ayt smaæel	Tameslayt n Udekkar
/l/ ~ /r/	tilwiḥt ~ tirwiḥt	Talwiḥt ~ tarwiḥt
/l/ ~ /x/	ilef ~ ixef	ilef ~ ixef
/l/ ~ /ɣ/	Isla ~ isya	isli ~ isyi

- Imeslic aḥerfi /l/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiḥerfiyin [r], [x], [ɣ] ama deg tmeslayt n Ayt smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /ll/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/ll/ ~ /dd/	ellem ~ eddem	ellem ~ eddem
/ll/ ~ /qq/	elles ~ eqqes	elles ~ eqqes

-Imeslic ussid/ll/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [dd], [qq], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt Udekkar.

Imeslic /m/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n udekkar
/m/ ~ /l/	tama ~ tala	tama ~ tala
/m/ ~ /f/	eḥmu ~ eḥfu	eḥmu ~ eḥfu
/m/ ~ /h/	emleḳ ~ ehleḳ	emleḳ ~ ehleḳ
/m/ ~ /b/	lmir ~ lbir	ehmel ~ ehbel
/m/ ~ /n/	eddem ~ edden	eddem ~ edden

- Imeslic aḥerfi /m/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiḥerfiyin [l], [f], [h], [b], [n], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /mm/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/mm/~ /ğğ/	emmet~ eğğet	emmet ~ eğğet

- Imeslic ussid /mm/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [ğğ], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt Udekkar.

Imeslic /n/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/n/ ~ /y/	Amnaṛ ~ amyaṛ	amnaṛ ~ amyaṛ
/n/ ~ /r	ens ~ ers	ens ~ ers
/n/ ~ /ṛ/	nwu ~ ṛwu	nwu ~ ṛwu
/n/ ~ /l/	ini ~ ili	ini ~ ili
/n/ ~ /k/	rnu ~ rku	rnu ~ rku
/n/ ~ /m/	meyyel ~ neyyel	ini ~ imi

- Imeslic aḥerfi /n/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiḥerfiyin [y], [r], [ṛ], [l], [k], [m], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /nn/

Imeslic	Tameslayt n ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/nn/ ~ /şş/	nnif ~ şşif	nnif ~ şşif

- Imeslic ussid /nn/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [şş], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt Udekkar.

Imeslic /y/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/y/ ~ /r/	iṛi ~ iri	iṛi ~ iri
/y/ ~ /x/	lyel ~ lxel	ay ~ ax

/ɣ ^w / ~ /q/	ayrib ~ aqrib	ɣ ^w erreb ~ qerreb
-------------------------	---------------	-------------------------------

- Imeslic aherfi /ɣ/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [r], [x], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

-Imeslic agenculwiɣ aherfi /ɣ^w/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit [q] deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /q/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/q/ ~ /k/	eqres ~ ekres	eqres ~ ekres
/q/ ~ /x/	qlu ~ xlu	qlu ~ xlu

-Imeslic aherfi /q/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin, [k], [x], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /qq/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/qq/ ~ /mm/	seqqi ~ semmi	seqqi ~ semmi
/qq/ ~ /gg ^w /	eqqed ~ egg ^w ed	/
/qq/ ~ /kk/	qqes ~ kkes	qqes ~ kkes
/qq/ ~ /ll/	qqim ~ llim	qqim ~ llim
/qq/ ~ /čč/	qqar ~ ččar	qqar ~ ččar

- Imeslic ussid /qq/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin, [kk], [ll], [čč] ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt Udekkar.

- Deg umedyā wis sin tayuga taddayt gar yimeslic /qq/ akked tergalit [gg^w], tella anagar deg tmeslayt n Ayt Smaæel.

Imeslic /r/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/r/ ~ /m/	iri ~ imi	iri ~ imi
/r/ ~ /b/	rnu ~ bnu	rnu ~ bnu
/r/ ~ /f/	creq ~ cfeq	/
/r/ ~ /s/	ekker ~ ekkes	aggur ~ aggus

- Imeslic aherfi /r/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [m], [b], [s], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

-Deg umedy a wis sin tayuga taddayt gar yimeslic /r/ akked tergalit [f], tella anagar deg tmeslayt n Ayt Smaæel

Imeslic /ṛ/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/ṛ/ ~ /s/	ṛbea ~ sebea	ṛbea ~ sebea
/ṛ/ ~ /ε/	ṛebbi ~ εebbi	ṛebbi ~ εebbi

- Imeslic aherfi , ufay /ṛ/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [s], [l], [ε], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /ṛṛ/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/ṛṛ/ ~ /ll/	ṛṛuh ~ lluh	ṛṛuh ~ lluh

- Imeslic ussid, ufay /ṛṛ/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit tussidit [ll], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /s/

Imeslic	Tameslayt n Ayt smaæel	Tameslayt n Udekkar
/s/ ~ /ḍ/	asif ~ aḍif	asif ~ aḍif
/s/ ~ /m/	eslek ~ emlek	eslek ~ emlek

/s/ ~ /n/	setta ~ netta	seṭṭa ~ neṭṭa
-----------	---------------	---------------

- Imeslic aherfi /s/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [d], [m], [n], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /ʃ/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n udekkar
/ʃ/ ~ /ɛ/	eʃfu ~ eɛfu	eʃfu ~ eɛfu
/ʃ/ ~ /s/	ʃebbeḥ ~ sebbeḥ	ʃebbeḥ ~ sebbeḥ

- Imeslic aherfi, ufay /ʃ/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [ɛ] akked [s], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /ʃʃ/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/ʃʃ/ ~ /ss/	ʃʃer ~ sser	ʃʃer ~ sser

- Imeslic ussid, ufay /ʃʃ/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit tussidit [ss], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /t/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/t/ ~ /d/	/	anta ~ anda
/t/ ~ /c/	etbeε ~ ecfεε	tamtumt ~ tamcumt

- Imeslic aherfi /t/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit taḥerfit [c], ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar

Imeslic /tt/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/tt/ ~ /qq ^w /	ettel ~ eqq ^w el	/
/tt/ ~ /dd/	ettel ~ eddem	/
/tt/ ~ /b/	ettru ~ ebru	/
/t̄t̄/ ~ /dd	/	eṭṭu ~ eddu
/t̄t̄/ ~ /v/	/	eṭṭru ~ evru

- Imeslic ussid /tt/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [qq^w] akked [dd], akked tergalit taḥerfit, tazenzayt [b] deg tmeslayt n Ayt Smaæel.

- Tizegnaggayt tanugelt tussidt /t̄t̄/ d tin i d-yefkan tayuga tddayt akked tergalit tussidt [dd] akked tḥerfit [v] deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /t̄t̄/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n adekkar
/t̄t̄/ ~ /zz/	iṭṭul ~ izzul	yeṭṭul ~ yezzul

- Targalt tanugelt tussidt tufayt /t̄t̄/ d tin i d-yefkan tayuga tddayt akked tergalit tussidt [zz] ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tin n Udekkar.

Imeslic /x/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/x/ ~ /r̄/	exzen ~ er̄zen	exzen ~ er̄zen
/x/ ~ /h/	xzen ~ iḥzen	exzen ~ eḥzen
/x ^w /	/	lex ^w bar ~ ley ^w bar

- Imeslic aḥerfi /x/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiḥerfiyin [r̄] akked [h] ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel ama deg tmeslayt n Udekkar.

-Imeslic agenculwiyan aḥerfi /x^w/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit tagenculwiyant taḥerfit [y^w] deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /z/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
/z/ ~ /s/	enz ~ ens	izem ~ isem
/z/ ~ /k/	azal ~ a <u>k</u> al	azal ~ a <u>k</u> al
/z/ ~ /r/	ezwi ~ erwi	ezwi ~ erwi
/z/ ~ /m/	tazart ~ tamart	tazart ~ tamart
/z/ ~ /q/	ezlu ~ eq <u>l</u> u	ezlu ~ eq <u>l</u> u

- Imeslic aherfi /z/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [s], [k], [r], [m], [q] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeal ama deg tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /zz/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
/zz/ ~ /ff/	uzzal ~ uffal ¹³	tuffalt ~ tuzzalt
/zz/ ~ /z/	tazzart ~ tazart	tazzart ~ tazart

-Imeslic ussid /zz/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergal taherfit [ff] akked tergal taherfit [z] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeal akked tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /z/

Imeslic	Tameslic n Ayt Smaeal	Tameslayt n Udekkar
/z/ ~ /z/	izi ~ izi	izi ~ izi
/z/ ~ /t/	a \dot{z} ar ~ a \dot{t} ar	/
/z/ ~ /d/	/	a \dot{z} ar ~ a \dot{d} ar

- Imeslic aherfi, ufay /z/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergal taherfit [z] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeal akked tmeslayt n Udekkar.

- Deg umedy a neggaru tayuga taddayt gar yimeslic ufay /z/ akked tergal tufayt [t], tella-d deg tmeslayt n Ayt Smaeal, s lemgirda yef tyuga taddayt i yellan gar yimeslic ufay /z/ akked tergal tufayt [d] deg tmeslayt n Udekkar.

¹³ Uffal : d yiwen yimyi ttdawin syes imu \dot{d} an i irzen.

Imeslic /zz/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Udekkar
/zz/ ~ /zz/	e z zu ~ ez z u	Ye z za ~ ye z za
/zz/ ~ /ss/	e z zu ~ essu	e z zu ~ essu

- Imeslic ussid /zz/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tussidin [ss] ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel akked tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /ε/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n udekkar
/ε/ ~ /r/	eεnu ~ ernu	eεnu ~ ernu
/ε/ ~ /ṛ/	eεdem ~ eṛdem	eεdem ~ eṛdem

- Imeslic aherfi /ε/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [r], [ṛ] ama deg tmeslayt n Ayt Smaæel akked tmeslayt n Udekkar.

1.8.3. Anagraw n tzeḡniyra

Akken i d-nemmeslay yakan deg uḥric n temsislit tagsusrant d akken tantaliwin akk n tutlayt n Tmaziyt seant snat n tzeḡniyriyin [w] akked [y] tikwal ttuyalent d tiyra [u] akked [i].

Tizeḡniyra d imeslicen deg tesnimeslit imi d tin i d-yettaken tiyugiwin taddayin n tenmegla, maca tiyugiwin-a ttilint anagar gar yizeḡniyri akked tergalit d awezḡi ad tili gar yizeḡniyri akked teyri.

Tiyugiwin taddayin n yizeḡniyra i izemren ad ilin deg tmeslayt n Ayt Smaæel akked tin Udekkar.

Imeslic /w/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaæel	Tameslayt n Ayt Smaæel
/w/ ~ /k/	tiswert ~ tiskert	awessar ~ akessar
/w/ ~ /t/	anwa ~ anta	anwa ~ anta
/w/ ~ /ḥ/	iwfa ~ iḥfa	lwu ~ lḥu
/w/ ~ /l/	tufwatin ~ tuflatin	awi ~ ali
/w/ ~ /z/	awal ~ azal	awal ~ azal

/w/ ~ /d/	enwu ~ endu	enwu ~ endu
/w/ ~ /n/	awi ~ ani	lehwa ~ lehna

- Imeslic aherfi /w/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalin tiherfiyin [k], [t], [h], [l], [z], [d], [n] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel akked tmeslayt n Udekkar.

Imeslic /y/

Imeslic	Tameslayt n Ayt Smaeel	Tameslayt n Udekkar
/y/ ~ /y/	tiyersi ~ tiyersi	tiyersi ~ tiyersi
/y/ ~ /l/	/	yhut ~ lhut (Hngd)
/y/ ~ /g/	/	taya ~ taga (Hngd)

- Imeslic aherfi /y/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit tiherfit [y] ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel akked tmeslayt n Udekkar.

- Imeslic aherfi /y/ d win i d-yefkan tayuga taddayt akked tergalit tiherfit [l], [g] deg tmeslayt n Udekkar taddart n Hngd.

Tamawt

Imedyaten i d-nefka deg tfelwiyin-a yef tyugiwin taddayin n tenmegla gar yimeslicen akked yimesla i yellan deg snat n tmeslayin Ayt Smaeel akked udekkar, tikwal nessemras imedyaten yemtawan imi ad naf tayuga-a tezra timeslayin-a isnat tikwal-nniiden, nessemgirid imedyaten imi aya d ayen yerzan tamsalt n umawal i yemgaraden gar-asent .

- Tafelwit n tergalin n tmeslayt n Ayt Smaeal :**(Anagraw imesnisli)**

	Tiherfiyin					Tussidin				
	Tisusamin		Timeyriyin		tinezr anin	Tisusamin		Timeyriyin		Tinezr anin
	Tiherf iyin	tufa yin	Tiherf iyin	Tufa yin		Tiherf iyin	tufa yin	Tiherf iyin	tufa yin	
Tincucan in	p		b		m			bb		mm
tincuglin	f					ff				
tinuglin	t	ṭ	d	ḍ	n	tt	ṭṭ	dd		nn
Tismama yin			r	ṛ				rr	ṛṛ	
timidisin			l					ll		
tizefzafin	s	ṣ	z	ẓ		ss	ṣṣ	zz	ẓẓ	
Tujicin	c		j			cc		jj		
Tizegnag ayin			ğ, z			çç		ğğ		
Tinyanin	k, y		g			kk, yy		gg		
Tulwiyan in	x		γ			xx		γγ		
Tigencul wiyin	k ^w , x ^w , q ^w					xx ^w , qq ^w		gg ^w		
ticlanani n	q					qq				
Tinkarani n	ḥ		ε			ḥḥ		εε		
tigerjanin	H					hh				

- Tirgalin n Tmeslayt n Udekkar :**(Anagraw imesnisli)**

	Tiherfiyin					Tussidin				
	tibusamin		Timeyriyin		tinezra nin	Tibusamin		Timeyriyin		tinezra nin
	Tiherfi yin	tufa yin	Tiherfi yin	Tufa yin		Tiherfi yin	tufa yin	Tiherfi yin	tufa yin	
Tincucani n	p		b		m			bb		mm
tincuglin	f		v			ff				
Tinuglin	t	ṭ	d	ḍ	n	tt	ṭṭ	dd	ḍḍ	nn
Tismama yin			r	ṛ				rr	ṛṛ	
timidisin			l					ll		
tizefzafin	s	ṣ	z	Z		ss	ṣṣ	zz	ZZ	
Tujicin	c		j			cc		jj		
Tizegnag ayin	ṭ, č		ǧ, z			ṭṭ, čč		ǧǧ, zz		
Tinyanin	k, y		g			kk, yy		gg		
Tulwiyan in	x		ɣ			xx		ɣɣ		
Tigencul wiyin	k ^w , x ^w , q ^w ,		b ^w , ɣ ^w , g ^w			kk ^w , xx ^w , qq ^w		bb ^w , gg ^w		
ticlananin	q					qq				
tinkarani n	ḥ		ε			ḥḥ		εε		
tigerjanin	H					hh				

Tagrayt

Deg yixef-a nga tasleḍt tasnimeslant, s ussuffey n yimeslicen i tesaɣ yal tameslayt, s yimeslicen-a nessuffey-d tiyugiwin taddayin n tenmegla. Anagraw asnimesli n snat n tmeslayin-a d win ur nemgarad ara .

Tagrayt tamatut

Tagrayt tamatut

Γer taggara n tezrawt-ntey i d-yellan deg tayult n tesnilest, d tin ilan asentel aserwes amsislan-asnimeslan gar snat n tmeslayin n tantala taqbaylit (tameslayt n Ayt Smaeel akked tmeslayt n Udekkar).

I wakken ad nessiwed yer yiswan iyef nesbedd tazrawt, ad d-nemmeslayt s umata yef wayen i nga. Deg tazwara negmer-d am mud, syin akin nefka-d tibatutin tigejdanin s useqdec n yidlisen akked yisegzawalen i icudden yer temsilit akked tesnimeslit, asmi i d-negmer isallen n tsastant tagejdant, nessuffey-d imesla d yimeslicen n yal tameslayt, ayen i ixussen nerna-t-id s umsastan, syin yur-s nga-asen tasleđt timserwest tamsislan-tasnimeslant i nebđa yef krađ n yixfawen.

Ixef amezwaru d tamsilit tagsusrant, ideg nexdem aglam d userwes i yimesla (yal imesli iman-is) i d-nessuffey, deg snat n tmeslayin-a, rnu yer waya nessukk-d tiđ yer tmeslayin d tantaliwin i ilan assay d tmeslayin-ntey (ttkanzint yer-sent).

Ixef wis sin d tamsilit tuddsant, ideg nexdem aserwes d tesleđt i tuddsan n yimesla ama deg wawal ama deg wuddus.

Ixef wis krađ d tasnimeslit, anda i d-nessuffey tiyugiwin taddayin n tenmegla i yellan deg snat n tmeslayin-a.

S tarrayt-a i nessawed yer yigmađ-a :

- Asemres n unagraw n teyra d win yemtawan ama deg tmeslayt Ayt Smaeel ama deg tmeslayt n Udeddar, anda ssemrasen krađ n teyra tigejdanin /a/, /u/, /i/, akked teyri tilemt[e]. Γas akken mtawant maca llan yittewlen ideg mgaradent, aya d ayen id-yettelin s temlilit md : [amatun] (tameslayt n Ayt Smaeel), [amuđin] (Tameslayt n Udekkar). Akked temlilit n teyra, ama d timerna ama d ayelluy : [ičč-as] (tameslayt n Ayt Smaeel), [yečča-yas] (Tameslayt n Udekkar).

- Tirgalin [b, d, t, k, g] d tizenzayin deg tmeslayt n Ayt Smaeel akked tin n Udekkar am tmeslayin akk n tantala taqbaylit, llan wattalen anda i tent-ssemrasen d taggayin, maca ayen i tent-yeğğan ad mgirident deg ususu d asmenyef n usemres n tiggeyt yef tzenzeyt deg tmeslayt n Udekkar [k, g] yef [k, g],md :[akermus],[agusim] ma yella d tameslayt n Ayt Smaeel ssemrasen-tent d tizenzayin yef taggayin [k, g] yef [k, g] : [akermus], [agusim].

- Tirgalin tizegnaggayin /ṭ, č, ṭt, zz/ ur tent-sseqdacen ara d tizegnaggayin deg tmeslayt n Ayt Smaeel.
- Tirgalin tizegnaggayin /čč, ğ, ğğ/ d tid i ssemrasen deg tmeslayt n Udekkar s tegti maca tameslayt n Ayt Smaeel ur tent-ssemrasen ara anagar deg kra n wawalen, md : /čč/→[ečč], /ğğ/→[eğğ],/ğ/→[lğamae, lğenna, lğiran,atg(sumata yettili deg wawalen iretalen)].
- Aseqdec n tergalit tanugelt tufayt /ṭ/ deg tmeslayt n Ayt Smaeel, /d/ deg tmeslayt n Udekkar.
- Aseqdec n tigenculwiyin /x^w, q^w, k^w, g^w, ḳ^w, gg^w, qq^w, xx^w/ ama deg tmeslayt n Ayt Smaeel ama deg tin n Udekkar. Aseqdec n tigenculwiyin /b^w, g^w, γ^w, bb^w, kk^w/ deg tmeslayt n Udekkar, s lemgirda yef tmeslayt n Ayt smaeel imi nutni sseqdacen-tent d tiherfiyin / g, γ/ akked tussidt /kk/, ma yella d targalt tussidt /bb^w/ sseqdacen deg wadeg-is targalt tanyant tussidt /gg^w/.
- Targalt tanugelt /l/ tettusemras deg tmeslayt n Udekkar d tatluglant /l/, d tasmamayt /l^f/, /r/, d izegniyyi /y/, maca deg tmeslayt n Ayt Smaeel tettusemras d tanugelt /l/. Abeddel n wadeg n ugsusru n targalt tancucant /b/ deg tmeslayt n Udekkar d tancugelt /v/, maca deg tmeslayt n Ayt Smaeel d tazenayt /b/.
- Abeddel n wadeg n ugsusru n tergalit tanugelt /t/yer tgerjant /h/, targalt tanyant, tazenzejt /k/ yer tedluglant /c/, targalt tanugelt /z/ yer tujict, tatluglant /j/, (yal abeddel nufa-d deg-s anagar yiwen n umedya) deg tmeslayt n Ayt Smaeel.
- Antag seg yizegniyya /w, y/ deg tmeslayt n Udekkar yer teyra /u, i/ deg tmeslayt n Ayt Smaeel.
- Tussda n yizegniyyi /ww/ yettuyal d /bb^w/ deg tmeslayt n Udekkar, d /gg^w/ deg tmeslayt n Ayt Smaeel, tussda n yizegniyyi /yy/ yettuyal d /gg/.
- Tameslayt n Ayt Smaeel akked tin n Udekkar ttemsertayent wwa gar-asent, ama de yiwen n wawal md : [iyya] deg tmeslayt n Ayt Smaeel, [yenyā] deg tmeslayt n Udekkar, ama deg wuddus md : [n waman] deg tmeslayt n Ayt Smaeel, [bb^waman] deg tmeslayt n Udekkar.
- Tuttya d tin yellan gar tmeslayt n Ayt Smaeel akked tin n Udekkar md : [amxuj] deg tmeslayt n Ayt Smaeel, [axmuj] deg tmeslayt n Udekkar. Ula d ađram uyemgarad yef tuttya md : [akicaw] deg tmeslayt n Ayt Smaeel, [acikaw], deg tmeslayt n Udekkar.

- Gef waya nessawed yer yiswan anda i d-nefka tisenfal timsislanin-tisnimeslanin i yerzan tameslayt n Ayt Smaeel akked tmeslayt n Udekkar, d usissen n wayen yemtawan d wayen yemgaraden yerzan asusru d tmesliwt n yimesla akked tuddsan-nen deg wawal. D ayen i ay-yeğgan nerra-d yef yisteqsiyen i yellan deg tmukrist, newwi-d s lexber d akken aserwes gar tmeslayin Ayt Smaeel akked Udekkar d win i d-yefkan amgired deg uswir amsislan aladya d win i d-yellan s waṭas deg ususru n yimesla, s lemgirda yef uswir asnimeslan i d-yefkan kra kan n umgired.

Nezmer ad d-nini skud myibeudent temnaḍin deg wadeg, skud tettzid temgirda n ususru gar tmeslayin-a, maca tamgirda tezmer dayen ad tili ula d axel n yiwet n tmeslayt.

Gas akken tamgirda deg temsislit d tesnimeslit d tin i d-yettelin ama gar tmeslayin n yiwet n tantala ama gar tantaliwin maca ayagi ur ay-yettqerrie ara ad d-nini d akken timeslayin akken i ttemgirident i zemmrent ad mcabint yas myibeudent temnaḍin deg wadeg, imi tamsalt-a nessemres-itt deg tezrawt-ntey, ami nessukk tiḥ yer tmeslayin-nniden n tantaliwin n tmaziyt, nufa yas akken myibeudent maca yella wayen i tent-icerken aya s wattalen i d-nufa ttemcabin akked tmeslayt n Ayt Smaeel akked tin n Udekkar, d ayen i yeğgan nessarram ad d-yas wass tutlayt n tmaziyt ad tt-nwali d yiwet.

Ger taggara ad d-nini ulac leqdic ummid ur nesei lixsas, ula d leqdic-ntey ahat yella deg-s wayen i ixussen aya yeqqen yer temsalt n wakud, nessaram inelmaden i d-itteddun ad kemmlen leqdic-a, i wakken sya yer sdat ad ilint tezrawin d ledicat n userwes gar tmeslayin akk n tantala taqbaylit ara yessiwden yer yiswi agejdan n usmagnu n tantala.

Adlismuy

Idlisen d yimagraden

-Aissou (O.) ; 2021 : *Contribution à l'étude de la Géographie linguistique des parlers Kabyles de la région de l'est de Béjaia-ville, Thèse de doctorat, sous la direction de K.Bouamara, Université de Tizi-Ouzou.*

- Aissou (O.) ; 2007 : *Etude comparée de deux parlers kabyles (Parler d'Aokas & parler d'Irjen), Mémoire de Magister, Université de Béjaia.*

- Bentolila (F.) ; 1981 : *Grammaire fonctionnelle d'un parler berbère, Ait Seghrouchen d'Oum Jeniba (Maroc), Société d'études linguistiques et anthropologiques de France Selaf.*

- Bouarourou (F.) ; 2014 : *La gémination en Tarifit, considération phonologique, étude acoustique et articulatoire, Thèse Doctorat Université de Strasbourg, 2014, Français.*

- Boudjellal (M.) ; 2015 : *Contribution à la géographie linguistique du berbère Chaouiïa Thèse de doctorat, sous la direction de K.Nait-Zerrad, Ecole doctorale N°265 langue, littératures et sociétés du monde Langue et Cultures du Nord de l'Afrique et Diasporas Centre de recherche de Berbère.*

- Boukous (A.) ; 1991 : *Unité profonde et diversité de surface de la phonologie de Tamazight, in Unité et diversité de Tamazight, tome I, colloque de Ghardi ,PP.15-33.*

- Chaker (S.) ; 1991 : *Manuel de linguistique Berbère I, Editions, Bouchène Alger.*

- Chaker (S.) ; 1995 : *Linguistique Berbère, Etude de syntaxe et de diachronie, Selaf n° 353, Edition Peeters Paris-louvain.*

- Chaker (S.) ; 2008 : *Labio-Vélarisation, Encyclopédie berbère [En ligne], PP.28-29 2008, document L01, mis en ligne le 01 juin 2013, consulté le 24 septembre 2020. URL : [http : //journals.Openedition.org/encyclopedieberbere/273](http://journals.Openedition.org/encyclopedieberbere/273);DOI :<https://doi.org/10.4000/encyclopedieberbere.273>.*

- Chaker (S.) ; 2015 : *Phonologie & Phonétique, Encyclopédie berbère, PP.33 Hal Id : hal-01780808, <https://amu.hal.science/hal-01780808>, Submitted on 27 Apr 2018.*

- Filippi (P-M.) ; 1995 : *Initiation à la linguistique et aux sciences du langage*, Editions Paris Ellipes-Marketing.
- Galand (L.) ; 2014 : Regards sur le berbère, Editions Achab.
- Genevois (H.) ; 1955 : *Ayt-Embarek notes d'enquête linguistique sur un village des Beni-Smail de Kerrata (constantine)*, FDB N 49, Fort National.
- Guerrab (S.) ; 2014 : *Analyse dialectométrique des parlers Berbères de Kabylie*, sous la direction de K.Nait-Zerrad, Ecole doctorale N°265 langue, littératures et sociétés du monde Langue et Cultures du Nord de l'Afrique et Diasporas Centre de recherche de Berbère.
- Idir (A.) ; 2009 : *Description morphosyntaxique d'un parler Kabyle, le parler d'Akfadou (région Béjaïa)*, Mémoire de Magister, Université de Béjaïa.
- Laced (M-O.) ; 2007 : *La phonologie générative du Kabyle l'emphase et son harmonie*, HCA, Alger.
- Madoui (KH.) ;1996 : *Etudes de géographie linguistique en petite-kabyle, Etude et document Berbères,N° 14, PP.107-118.*
- Mammeri (M.) ; 1976 : *Tajerrumt n Tmaziyt (Tantala Taqbaylit)*, Editions François Maspero, 1, place Paul-Painlevé, Paris V^e.
- Marco (R.) ; 2000 : *Linguistique pour Germanistes, une tentative de médiation entre la tradition Française et la tradition Allemande de l'étude de la langue Allemande*, Editions, Feuilletts de l'ENS Fontenay / Saint-Cloud.
- Nehali (D.) ; 2005 : Etude comparative de deux parler Berbères d'Algérie, ayt Embarek (Kabyle) et Ayt Fraḥ (Chaoui), Mémoire de Majister, Université de Bejaïa.
- Nait-Zerrad (K.) ; 1995 : *Grammaire de Berbère Contemporain, I-Morphologie*, ENAG, Alger.
- .-Renision (A.) ; 1932 : *Etude sur les dialectes Berbères des Beni Iznassen, du Rif et des Senhaja de Sraïr*, Grammaire, textes et lexique, Paris, Edition Ernest Leroux 28, Rue Bonaparte.
- Siouffi (G.) ; Van Raemdonck (D.) ; 1999 : *100 fiches pour comprendre la linguistique*, Editions,1, rue de Rome- 93561, Ronsy-Sous-Bois cedex.

- Taïfi (M.) ; 1994 : *Unité et diversité du berbère : Détermination des lieux linguistiques d'intercompréhension*, in *Etude et Documents Berbère*, N12.

Isegzawalen d yimawalen

- Berkaï (A.) ; 2007 : *Lexique de la linguistique Français-Anglais-berbères, précédé d'un essai de typologie des procédés néologiques*, Paris, Editions L'Harmattan (deuxième édition Achab, 1, boulevard Haddadou Mohand-Arezki 1500 Tizi-Ouzou 2009).

- Dubois (J.) ; 2002 : *Dictionnaire de la linguistique et des sciences de langage*, Larousse, Paris.

-Dallet (J-M.) ;1982 : *Dictionnaire Kabyle-Français, parler des At Mangellat*,Editions Selaif, Société d'études linguistiques et anthropologiques de France 5, rue de Marseille,Paris-10e.

.- Pierre Robert (J.) ; 2008 : *Dictionnaire pratique de didactique du FLE, 2ème édition revue et augmentée prise en compte détaillée du cadre européen commun de référence pour les langues*.

Timsirin

- Berkaï (A.) ; 2021-2022 : *Timsirin d yiluyma n tanga acali amsislan d usnimeslan n Tmaziyt (Master 1 LVA)*,E-learning Université de Béjaia, <https://elearning.univ-bejaia.dz>.

Tijentaḍ n umawal

Irem	Tasuqilt s tefransist	Adlismuy
Alyac	Morphème	Ber A. sb.121
Anermis	Contact	Ber A. sb.
Anfud	Fort	Ber A. sb.95
Asenfel	Commutation	Ber A. sb.72
Attwel	Trait	Ber A. sb.161
Awuran	Fonctionnelle	Ber A. sb.94
Azdagsusru	Coarticulation	Ber A. sb.72
Ideg	Position	Ber A. sb.138
Imazlayen	Obliques	Ber A. sb.128
Imeslic	Phonème	Ber A. sb.135
Schwa (tiyri tilemt)	Chva	Ber A. sb.52
Tayunizlit	Prosodème	Ber A. sb.142
Tagsusrant	Articulation	Ber A. sb.63
Tazrirt	Chaine	Ber A. sb.70
Tanezzarirt	Influence	Apl.Tasuqilt
Taruradt	Rapide	Apl.Tasuqilt
Tarurkidt	Instable	Ber A. sb.

Tasezmelt	Notation	Ber A. sb.127
Tarkernayt	Non-arrondie	Ber A. sb.125
Tasnimeslict	Phonématique	Ber A. sb.135
Tameskalt	Variante	Apl.Tasuqilt
Tayuga taddayt	Paire minimale	Apl.Tasuqilt
Tanmegla	Distinctives	Ber A. sb.
Tizegnurgilin	Semi-consonne	Ber A. sb.163
Tisettaf	Crochets	Ber A. sb.78
Tumant	Phénomène	Apl.Tasuqilt
Tusnayanibt	Stylistique	Ber A. sb.156

Ammud

Tira n wammud :**1)- Tameslayt n Ayt Smaeɛl****a)- Tasastant tagejdant****-Asekles amezwaru**

-Isem n umsalɣu: A.R. 60 n yiseggasen deg leɛmer-is.

- Isem n taddart : Taregragt.

[Sbaḥ lxir fəll-ak siy-d itt-hdərṭid kra f tɛmɛišt n bəkrɣiən d tin n tura] ?

[Bon tura nəkni-t bəkrɣiən mi aenituy d iməzyanən di d-nəkkər sbəḥ, déjà taməzwartən di inruḥ i d-nag^wəm aman s wacu di nəssirəd, mi di nəssirəd di nəssujəd iman-nnəy inruḥ i ləqra di nəqra alma daɣəlagən d tɛnac, tura llan wiḍak i ibəədən səg lkulij di ččən g lakuntin nttət g təbšiyən g lqae ulaš ttwabəl[...].Widak i sean šwiya ilḥəq iman-is ssayən-as-d imawlan-is tabərnust wwaman, tɛdəllalin ituy ulaš, irgəzən d imyərən d ibərnas i ttlusən, ma bəzḡən ttəiman ankən zzaṭ n lkanun bač iḥmun ulaš axlaf, ibərḍan d treḡwa wwaman d wiḡ dɛma ntədda gg^wawan itarṛen-nnəy dɛma bəzḡən, tumnayt ulaš tumnayt, ibərḍan i ttawin i lkuli d ibərḍan itumubilən msəxtən, mala d lḡil n tura d ittəs alma daḡəlaḡen irwa naddam [...], mala d bəkrɣiən nəkni-t ittuy di ihlək umaṭun d as-xəmmən leḥcawəč ma nəjhən-t nəjhən-t mawlac anka nəzdəy llan les péres blanc da tawin i dihin d as-d-xəmmən mala par example d amaṭun d as-isəəddiw tɛbib d as-d-iff ddwa s yur-sən di-diweilli mala iyli ləbḍ ijṛəḥ nekni-t bəkrɣiən ittuy xəddmən trayla niy d ləḥšawəš i ixəddmən i lḡərḥ, ma iggama ihbəḥs mi di izṛən amaṭun us-zmirən dihin tteyyiēen-at i sbitar luxən ubliji imawlan umṭun isiggən i idəkrun niy ma sean həd g zər-nsən isəa tumubil d-at-yawi, mala ttura win i iəttəb uqerṛuy-is awi-d axi təlla la boîte à pharmacie gg^wexxam fiḍ ddwa məlmi i shuss iman-is i fabli di itədda itəlleq yur tɛbib təqqəl lumma mərta t-tədda s ddwa, ma d bəkrɣiən qalil ittuy akanin wiḡ akanin gg^wint i sbitar[...].bəkrɣiən ittuy lxedma-ti ulaš, lyaši mərta tšion səg^wakal-nsən, par example da-t-affet itezza dexx^wan, lubya d baṭata, tiskərt, taxerrubt, azəmmur, tšina, ibəxsisən, səg wihi ittuo tteišən bəkrɣiən lyaši ma tufit wiḡ d axəddam d at-affət itusəmma iruh i Fransa win iqimmən dahatak iqqim ixdəm tafəllaḥt lxalaṭ iwelhal taḡaraw tifunasin d lmal n arqaq, ifrax d, aserbu warraš, daxṭanya bəkrɣiən mačči am tura arḡaz, arḡaz ul izmir ula as-irr un jeune niy aqšiš awal, ma irra-s awal assən di isəns g dir hala la syur wihin irra awal la syur imawlan-is, bəkrɣiən ləqdər[...].mala ttura arḡaz ixəddəm taməttuṭ t-xəddəm, ddeya-nsən taḡḡan-int g les

crèches, t̄ameišt n b̄əkri axir n ttin n tura par ce que tura kra ul isea lbenna kra ul isea lqanaea, tura di iwfet lalat ig- xaddm̄en kt̄er n yerḡaz̄en par ce que lalat i gellan kt̄er n irḡaz̄en da g lzzaȳer, la société t-tadda s urḡaz̄ tm̄əttut, b̄ekriȳen ma aēen ittuy d imezyan̄en nett̄yima g tišt n t̄axxamt din iḡella lkanun imȳar̄en h̄ek̄kun-as̄en-d i warraš, ma d lalat ta d att-aff̄et t̄ətt̄nawal, ta d att-aff̄et t̄ətt̄ll̄em tađut, ta t̄əss̄erbaw, taȳət t̄əss̄endaw iyi, mala ttura x̄əmm takukut x̄əmsa n d̄əqqaȳəq t̄əgg^Wa lmaqla mkul h̄əd g t̄əšwik̄t-is s upur̄tabl-is t̄ərb̄əh, lbaqi l'ffaire n žwaž b̄ekriȳen ittuy di iwelli i w̄əxxam da as-inin akan n̄əxt̄əb-ak-d taq̄šišt n flantiya d isus̄əm us-iqqar la ih la non, kifkif taq̄šišt ank̄en d imawlan ig-tt̄ext̄ar̄en i dd̄erya-n̄sen, mi d ixemmen l̄əers d iwff̄et ̄ert̄en-d m̄erra taddart aȳen illan d zyađa niy d t̄t̄iean m̄erra dihin s ub̄əztuh s uḡaemir, mi dima ttaḡgan wiḡ g^Wəxxam itteussu lmal, nuṭni aṭha t-s̄əkk^Wir̄en lb̄əb s uz̄əkr̄un, mala ttura d at-aff̄et di ix̄d̄əm l̄əers di d-ier̄əṭ ab̄ər̄rani am̄eaš̄er-is u d-uear̄ṭ̄əṭ ula, aȳətm̄əṭən mačči d afus, ulaš taḡmat, tura kull̄əš d lmada win isean iswa win ul isea wla ul iswa wla, b̄ekriȳen t̄əlla lbenna t̄əlla lqanaea illa leqd̄er i di iḡer R̄əbbi xušš̄ən di int-aff̄et ha t̄ətt̄ən alma r̄wan, llan aṭha t̄l̄uss̄ən swaswa, melmi i d-ir̄əḡ segwxxam d at-iȳ us̄əmmiṭ mi lmahl̄ən aȳen t-č̄cit ib̄nin, ma t̄əqqim-t g t̄əz̄maṭ di itt-s̄ənt ad iḡer R̄əbbi d l̄haja tin imi n̄əqqar tura l'école de la rue [...], mala ttura kull̄əš illa mi lb̄əna ulaš].

-Asekles wis sin

-Isem n temsaljut : Y CH. 58 n yiseggasen deg l̄əemer-is.

- Isem n taddart : Ayt Eisiwt

Tira tamsislant

[t̄z̄əmm̄r̄ət aēen-tt-h̄ədr̄ət kra f t̄əmeišt n b̄ekriȳen ttin tura] ?

[d amdhed̄rey aȳelli, t̄əmeišt n b̄ekriȳen ttin tura mačči kif kif maṭi, ituy ulaš révéille ḡašma t̄ətt̄h̄əss̄ət uwfrux, m̄elmi as-t̄əl̄it n̄əkni d̄win ay d saea-n̄n̄əy ay d réveille-n̄n̄əy d itt-kr̄ət di šael̄ət laefiṭ di itt-s̄əhm̄ut aman g lkanun [...].N̄əkni b̄ekriȳen ulaš tala gg^Wəxam ḡšama t̄əruh̄ət i b̄ər̄ra iwit tašm̄ux̄t niy d taq̄er̄eunt ad un t̄ətt̄č̄ar̄ət d aman nux̄ən mi di itulit itt-x̄əmm̄ət l̄əft̄ur soit d aṭəmm̄in, t̄əalm̄ət aš̄u d aṭəmm̄in, as-tt-x̄əmm̄ət aren, l̄əml̄əḡ, zziṭ, ma t̄əseit ddhan n tfunast as-tt-x̄əmm̄ət drur, ma wlaš d as-tt-x̄əmm̄ət zziṭ n t̄z̄əmm̄ur̄t nux̄ən-t mi di n̄əkk̄əs win isean lmal ib̄ya iṭwi, niy win ib̄yan inq̄əš t̄ib̄h̄ir̄t izzu, niy ma t̄əbȳit itt-awit ik̄əšš̄uṭ̄ən ul t̄əseit ula [...].Ittuy arḡaz̄ di idiēəbbi ik̄əšš̄uṭ̄ən, t̄am̄ətt̄ut kif kif r̄r̄nu di šaši-tt ma t̄əseit aṭufan d am̄əz̄zyan ul t̄əz̄mir̄ət a tt-ḡətt gg^Wəxxam ubliji att-awi-tt did̄əm t̄əqqar-as nana-s awȳat did̄əm, t̄əsea laṭ̄əb̄ xilla t̄m̄ətt̄ut b̄ekriȳen mačči am tura, nux̄ən t̄əəš̄wiṭ mi di itt-ēšš̄in, b̄ekriȳen

at̄ha nc̄eεeal lapwal d̄ lkanun ik̄eššut̄en di qqim̄en g tkursiyin n lluh tam̄yart̄ di itt-h̄ekku, am̄yart̄ di id-ih̄ekku t̄imeayin di id-h̄edd̄r̄en f b̄ek̄riȳen, b̄ek̄ri ittuy l̄eqra maš̄si am tura di iw̄f̄et haša wiz niy sin i iq̄er̄ran, nut̄ni ittuy l̄eqr-ns̄en d̄ lxeda b̄er̄ra haša š̄šȳel, aq̄š̄i d̄ it̄wi d̄ id yawi ik̄ešš̄t̄en, taq̄š̄išt̄ d̄ izet̄ iz̄et̄wan n̄etta-t̄ d̄ imma-s, b̄ek̄riȳen ittuy ulaš t̄ibat am tura ittuy win ih̄elk̄en d̄ as-d-x̄omm̄en z̄et̄er̄ niy di iruh̄en i lȳaba d̄ as-d kks̄en aq̄eb̄biṭ n̄ tid̄akt̄ d̄ as-d s̄egg^wen att-yasu niy d̄ as-x̄omm̄en i išt̄ban-is niy d̄ att l̄ett̄f̄en s̄ z̄ziṭ d̄ waha ay d̄ t̄ib̄ib-n̄n̄ey b̄ek̄riȳen. B̄ek̄riȳen ittuy tam̄et̄tuṭ ul t̄esea wla maṭi le droit iruh̄ as-tani ix̄omm̄ey niy iq̄riȳ ulaš ittuy maš̄si haça ar̄ḡaz i deb̄bir̄en, tam̄yart̄ d̄eb̄bir̄ alus am̄yart̄ [...]. Ittuy win iruh̄en i Fransa u n̄eall̄em ma ilh̄eq u nezm̄ir as-naȳer̄ ilaq as-nek̄t̄eb̄ tab̄rat̄.

Tura id-n̄eqq̄al i t̄emeišt̄ n tura, llan ipur̄tabl̄en, l'internet, leqra q̄er̄ran merra am teq̄š̄išt̄ am uq̄š̄i tura kif kif in merra, h̄ed u t̄ettawf̄et itt-γima gg^wex̄xam, γas ul q̄rant ula mi di iw̄f̄et ttix̄eddamin m̄er̄ra h̄ed d̄ akwafur, h̄ed taħanut, lmuhim d̄ ix̄eddamin m̄er̄ra, s̄ean l̄huquq amm̄er̄ḡaz am tmet̄tuṭ, t̄ib̄ibat̄ llan, ifir̄emliȳen llan, γas njaeluha itt-kr̄et̄ īet̄b̄im uq̄er̄ruy-im di iruh̄et̄ itt-s̄eaddit itt-ks̄et̄ š̄akk̄ s̄eg ulim. Tura kra win is̄ean tam̄et̄tuṭ t̄eqra niy ul t̄eqra wla ttix̄eddamin lmuhim t̄esea le mitīe, niy dipl̄ome, ma d̄ jwaj n tura ma innayam-d̄ mmim aķan x̄et̄b̄ey taq̄š̄išt̄ ul t̄ezmir-t̄ as-t-anit : ani, iwašu, ma tax̄eddamt̄ t̄ež̄b̄im niy umt̄aeib̄. Tura kull̄eš̄ ib̄ed̄del wi ib̄yan iqra d̄ iqra, l'internet illa, pur̄table illa kull wa id̄eb̄bir̄ aq̄er̄ry-is its̄emma tura ça va par rapport i b̄ek̄ri. Am-daniȳ aȳelli t̄imeišt̄ n tura kull̄eš̄ ib̄ed̄del š̄šan lȳaši m̄er̄ra, r̄wan m̄er̄ra, q̄ran m̄er̄ra, llant leħwaȳež̄ laelint̄ llant hwahint̄ tura win iruh̄en i l̄bed̄an nz̄omm̄er̄ in̄eh̄d̄er̄ did̄-s̄ aṭ-naz̄er̄, mi llant l̄eh̄waȳež̄ tid̄ak̄ n b̄ek̄ri axir̄.

-Asekles wis krad

-Isem n temsalyut : KH I. 66 n yiseggasen deg leemer-is.

- Isem n taddart : Aydir

[Azul f̄ellam t-z̄emr̄et itt-h̄d̄ertid̄ f̄ t̄emeišt̄ n b̄ek̄ri ttin n tura] ?

[Azul f̄ellam ula d̄ š̄em id n̄eb̄du slaṭ f̄ Nn̄bi š̄ella elih w s̄ell̄em, id n̄eb̄du s̄ temeišt̄ n b̄ek̄ri, b̄ek̄ri t̄ella n̄niya, x̄eddm̄en-t̄ lxalat̄ x̄eddm̄en ir̄ḡaz̄en, di id-n̄ekk̄er̄ sb̄eh̄ b̄ek̄ri di in̄eš̄eal laefit̄, di id-ns̄eh̄mu aman di ins̄eh̄mu di in̄ez̄zal di id-n̄ess̄eg lqahwa, di inruh̄ di nağ̄er̄ laelf i lmal d̄ as-n̄effin aman, d̄ as-n̄effin aḡ^wer̄š̄al nes̄ea d̄in b̄er̄ra š̄mini immug d̄ amxuj id-n̄ess̄eg ayrom d̄eg-s, d̄ ašu di in̄ex̄d̄em di id-n̄ess̄eg aȳen illan d̄ l̄eft̄ niy d̄ bat̄ata d̄ aȳen ittuy illan b̄ek̄ri d̄ ad-un-ss̄eg gg^waman d̄ as-n̄ex̄d̄em z̄ziṭ u z̄omm̄ur d̄win ay d̄ l̄eft̄ur, nux̄en d̄ inroh̄ i b̄er̄ra id nawi ik̄ešš̄ut̄en ma fukk̄en di id-nezd̄em, ma ifuk laelf di inroh̄ id nawi i lmal di id nuli di in f̄ter̄ di

inæxdəm tađođ alma d leasəđ di inrođ inæxdəm lmaešya d inaġər ibawən iqqorən di naġər tiškərt, ləbšəl tassəmt itt-rihən, di d-nəftəl səksu niy d bərkukəs, d abisar ibawən yğarən-asen abisar di d-næxdəm lmaešya di inəsrəs tayint di inəqfəl səksu di inrođ d inaġər ləəlf lmal, di inaewəd as-naġər aman di insəkk^wər lbiban d inəqqim i nətteəšši di intmwanas [...] ul sean latili i išəybən zġəs, ul sean tilifun, ul sean l'internet, ttiyman gg^wəxxam ttəwanasən diđ lwaldin-nsən ttrəbbinin traġən-d d irġazən llah ibarək, luxən d inəmwanəs taəəšwit nuxən d inəttəs, arraš di d-kkrən sbəh di irohən i ləqra, irġazən di irohən ineq^wšən di izərəən zrriəa di d- zədmən ikəššutən, lخالاٹ di d-əbbin-t, nuxən di inæxdəm tibhirt di d-nəkkə zġəs itentəmən, tiškərt, ləbšəl, di inəəlləqin di iqqarən di inhərresin d wiđak inxəddəm g ššətwə, di inrođ yur lmal d as-nəffin ama, miqal iffak šyəl mərri d ayən di d-nuli i wəxxam, di inæxdəm tađuđ di d-nəttə tiqšišin n timəzyanin d asen-sətəəlləmin amək təttmaga tađuđ, amək ittmaga uzəttə, šyəl uxxam win n təbhirt, d waha i d-šyəl n bəkri, ul qərran-t ul ttrəhən-t i lkuliž, ttiyəmmatn gg^wəxxam s təəlimənt i ddərya-nsənt, lwašul s təəllimən i warraš, baš aṭha qərran mərri, xəddmən tafəllaht. Win ibyan izwəž bəkri mašši d nətta i di d-ixtar, d imawlan-is i d-as izwəž [...] Tura di d-nəqqəl i təmeiš n tura, aṭha ssəxdəmən iqərroyən-nsən, aṭha t-ššawarən lwaldin-nsən, tura xəddmən s latili, xəddmən s l'internet, tilifun, tt-xəmmimən irohən i lxaərəž, d win ay ttameiš n tura, žwəž mašši kifkif, taqšiš ma təbya izwəž diđ uqšiš d imsifham diđes, ḥašma msifhamən, après aqšiš d-as-yini a yəmma aḳan uffiy taqšiš, di irohən us qqarən ula xaṭi [...] Ma ttura, tibəztuḥa qərrant ttrəhənt i lkuliž, ma ttiġəəmura ttrəhən-t i maḥw-lumiya, tisliyin n tura mašši am bəkri tidak n tura tt-eišənt, di itəddu i wəxxam imawlan-is utt-ḥəssbən ttabərranit, d at-ḥəssbən am ddərya-nsən, nəttaṭ kif kif di inəttəqəđər, ma təbya irəġ isəwwəq i ttasəy ašu təbya d irəġ, ma təbya iroh ixdəm, tamyar-t-is d as-ttərbu ddərya-s, d as-təxdəm lmaḳla nəttaṭ d ixdəm d ittuli d ittawi idrimən d isərfən lwaḥi, tra ulaš ləḥq^wər am bəkri, bəsh tura mərri s tilifunəṭ am umyak am ubəztuḥ ḥəd ul itt-nəžmae d wayəṭ, ulaš timwinsa nakn am bəkri, tura ḥaša win i ihəddrən diđ tilifun-is, win di laeit am d-ini uh, ttiyman uḥəd-sən tətən uḥəd-sən, am tqəṭeitla aməksa. Unaelim ma ḥaža-ya ma təsləḥ niy t-toṛṛ, bəkri ittuy xəddmən, kərrzən s tġursa d ibawən, tura bərkən, tafəllaht-a təttmagga s tmašinin, ḥaša win ixəmmən kra n drur i ləemr-is s ukruši inqəš drur zzriəa, tura kulləš s tmašinin lxiṛ illa lmaḳla təlla bəssəḥ u tətəmidən ula i Rebbi, tteiššən tətən tti-yirən, ul elimən, ašu d lmaəna n win i luzən, win irwan d ičč, d itəyyər. Ləeyud n bəkri mi di d-yawəṭ Nnayər nəkni nəqqar-as asəgg^was aždidi, xəddmən zzərd di d-žəməən idrimən di d-assyən iəərrumən di marḳa yiž n taddarṭ d aġəəmir ašḥal n lyaši igəllan, animmən i di d-awin aəərrum niy sin niy tlaṭa, d ad unawin di inezlun merra d inəḥton d tuna, nuxən di d-žžən kra n uksum di d-assyən ligim di d-xəmmən isilanən n səksu di inawin i lžamae, mkul axxam igg^win amur-

is n zzərd̄ d̄i iwi did̄-s̄ t̄iməhləbt̄ n səksu, t̄əlla l̄baraqa, mašši am tura leḥwayəž n zzyada l gato-yən d̄ lməqrotən. Tura i d-nəqqəl i šəḥḥa n bəkr̄i ttin n tura, bəkr̄i ittuy ulaš t̄t̄bib̄ win ihəlkən d̄i ddmən zziṭ uzəmur d̄ as-ləttfən aṭar-is, niy tayət-is, niy lkərš-is, d̄ as-d-xəmmən isu zəetər, niy tidəkt̄, ma iwtayət̄ llqu d̄ as-d-kksən t̄atiwin n iždar, niy tiši n t̄tkura t̄taḥšišt̄ attan g lyaba, mərruyt̄, niy mala iṛrəz d̄ as-xəmmən amaḡraman, mala ttura t̄t̄əlqən direct yur t̄t̄bib̄[...]. Am diniy ššəḥ t̄ameiš̄t̄ n bəkr̄i t̄ət̄əb̄, b̄šəḥ laelit zḡəs ḥaša ššəḥ ulaš ləxdəe, zḡəs ləqdər, ma tin n tura šwiya, d̄ayən i d-nenna səg šbəḥ, Nšalləḥ d̄i səggmənt lumur̄ d̄i d-qq̄lənt am bəkr̄i niy xir̄.

b)-Tasastant tummidt

tamart	aķišaw
tiđi	amurəž
agərmās	tabanta
ləmlak	agusim
iššər	aqəšwal
ažliđ	Amxuž
afərmās	ləmwās
tiyirdemt	cuktəy
tufwaṭin	tišwərt
tazzart	Izi
azaṛ	tuga
əqqlu	uzzal
ašfae	ššər
ləḥkul	igrəs
Zaf	kru
ərs	žih
ddər	iləf
ləxmis	əttəl
tiyersi	xzən
ətḫəe	Ers
əğğət	ərḫəm
tiyərsi	ərr

2)- Tameslayt n Udekkar

a)-Tasastant tagejdant

-Asekles amezwaru

-Isem n temsalyut : Z F. 87 n yiseggasen deg leemer-is.

- Isem n taddart : Elitum.

Tira tamsislant

[Azul fell-am hedriyi-d ff meiš n zik d wamek i yemxal^faf ff meiš n tura] ?

[zik-nni amək i nət̄teiš, afəllah ad irfəd tagəsrart aṭṭigər g tbertont-is a dəffir, aqšiš ad irfəd taəəkk^wazt ad iroh ad yəks afəllah ad iroh ad ikrəz, l^fxal^faṭ ad dəfrənt, qqələənt, xəddmənt, ṭṭaran-d l^fəzaq nəeya ad ikrəz ufəllah annəkrəz yiwən yigər addənčar d iqəntarən llhəmməz igi nət̄teiš, uyṭəwqiə ara l^fməna g meiš n ssuq, iqəntarən lləəṭṭ, irdən, ifəllahən kərrzən nəəṭṭabən ṭṭrusən tarkasin rnu kərrzən s tarkasin, l^fxal^faṭ ṭṭəawanənt ifəllahən, xəddmənt ayən zəmmrənt, ad əəddin ad sərwaṭən eyan ssrəwṭən g sšif g rəmṭan iqəmmušən-nsən kksən-d d iyədl^fan yərna zummən yərna sərwaṭən takka, šhab lləmxazən eyan ṭṭalayen wa addiruhən ad yağğəw ur ufin ara wa yağğəwən xaṭar xəddmənt tammurt-nsən, igənni yəṭṭak-d rṭəzq d iməryan, d iniyman, ṭṭazart d zziṭ d azəmmur unqəṭəara lq^wəd, ifəllahən eyan ad qimən ad xəddmənt tuzzar, s tuzzar i sizdiğən mačči ṭṭamašint i sean [...], ṭṭšəwwiqən fəll-asən yənnayās : yərza i gəržufəllah yvədd ar tazart yəeya, yəṭṭražu addhuzzən l^fəryah ad ifru l^fheb yəf takka, anida yəṭəa məqvul kul ṭiyilt az-d-ini əmda [...], zik xəddmənt tivantiwin, bb^wacu-tvantiwin, iqəl^fwašən addəkkəsən ag^wl^fim-nni uqəl^fwaš atxəddmənt šy^wəl^f ttqəndort d ašəvhan at xəddmənt ṭṭavanta, dya as-inin awi ddan d ifəllahən sšvah imara vəddun ṭṭirni, iməg^wran g fassən-nsən s tvanta yšərwən ṭidi a lğənnəṭ tvan-asən tazaliṭ-nsən d nni. Umbəəṭ ifəllahən ad rohən ad xəddmənt tafəllaṭ, l^fxal^faṭ gg^wəxx^wam ad zṭənt, addag^wmənt, ad əəddint ad səbb^wənt af yəşyarən ayrom, addəsənt təşuyṭ alkanun ggəşyarən ad əəddint ad fəṭlənt səksu addəsənt məna d azidan, səbb^wayənt f yəşyarən ayrom-nni d azidan uyəṭtriḥ ara d l^fgaz am tura, tura kulši d l^fgaz, zik aṭṭəşy^wel^f ṭməṭṭot f l^fkanun ttməs, aṭṭəşy^wəl^f təsəksuṭ n səksu aṭṭgər irəbbi ggəşyarən təşuyṭ bb^waḳal^f, təsəksuṭ bb^waḳal^f, ay^wənğa bb^wəşyar akkagi i əašən zik[...], irgazən zik ṭṭawin-d ižga f yəḥwayən-nsən gg^wəṭrar, isi ṭṭqərmidən ixxamən, ad sərsən ažgu at xəddmənt i wəxxam akkən d aməel^fumi, xəddmənt ṭl^faṭa yəžga, yiwən gənsaf wayəṭ gərrif wayəṭ gərrif anəqrəmdən anəzday amzuniyay nšəḥḥa nəzda ihuyak g ṭrək^wnin ar wašu i ṭənt-

nəzda ar lamba lgaz, anəmmər lamba as-nəxdəm tiftilt aṭṭidnəsrəs dāgi nkənti anəkšəm anzəd tihuyak , tura aql'ay nəšəalay trisiti nəddəryel', aṭan akkagi igella l'ḥal' zik i win udnəšfara.

L'əwayəd zik-nni l'əwašar ṭṭeuzzun-tən, məddən ṭṭəəllən-asən imənsawən ma yḥədrəd l'əid aməq^wran winn-a yakan yvan, Sidi Brahīm l'xal'il' iddišufəən l'uma yəbb^win mmi-s aṭ yəzl'u gg^wədrar əəraffa mi i ggəqəəd ad izl'u mmi-s Rəbbi išeyyē-az-d ikərri d ukḥil' yənnə-yas vru immi-k aṭan ikərri [...], ma yḥədrəd l'əid aməzyan d l'əwacər ṭṭawdən tag^wmaṭṭ-nən ṭṭzoron aṭ l'axart yemmuten gg^was lleid, wama taeəšort, taeacort yikan ṭṭamqasəst wəqvəl' aṭṭevdu taeəšort nuṭni ad wəxrən uxəddmən ara. Ma yəlla ggənnayər zik ad zlun iyuzad, zik l'xal'aṭ xəddmənt i yuzad, anəəddi aṭəxxamt tṭyuzad addəndəm d ayazid nəy d sin atəneəl d imensi usəgg^was [...].

Ṭiməy^wriwin n zik, imara yil'i ad qqnən l'ḥənni i yəsl'i ass-ni ara vdun akkən ad əəllən uftiyən, ad əəllən ibawən nəy l'ḥəmməz, ad ččəren tīvəqsiyin n səksu d wuftiyen, addžəməən l'xal'aṭ ad ččənt ad yənnint ad šəkkərənt ad xədmənt uggan i yəsl'i addawdənt, ad ččənt ad yənnint ad sl'wəlwənt ad əəddint ad əərəkənt ugan i yəsl'i, as-inint : uggan yrəgg^win ad əərəkən s waman n bir zəməzəm ṭṭamey^wra n g^wma izzəm [...], umbəəd imara xədmənt l'xal'aṭ ad ččənt ad awint akk idəvsiyən-nənt əsənt-arrən uftiyən aləša ad ruḥənt imir ad ḥədrənt i tuqqna llḥənni i yəsl'i addəzzin akk^wit l'yaši, irgəzən arraš il'məzyən, l'xal'aṭ ad qimənt g tək^wnin, ad yənnint ad šəwqənt ad šəllint ff Nvi [...] akk-a i ṭṭiməy^wriwin n zik tura uxəddmən ara akk-a.

Tal'al'it bb^wegrud zik, mara yil'i ill'ul'-d wəqšiš ad šnun fəll-as, as-inin fərhəwt a yižga tərnum zik d ixamən ggəžga i gəllan mačči akk-a d (la dalle), fərhəwt a yižga tərnum aqziž nnig l'kanun wal'ik l'ḥəmd a Rəbbi turwit tšədda m l'əeyun , fərhəwt ayižga mərṛa aqšiš yərna yl'ul' g l'ḥəra wal'ik l'ḥəmd a Rəbbi turwit tšədda myira[...]. Zik-nni imara sətṭl'ən i llofan yl'ul'-d akk-a segg^was - a udizzara fəll-as lwəqt usəṭṭsəṭṭilən ara, mara d-izzi l'wəqt wis əamayən ad əəddin as-ṭṭlən ad əəddin ad əəllən imənsi add ləein i məddən ad ččən ima as -ṭṭsəṭṭilən akkən aṭidəṭṭšəkkirən [...], haṭṭan ššəneə n zik, tura aṭan kkaṭən adəvdudv-agi, tura l'awuda l'xal'aṭ šəṭṭḥənt s (l'muziga użiku) nəkki ussinyara uwl'ama add iniy isəm-is, zik-nni ṭṭyənnin yərgəzən, ṭṭyənnint l'xal'aṭ, tura šəṭṭḥən s (muziga) [...].

Zik-nni ima rayən l'əwziəa aṭ taddart ad xədmən l'əwziəa d imənsi yəddukl'ən is-qqərən, taddart akk^w təcəə, xəddmən tixxamin ṭṭawin imənsawən taddart akk^w yiwən imənsi ara ččən, ima ara zl'un azəggar-nni ifəlləḥən ad ruḥən as-inin ḥədrəm xədməm-ay-id l'əḥqənnay at nrəs d arkasən, l'awuda xəddmən l'qanun uḍar, ad ṭṭfən ag^wlim-nni bb^wəzgar aṭ qissən, aṭ gəzmən

iyfəllahən ad ruhen attərsən d winn-a i d şəbbađ-nsən zik, ad ttfən annidawin ad əddin asənəəllən iyəwđan assərnun isəttidən d axəl^f anəttirusun d arkasən, kərzən yəssən,zəddmən, lləvsa llxal^fat akk-a kan, zik-nni asmi itxoş lləvsa ttrusənt isəttidən llant tidađ izəttən tihuyak ttrəqqaqin ttxidən-tent ttiellavin, ttrusəntənt akkən ttiuhuyak l^feal^fit, tihuyak ttadut, hatan wamək i gəlla zik, wagi zik, zik, zik, nəkki şfiy aşəmma, aşəmma, şfiy-d i l^fgirra llalman ttiqşişin akk^w nətturar dya yruhədd l^feəskar nəkk^wni unəelim ara d ašu-t dya nəttazal s ig^wərdan nəttalay-in akk-a d ašun ziy d l^feəskər llgirra Lalman ,ədda fkan-ay-id l^fəhl^fawađ cy^wel^f tziṭonin-agi isi yarən akk-a ta ttazegzawt ta ttaxuxit ta ttašəvhant, iiii dya nəwhəm [...], ədda inəbbhəd l^fmir nnan-as hədər adəttbəyyinəm tafat gg^wexxam, ma walan-d tafat Lalman ađan il^fəhhu ad iwwəđ as-iqqar d l^feəskar i gəllan din, yəmma d acu ara təxdəm d (rridu) ttašəkkart ,tişkarin-nni uqəntar ami tufat ukan, şfiy-az-d akk-a amin yettargun[...]. Ađan wamek i nəseədda zik-nnəy.

- Asekles wis sin

-Isem n temsaljut : M Z.75 n yiseggasen deg leemer-is

-Isem n taddart : Henged.

-Tira tamsisiant

[Azul fell-am hədriyi-d ff meiş n zik d wamek i yemxal^faf ff meiş n tura] ?

D ašu ttəmeişt i nəttəiši nəkk^wni a yəlli zik , nəttəiš d axəy ttkufit, kksit^f-id d xəy tkufit, yərnə arama ssusit, azzərəən ymahəl nnyər azəmmur, tafəllaht addəkrəd şşvah zzik attruhəd addag^wməd, tuddna n şšix addəkrəd atşəeyəd timməs ad səbb^wd tafəngəlt-nni lqahwa mebya ayəfki nəseə tayat arnu tayat-nni imy^warən ssikiyən-tt d asikey ad ččən yəs ayrom ad ččən yəs tirəmt, ttavərəkant i tt-nsətt, ssəw tafəngəlt llqahwa tavərəkant afurrim llməxyod nəy afurrim ggirdən ax^wviz agi zik yəttawi-t-id yiwən dāgi yur-nəy d azuran ma utəxdimedə ara nnuva utekkirđara utt-id-ttawit ara, g yəmmam i tid-itəawi f zayla i tid-itəəbbi i tşəkkarın akkən-nni yərna utənyunfara nəčča-t ad yişid ukan, mi ddəq^wyeđ əmmər zzerriəa iw fəllah-nni, əmr-as ar tşollit zərriəa, əmmər-as yədəs ar tşollit-nnidən, ssuffəy-d zayla d axəy udaynin brədə-as nətta add iəbbi zərriəa-nni ad ivru iw zəggar nəy ma ttayuga kəmmi əddi həlləs, mi thəlsəd ssuffəy-it ar verra arnu yəy^wvər tteq^wvətt ubabbi ad ittiqittir ff isəttidən-im amar məqq^war llant tq^wəndyar ara nvəddəy, asənt-nəxdəm akuka mərriə s waman i ymək^wwan-nni, rrfəd aməxtaf trəhəd ar uzəmmur tərnod əsway attyəq^wdəd ama ttaməddit mi ddəbdəd yəgğwahi n sətta n yxamsa nəy n rravea w nəfş, addawdəd awit ar yəməansra , mi ttbb^wit ar

yømeansra azyəd awi yiwət ttaşşuyt yiwet ttaşksuŧt snaŧ ttqəsyin nəkk^wni zik ayli unsəŧtara akkagi kul wa i t qəssult-is wahdəs, zik ifəllaħən asnidseqqid ar ymətrəd wəħdəssən, yxayat addənsəqqi yfətya aruqəssuy wahdəntay, anəçç anxərxəd, ma ssag^wrən ifəllaħən-nni nəy nsag^wər yfətya-nni aŧteq^wey akkagi tiddi-s ar tqəssult-ni [...]. Annəq^wəy arma d aman-nni aman-nni yikan nugməd ayəddid arnu gg^win ttəzruŧ ara tid-awid, nnefş ssmir-it ar tsəbbalt nnəf-s ad iəlləq, ayəddid akkən d aləluə udənttawdara ama nəxdəm akk-a i tidi, yərna yqalla ttririt anəstaŧt haŧŧan i təq^wvatt^w-nni aŧtəŧtəyəz gg^wəerur-im, qq^wəy arma d adaynin-nni həlles d yen_ikit leywvar ama d azeggar, tayuga tayadt,[...]. Annali ad nelyəd azemmurr mi d iççor weswal-nni ttameddit w aad yawi aswal wa adyawi ggwemmus, zik uyaş ula d leħwayeğ

iga ra d-awid, wa t-id-ibbab gg^wəerur-is aŧ nawi ayəmeansra, ad nəqqəy d ayən arma d axxam-nni annəddi annəcy^wey , timyarin eaŧ lləayi nəŧta-t aŧteqqim addəftəl, kəmmi addqəđšəd akk^w f ttaşşuyt-nni ašu ara s-təgrəd, as-təgrəd ayəlli i əəqqayən lləət, addəkssəd tifyəfyin gg səəyaq gg dəkk^wan ççurən-t d ddəxx^wan, yəvsəy aŧid-kksət gg səəyaq an-təssirdəd an təgrəd, ma təlla təəqqayt llvatata asnərnu [...]. Mi yəffuk uzəmmur-nni dyu af xxam-nni ybərççəççi-d d abərççəççu isyarən nəkk^wni maççi ŧtakuzint akk-a d ykanun həlsit-id mərri aŧteəmərəd azay n llyan, bəggdəd mi dd vəggdəd awwi-d tixmirŧ səlyit-id aŧtafəd axxam amzun-it [...]. Ma d itiz annuħ ar umadəy addnəzdəm , addnawi taəllaqt, lləvsa n žiyi tidi haşama tətqitir allqaea n ssqaşər-im, addnawəd annəqqəy həcama d acy^way-nni d acu nŧtaşy^way ayəlli, annəşy^wey səksu lməxyod, səksu ggirdən, add nəzzi yfətya, tikkəlt add nəxdəm tješvanin,tikkəlt ad nəxdəm vərkuəs, tikkəlt ad nəxdəm ašəbb^wad, tixrifin, tikkəlt anəçç ayrom uquran s tazart d zziŧ, mi nəçça yehna tawant. Mi gyuy furar rrfəd taqavašt aŧtruhəd aŧtsusiŧ aŧtxəvcəd igran, nŧtəmyəzwar ityata, rəvea, xəmsa tayuga nnəqq-it-id, gg mara nawəd ar din ttađsa d yəhdər d izyan, [...], ymahəl n tŧhur ad nəssu avəħnuq addənsərs zziŧ, ayrom,tazart, aman y tfəqyušt [...], mi gəffuk wawsay-nni tyəħqəd tuzzra-nni ruħ addəzrəd iymay, ruħ addqəlvəd rrvie iymay, uyəŧtfakara rrvie-ni ihədrəd yəqyie-nni ləədəs,ruħ aŧtəyēəd yēədəs, igad i t ittağgan f tneq^wyin ttaşmrin,nəkk^wni nəŧtawi-t-id nərsusuy-it aff tjoŧ, mi ggəħdəm, aŧ-id-nəssərs, annəđərri annar, aŧ-id-nsərs ar dəxəy bb^wənnar, zzuyəŧ aygul aŧtəsnəyđəd ləədəs-nni, mi ggənyəd erfəd ayəvay aŧtizəđgət, mi ttaşzəđgət yəmmug ar diħən tŧirəšt awit-id s axxam qqvəy eanəşya ara tənsərweŧ qvəy eanəşya ara yəzzu, yəəya afus-agi yəzza-d tyata ygəyvat lləəds, annəxdəm ivəħnaq it kufaŧin i təsga, annərnu ivəħnaq atnəsmiri d aemoŧ arma səmməd anhəlləs tixəŧəŧt ttaşmirt, aŧənəəmmər ar tkufit təççəŧ, haŧa win nərvah, mi ddəbbəd tfəllaħt-nni, šiŧuħ yəbbdəd nnayər, mi ddibəd nnayər nsəŧt nnayər, nsəəeu iyuzad, igad i yəşəan tiwəlliyn zəllun arma sin i yuzad tyata asni yəŧnəşşif uyəvay ləəŧ, luyyan, yəvsəy, ifəyfəy aŧ-

id-nkkəs g səeyaḡ, add gər t̄omy^wart^w-nni ayərvay ibawən aṭṭəxdəm aviṣar, aviṣar-nni d awray, d awray, as t̄arnu t̄ifyəfyin, azəkkaw-yən ṣṣvaḡ am tiški d-jəbdəd akkən-it̄ik i tamemt arma t̄əssəntəd akka ay^wəngə-ni ar t̄ərvut [...], ad ččən sək̄su-nni d ləədəs-nni d yḡəmməz-nni, nəggar-as arma d səvea isufar, ma t̄gərd-as t̄ivṣəlt aṭṭḡəsvəṭṭ d asafar, t̄əəqqayt lvaṭata aṭṭḡəsvəṭṭ d asafar, t̄aga [...]. Imir a yəlli t̄əlla yəhna, imir i z̄z̄idət t̄əmeiṣt̄, i t̄əlla yəhna, t̄əxdəm-ay ṣṣəḡḡa, wama t̄əmeiṣt̄ n tura, səṭṭən məddən lyaəut, səṭṭən lbanan, səṭṭən sbagiti, waqiya t̄əmeiṣt̄-agi i ydibbin yḡəm-agi bb^waṭṭan-agi, z̄ik̄ uyac akk^w ayagi jamii, nəḡḡa iw səmmid, z̄ik̄ yəkkat̄ wədfey wellah ar d-šfiy i yiweṭ tikkəlt nəkki asəgg^was-nni id ddiy t̄ṭisyit̄ ar yəkkat̄ ar yəkkat̄ nekk^wni axxam -nnəy yərta, t̄ugi a ddbin t̄afat̄ ixəzzer wəmy^war --ni ssaəa yənnā-d ad l eaṣra, ami dilli t̄abb^wurt, nnəfs bb^wdəfel ukk yəyli-d ar t̄fərraṣiyin-nni, annruḡ ar sṣfayəḡ addnawi arsus aṭ nərbeṭ aṭ nəxdəm t̄tagərt̄ilt nrənnu fəll-as tafərraṣit̄, nəəya nərna-d azəmbil ddəw idarrən-nnəy, ut̄əṭṭawd̄ ara t̄fərraṣit̄-nni azəmbil ifi nəṭṭawi yəy^wvar ifi d-nəṭṭawi azəmmur aṭidnərnu ddəw idarrən-nnəy.[...], asni ya adnəxdəm t̄ṭiyrifin ya addnəxdəm d vərkuḡəs t̄ṭayət̄ yərna ad səfsuy ddhan aṭ nəḡḡen s ddhan. haṭṭan yḡayaṭṭ nnəy ayli z̄ik̄

- Asekles wis kraḡ

-Isem n umsalyu : H R. 55 n yiseggasen deg leəmer-is

-taddart : Kbuc

[Azul fell-am hədriyi-d ff meiš n z̄ik̄ d wameḡ i yemxal^faf ff meiš n tura] ?

z̄ik̄-nni addənkər z̄ik̄ annəṣeəl lkanun annsəbb^w lqaḡwa addnawi leəlf i lmal annḡelles i lmal argaz-nni ad isuffey lmal taməṭṭut-nni aṭṭəxdəmṣṣyṣl-is addezzed̄ aṭṭruḡ addag^wəm aṭṭəfk i t̄əmyart̄-is d wəmyar-is ad fədrən, ma t̄əsea t̄alwəst̄-is d iləwsan-is aṭṭəṭṭili yid-sən, lmaḡəl t̄fəllaḡt̄ ad ruḡen ad k̄ərzən t̄afəllaḡt̄, d lawan uzəmmur, d lawan t̄fəllaḡt̄, d lawan igi d-ittas yənnayər ad k̄ərzən ad zereen ad ləq^wdən azəmmur, gg yiwən llawan, sin-a aṭan yəbbəd yənnayər, imir yənnayər ggəxx^wam kan i tənxeddem, d lfərh-nney imir ad zlun ayazid̄ addəzzin akk^w lwaṣul adḡədren s lferḡ d ameqq^wran, sin-a aṭan addivədu addikəččəm r̄riyē furar is-neqqar, ad ivdu ad susuyent lxaṭat̄, ṣuya addiṭṭawəd ṣṣif ad vdun aṭṭəzmuḡuyən r̄riyē, aṭṭəqlaəen leəṭṭ nnəəma ad srəwṭən s yəzgarən gg^wannar, ad grən nneəma, leəṭṭ addesrəwən lxiṣ yəlla, t̄ṭdukkulən akk^wit̄ ama dargaz ama t̄taməṭṭut, t̄əmy^wart̄-nni t̄əṭṭeassa kan gg^wəxxam add yawəd lxiṣ aṭṭəzmeiṭ̄ g t̄kufat̄in, cuya addyawəd ləxrif t̄aməṭṭut̄ aṭṭərfəd aswal addelwu iniyman addəlwu ləxrif addežmuəu lxiṣ, addzəmeən d̄ayən t̄azart̄, akkən kan addzəmeən d̄ayən məddən d iffer d leic lmal, imir d lweqt usdərri bb^weslən, t̄aməṭṭut̄ (tousjour) kan

ttaxëddamt, lmal yëlla gg daynin ama ttiyëttën ney dulli ney dizgaren ney d lhašiya, lhašiya d ameiwën ufëllah imir ttilin gg daynin axxam tjr yëemër s lxir ttëmmurt, tamëttut utëttqëlliv ara atfföy sani ney atfföy ar vërra ney attili ttaxëddamt tjr ttaxëddamt gg^waxxam-is ar warraw-is ar yemywaren-is utfërq ara ff yëmy^waren-is ney utëttil ara wëhdës ma ttura tamëttut n tura add kkër ulac lxedma llexla ulac lxedma ttmurt attroh ttaxëddamt ttašixëttneý g (lbiru) arraw-is tæzmër attrëbbi nëttat ney attawi ala (crêche) attrëbbi, gar zik ttura mačči kif kif yëlla wayën leali zik, yëlla wayën leali tura. Ma dayën yënan lmakla zik-nni addëkkar tmëttut attroh addag^wem addheggi ašmux^w bb^waman dayë kan, uddttara atas bb^waman unëšëara atas bb^waman lwëqt-nni unttahawal ara asëyyëq, acmux^w, sin yekfa, umbæed add kkër atšëy^wäl addzëd nëema addzëd irdën atter tašsuyt ff lkanun addšëbb^w lwašul addizzi yiwët n tërvut akk^wit, ufërqën ara akkagi yal yiwën wëhës ney tarvut wahdës adëvsi wahdës, yiwët n tërvuyt akk^wit, mi čcan atterfëd tarvuyt-nni yëswa attmëšit kan attersit ar dihen yëwa assëšëddi aman s tazza kan atan ttazëdgant, ut tneëttav ara atas gg lëmb^wæen, tura dayën tvëddël, tura ššyulayën mëddën lq^wut leali gg furnuyën aman g (robenet) llan s wašas, tura mëbla aman utteišin ara mëddën, ilaq atas bbwaman, kul yiwën s udëvsi-s kul yiwën s tyëngawt-is, , zik tamëttut tneëttav gglëxla utneëttav ara gg sëyyaq, gg lëmb^wæen gg tärda išëttidën. lmaklak i nsëbbay zik, dayrum n nneema d seksu n nneema, d sëksu ggirdën, d lëšvan ggirdën, avišar s ivawën, d irdën sevräyen-tën gg tëssirt qqaren-asën iwzan,[...], ma dlmaklat n tura kullëš s wëksum, kullëš s wayën leali (mais) d lmakla n zik i ggšëhhan. Ma d ayën yënan llevsa gar zik ttura, zik-nni taqëndort kan i tëttaf tmëttut utëttaf ara atxëtir atas llevsa, atšud kan timëhrëmt, yiwët tbeldit, atvegges agg^wus azuran, mačči akka tura atrus kul llevsa, zik d leiv tëttut uttëvgasara aggus, yëšëa ššëhha ama i wamas-is ama i tëbb^wot-is, xašar txëddëm leëtav ma dšëbbađ tin yëšëan akkwya atteu tayuga, wama i lëhfa kan, tura yëlla kul lxir.

Ma d læwayëd nëkk^wni zik-nni nëttak-asën lqima nëttak-asën tizët, zik ama d yënnayër ama add yawëd nfërreh mlih, argaz, tamëttut as-nëzzi s lfarh [...], ass n yënnayër addnawi isyarën bb^wëslën atënsaryin, addëddëm asafu-ni n wëslën atënwëllëh ar wuzzal addixdëm lharqus, anhërqës s imëtti ni izëmmulen, angëhhël i leeyun-nnëy, akkën ad ištint wallën-nnëy d asëgg^was lfahn lmëkk at walin akk^w mëddën yëkrëz, nkkwni wagi i yënnayër-nnëy zzik unxëddm ara akk-a i d-qqarëm akagi sevea isufar ney, nëelëm yënnayër kan nngar-as dlëët ttiqlaq, ifëlfël azëgg^way, ayën i šëan g tmut kan iggarën, zik ima ara d-yas yënnayër d šëtwa, d asëmmid tura nxëddëm yënnayër gg rvië.

Talalit bb^wëgrud zik ima ra d-ilal weg^wrud, ggwëxxam ara tarëw tmëttut utëttruh ara ar švišar, lqavla ara t iqavlen, siwa araštidsësit ad læint akk^w i lširan addruhënt ad hëdrënt i

ttwav weqvəl adēamən d ašu i d-ilulən, ma daqšš aṭṭəsləwləw, ma ttaqšišṭ i d-ilulən aṭṭsusəm kan lqavla-ni, tura tveddəl ad ilal wegwrud gg švitar utēallemḍ ara ak^wya yikan ; veddlən ləewayəd.

Zik taeašort əla rvaeyam uxəddmən ara lyaši, n amulaš aṭṭərgigin i fassən-nnəy, tēašort n tura us xəddmen ara lqima, ad rohən ad xedmə utidešq ara, zik sean nniya, akkən dəyən ama d lmuluḍ nəšfa-d addəkrən ššvah zik, dəggiḍ ad kaṭən lewžuhaṭ, lvarod ad ferhən addekrən ššvah-nni, tamy^wart aṭṭəddi addəabb^w tahrirt aṭṭxədtṭ s wəwrən, addəzzin akk^wit lwašul ar tərɤuyt, mala ttura təddəl akk^w lhala gar zik ttura, aṭas lləewayəḍi gruhən, tura rranṭt akk^w d lhala ggədrimənufkan ara azal i ləewayəd, ama ttağaddit imaziyən , amma ttagi n ddin.

Zik imara ddawəd təfsuyt əšrin ggyəvrir šfiy nk^wənti s təqšišin ššvah zik addənkə annruḥ annmagar təfsuyt addnawi izəğgigən, addnəžməənt akk^w sa ttaddart, imara d-nawəd annəlləq akk^w izəğgigən i yəxxamən aṭṭəšvah taddart, lxalat-nni timəqq^wranin ad ruhənt addawint timəslaḥ, arma ttamdit addəmyigrənt akk^w addnəšməənt, annyənni, ad ččən akkw tazart, ayrom, d iyi, kul yiwən addyawī ayən yəseə [...]. Tura tveddəl akkw nəqq^wəl cy^wəl irumyən. Haṭan amək ineaš zik.

b) - Tasastant tummidt

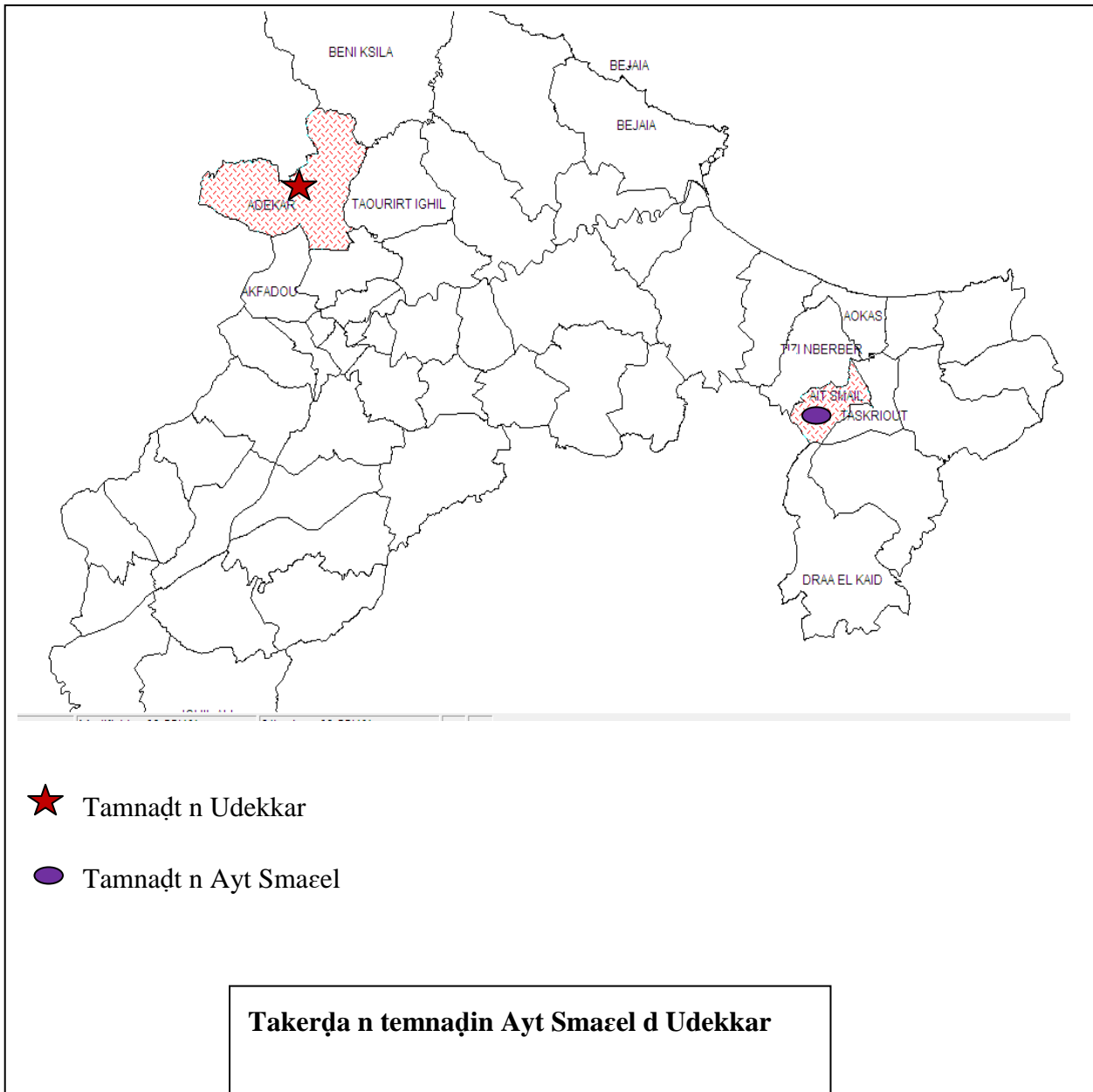
yəfla	ḡlu
Hudd	əddər
hdəm	əḡfu
ṭaləqq ^w aṭ	Jif
mərruyet	Jih
aṣiḡkaw	ərzən
axəṣlaw	əqlu
Axmuṣ	ṭamṣumt
ləmb ^w as	eəzəm
ṭanəq ^w leṭ	ag ^w riṣ
yəṭṭru	ṭullsa
tavṭaṭ	Enḡu
zəṭṭər	isyi
ačənčun	aḡif
aməsmaṭ	Llim
ṭalwiḡṭ	ruṣṣ
allən	Lḡuṭ
zdəl	ṭuffalt
ṭabza	
ssənčəw	
afərnas	
Anagraman	
ṭiyirdemt	

- Tafelwit n ugemmay amsislan n tmaziyt

Askil	Agemmay imsislan
A	[a]
	[ɑ]
B	[b]
	[β]
C	[š]
Č	[č]
D	[d]
	[ɗ]
Z	[z]
Ḍ	[ɗ]
f	[f]
g	[g]
	[g̃]
Ġ	[ġ]
H	[h]
Ḥ	[ħ]
I	[i]
J	[ž]
K	[k]
	[ḳ]
L	[l]
M	[m]
N	[n]
Γ	[ɣ]
O	[o]
P	[p]
Q	[q]
R	[r]
S	[s]
Ş	[ʃ]

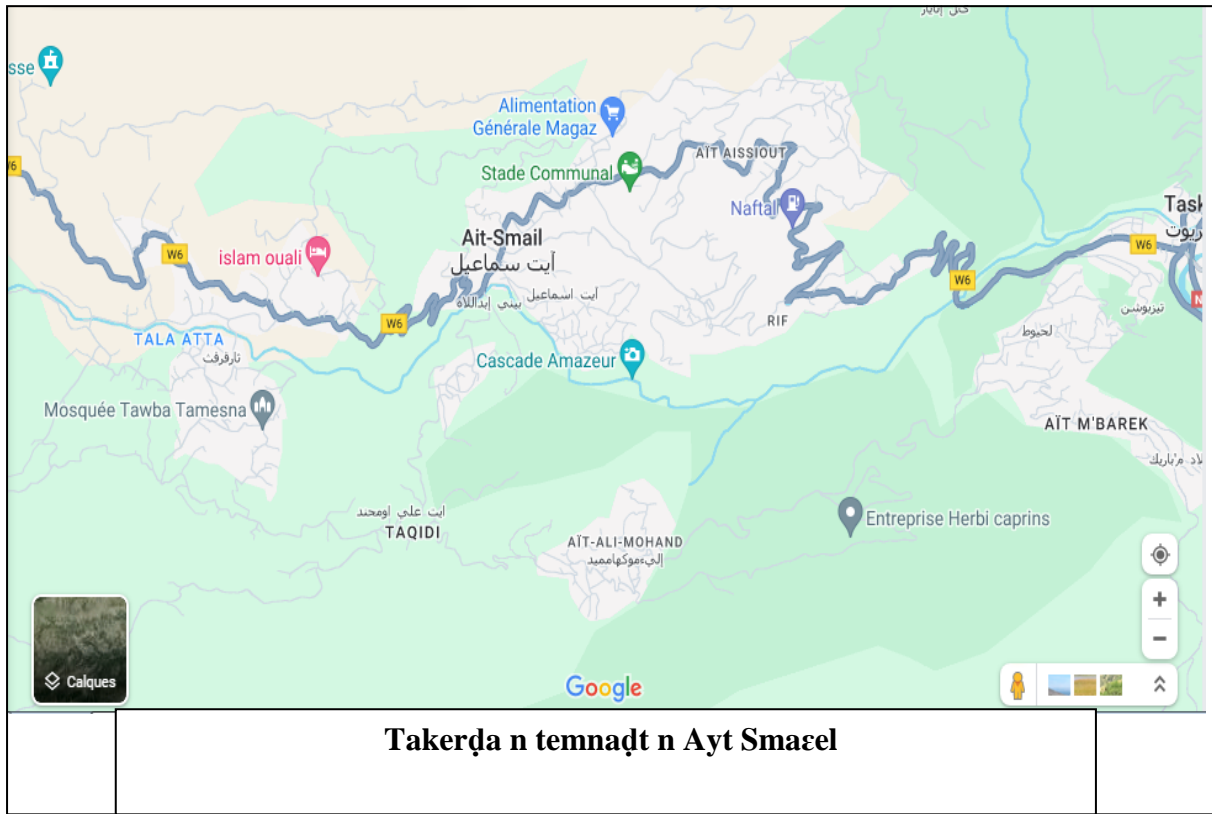
T	[t]
	[t̥]
Ṭ	[ṭ]
Ṭ	[ṭ]
U	[u]
V	[v]
W	[w]
X	[x]
Y	[y]
Z	[z]
Ẓ	[ẓ]
Σ	[ε]
K ^w	[k ^w]
X ^w	[x ^w]
Q ^w	[q ^w]
Γ ^w	[ɣ ^w]
P ^w	[p ^w]
B ^w	[b ^w]
E	[ə]

- Takerða n temnaðt n Ayt Smael akked tamnaðt n Udekkar.¹

¹ Aseyzan n MapInfo

- Takerða n temnaðt n Ayt Smaeł²

- Takerða n temnaðt n Udekkar

² Tikerðwin d tukissin seg usnas n Google Maps

Agzul

Tazrawt-a d tin ikecmen deg tayult n tesnilest, d tarakalt tamutlayt, anda i d-newwi awal yef userwes gar snat n tmeslayin n tantala taqbaylit Ayt Smaael d Udekkar deg uswir amsislan d usnimeslan, imi iswi n userwes-a d asuffey n wayen yemtawan d wayen yemgaraden gar snat n tmeslayin-a

Tazrawt tasnilsant timserswest nebda-tt yef kraḍ n yixfawen, neḍfer tarrayt n zeddi gar tezri akked tesleḍt, ixef amezwaru yewwi-d yef temsilit tagsusrant nessumer-d deg-s imesla yellan deg snat n tmeslayin-a, yal imesli iman-is, ixef wis sin d win i d-yewwin yef temsilit tuddsant anda i d-nessuffey imesla uddisen , war ma nettu nsukk tiḍ yef tmeslayin d tantaliwin n tmaziyt i ilan assay akked tmeslayin i nefren, ixef wis kraḍ d tasnimeslit nessuffey-d deg-s tiyugiwin taddayin n tenmegla i zemmren ad yilin deg snat n tmeslayin-a.

Ger taggara, nessawed yer yigmaḍ anda i d-nufa tameslayt n Ayt Smaael akked tmeslayt n udekkar d tid yemgaraden s waṭas aladya deg temsilit.

Awalen isura : Aserwes, tamsisliṭ, tasnimesliṭ, asusr.

Résumé

Cette étude s'inscrit dans le domaine de la linguistique, la variation interdialectale, ou nous parlons de la comparaison entre deux parlers du dialecte kabyle Ayt Smail et Adekar aux niveaux phonétique et phonologique, puisque notre objectif est d'extraire les similitudes et les différences qui existent entre ces deux parlers.

Nous divisons le travail en trois chapitres, on a utilisant la méthode de mélange entre la théorie et la pratique, le premier chapitre concerne du la phonétique articulatoire nous en avons extrait les sons individuels qui se trouvent dans ces deux parlées, le deuxième chapitre concerne du la phonétique combinatoire ou nous avons extrait les sons composites, et on introduit quelques parlées et dialectes du berbère qui sont similaires aux deux parlées que nous avons choisies, le troisième chapitre concerne du la phonologie ou nous avons extrait des paires minimales distinctives qui se trouvent dans ces deux parlées.

Enfin, nous sommes arrivés aux résultats ou nous avons trouvé que la parlée d'Ait Smail et celle d'Adekar sont très différentes, notamment en la phonétique.

Les mots clés : la comparaison, la phonétique, la phonologie, la prononciation

ملخص

هذه الدراسة هي جزء من مجال علم اللغة والتباين بين اللهجات، حيث نتحدث عن المقارنة بين لهجتين من لهجة القبائل أيت اسماعيل وأدكار على المستويين الصوتي وال fonولوجي، حيث أن هدفنا هو استخراج أوجه التشابه والاختلاف الموجودة بين هاتين اللهجتين. قسمنا العمل إلى ثلاثة فصول، اعتمدنا على طريقة المزج بين النظرية والتطبيق، الفصل الأول يتعلق بعلم الصوتيات النطقية حيث استخرجنا الأصوات الفردية التي توجد في هاتين اللهجتين، أما الفصل الثاني فيتعلق بعلم الأصوات التوافقية حيث استخرجنا الأصوات المركبة ، وقمنا بتقديم بعض اللهجات الأمازيغية التي تشبه اللهجتين المحكيتين اللتين اخترناهما، أما الفصل الثالث فيتعلق بعلم الأصوات حيث استخرجنا الحد الأدنى من الأزواج المميزة الموجودة في هاتين اللغتين المحكيتين. أخيراً، وصلنا إلى النتائج حيث وجدنا أن لهجة المنطوقة في أيت اسماعيل ولهجة أدكار مختلفتان تمامًا، خاصة في علم الصوتيات. الكلمات المفتاحية : المقارنة ، علم الصوتيات ، علم الأصوات ، الصوت.